

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN ARVIOINTIKESKUS
NATIONELLA CENTRET
FÖR UTBILDNINGSVÄRDERING

LIIKETTÄ NIVELIIN

Ammatillisesta koulutuksesta
ammattikorkeakouluun johtavien
opintopolkujen ja koulutusasteiden
yhteistyön toimivuus

Veijo Hintsanen, Kari Juntunen, Arja Kukkonen,
Veli-Matti Lamppu, Petri Lempinen, Susanna
Niinistö-Sivuranta, Rut Nordlund-Spiby,
Jarmo Paloniemi, Jussi-Pekka
Rode, Jani Goman, Risto
Hietala, Tuula Pirinen,
Hannele Seppälä

Veijo Hintsanen, Kari Juntunen, Arja Kukkonen,
Veli-Matti Lamppu, Petri Lempinen,
Susanna Niinistö-Sivuranta, Rut Nordlund-Spiby,
Jarmo Paloniemi, Jussi-Pekka Rode, Jani Goman,
Risto Hietala, Tuula Pirinen, Hannele Seppälä

LIKETTÄ NIVELIIN

Ammatillisesta koulutuksesta
ammattikorkeakouluun johtavien opintopolkujen
ja koulutusasteiden yhteistyön toimivuus

JULKAISIJA Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

KANSI JA ULKOASU Juha Juvonen

TAITTO Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere

ISBN 978-952-206-318-2 (nid.)

ISSN-L 2342-4176

ISSN 2342-4176 (Painettu)

ISSN 2342-4184 (Verkkojulkaisu)

PAINATUS Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere 2016

© Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Tiivistelmä

Julkaisija

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Julkaisun nimi

Liikettä niveliin – Ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun johtavien opintopolkujen ja koulutusasteiden yhteistyön toimivuus

Tekijät:

Veijo Hintsanen, Kari Juntunen, Arja Kukkonen, Veli-Matti Lamppu, Petri Lempinen, Susanna Niinistö-Sivuranta, Rut Nordlund-Spiby, Jarmo Paloniemi, Jussi-Pekka Rode, Jani Goman, Risto Hietala, Tuula Pirinen & Hannele Seppälä

Arvioinnin tavoitteena oli tuottaa tietoa ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun johtavan koulutuspolun toimivuudesta. Arvioinnin kohteina olivat ammattikorkeakouluopintoihin ohjaus ja valmennus ammatillisessa koulutuksessa, opiskelijavalinnat ammatillista polkua etenevien kannalta, opiskelijoiden opinto- ja opiskeluvalmiudet, opintojen organisointi ja ohjaus ammattikorkeakoulussa sekä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöt. Arvioinnissa tuotettiin myös tietoa ammattikorkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyöstä koulutuspolkujen rakentamisessa, koulutuksen kehittämisessä ja toteuttamisessa sekä työelämän kehittämisessä. Arvioinnin kohdejoukko muodostui tutkintotavoitteisen ammatillisen koulutuksen järjestäjistä (N=151) ja ammattikorkeakouluista (N=25). Arviointiaineiston muodostivat kaikille kohdejoukkoon kuuluville ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja ammattikorkeakouluille suunnattu kysely sekä fokusryhmähaastattelut, joihin osallistui ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoita ja henkilökuntaa sekä työelämän edustajia.

Ammatillisessa koulutuksessa jatko-opintoihin ohjauksen toimintamuotoja ovat läpäisyperiaatteella toteutettu ohjaus, yhdistelmäututuksen mahdollistaminen, koulutuksen järjestäjän omat valmennusopinnot sekä ammattikorkeakouluopintojen mahdollistaminen opiskelijoille. Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa yhdistelmäututuksen mahdollistaminen oli yleisin jatko-opintoihin ohjauksen muoto heti läpäisyperiaatteella toteutettavan ohjauksen jälkeen. Oppisopimuskoulutuksessa ja näyttötutkintomuotoisessa koulutuksessa ohjausta jatko-opintoihin on tarjolla

niukasti. Sama koskee ammatillista lisäkoulutusta. Keskeisiä kehittämistarpeita ammatillisessa koulutuksessa ovat jatko-opintoihin ohjauksen toimintamallien selkeyttäminen ja systematisointi järjestäjätasolla sekä ohjauksen laadullinen kehittäminen ja toimivuuden varmistaminen. Myös ohjauksen saatavuutta ja ajoitusta tulee kehittää. Opiskelijat itse kaipaavat jatko-opintomahdollisuuksia koskevaa tietoa ja ohjausta nykyistä enemmän ja nykyistä varhaisemmassa vaiheessa.

Opiskelijavalinta ammattikorkeakouluun näyttäytyy opiskelijalle vielä epäselvänä ja valintaperusteiden selkeyttämistä tarvitaan. Myönteinen kehitys on jo alkanut, kun ammatillisen polun haasteet on tunnistettu ja ammattikorkeakoulujen valintaperustesuosituksia on tältä pohjalta uudistettu. Lisäksi valtakunnallisesti on siirrytty yhtenäiseen opiskelijahakujärjestelmään. Siirtymistä jatko-opintoihin nopeuttavat avoimen ammattikorkeakoulun polkuopinnot ja sujuvien väylien luominen ammatilliselta toiselta asteelta ammattikorkeakouluun. Toisella asteella korkeakouluväylän valitsevien opiskelijoiden oppimisvalmiuksien kehittämisessä olisi tärkeää kiinnittää huomiota tiedollisen aineiston käsittelyyn ja nostaa ohjauksessa jatko-opintovalmiudet työelämävalmiuksien rinnalle. Ammattikorkeakouluissa osaamisperusteisuus mahdollistaa jo nyt aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen, johon tarvitaan kuitenkin edelleen selkeämpää konseptointia ja kriteereitä tutkinnoittain.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjät ja ammattikorkeakoulut tekevät ammattikorkeakouluopintoja koskevaan tiedotukseen liittyvää yhteistyötä, mutta nivelvaiheeseen ja uraohjaukseen liittyvä yhteistyö kokonaisuudessaan ei ole runsasta, ja sen kehittämistä pidetään tärkeänä molemmilla koulutusasteilla. Koulutuksen ja opetuksen suunnittelun ja toteutuksen osalta tärkeimpänä pidetään yhteistyötä, joka liittyy ammattikorkeakouluopintojen opiskelun mahdollistamiseen ammatillisen koulutuksen opiskelijoille, aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamiseen ja tunnustamiseen, oppimisympäristöjen järjestämiseen sekä koulutuksen markkinointiin. Myös koulutuksen kehittämiseen liittyvä yhteistyö nähdään tärkeänä. Tästä huolimatta koulutukseen ja opetukseen liittyvä yhteistyö on kokonaisuudessaan vähäistä. Ammattikorkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien välisen yhteistyön vahvistaminen edellyttää strategista tahtotilaa. Halua yhteistyölle on, mutta selkeät tavoitteet puuttuvat tai ovat heikkoja.

Työelämän kehittämisessä koulutusasteiden välinen yhteistyö on toistaiseksi vähäistä, mutta molemmat pitävät sitä tärkeänä. Nykyisessä yhteistyössä korostuvat osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointi, aluekehitystyö sekä työelämän kehittämiseen liittyvät hankkeet ja projektit. Yhteistyö kuitenkin perustuu enemmän henkilösuhteisiin tai yhteistyöhön yksittäisten yritysten kanssa kuin koulutusta järjestävien yhteiseen strategiseen toimintaan alueen työ- ja elinkeinoelämän kehittämiseksi.

Tiukassa taloustilanteessa on erityisen tärkeää osata kohdistaa voimavarat oikein. Opintojen ohjauksen keskeisen merkityksen tiedostaminen on avain yhteistyön tiivistämiseen ja toiminnan tuloksellisuuden parantamiseen. Nivelvaiheen haasteiden selkeä tunnistaminen ja yhteistyön vahvistaminen johtaa paitsi henkilöstön

osaamisen kehittämiseen myös opiskelijan opintojen nopeutumiseen ja osaamisen täysimääräiseen hyödyntämiseen. Siirtymävaiheen sujuvuus on siten myös kansallisen kilpailukyvyn kannalta kriittinen tekijä. Arviointiryhmän laatimat kehittämissuosittukset on esitetty raportin luvussa 5.

Avainsanat

Ammatillinen koulutus, ammattikorkeakoulu, nivelvaihe, koulutuspolku, ammatillinen väylä, ohjaus, opiskelijavalinta, opintovalmiudet, aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, työelämäyhteistyö

Sammandrag

Utgivare

Nationella centret för utbildningsutvärdering

Publikation

Smidigt vidare – En fungerande studiegång från yrkesutbildning till yrkeshögskola samt samarbetet mellan utbildningsstadierna [Liikettä niveliin – Ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun johtavien opintopolkujen ja koulutusasteiden yhteistyön toimivuus]

Författare:

Veijo Hintsanen, Kari Juntunen, Arja Kukkonen, Veli-Matti Lamppu, Petri Lempinen, Susanna Niinistö-Sivuranta, Rut Nordlund-Spiiby, Jarmo Paloniemi, Jussi-Pekka Rode, Jani Goman, Risto Hietala, Tuula Pirinen & Hannele Seppälä

Syftet med utvärderingen var att ta fram information om hur väl studiegången från yrkesutbildning till yrkeshögskoleutbildning fungerade. Utvärderingen riktades på handledningen och förberedningen inför yrkeshögskolestudier i den yrkesinriktade utbildningen, antagningen av studerande ur de yrkesstuderandes perspektiv, studerandenas färdigheter för studier och lärande, organiseringen och handledningen av studierna på yrkeshögskolorna och förfarandena för identifiering och tillgodoräkning av tidigare kunskaper. Man tog också fram information om samarbetet mellan yrkeshögskolorna och yrkesutbildningsanordnarna när det gäller uppläggnings- och utbildningskarriärer, utvecklingen och anordnandet av utbildningen samt utvecklingen av arbetslivet. Målgruppen för utvärderingen bestod av anordnare av examensinriktad yrkesutbildning (N=151) och yrkeshögskolor (N=25). Utvärderingsmaterialet utgjordes av en enkät som riktades till yrkesutbildningsanordnarna och yrkeshögskolorna i målgruppen. Dessutom gjorde utvärderingsgruppen fokusgruppsintervjuer med studerande och personal inom yrkesutbildningen och yrkeshögskolorna samt representanter för arbetslivet.

Inom den yrkesinriktade utbildningen förverkligas handledning för fortsatta studier som handledning i kontinuerlig form, kombinationsexamen, utbildningsanordnarens egen förberedande utbildning och möjlighet att genomföra yrkeshögskolestudier. Inom utbildningen för yrkesinriktad grundexamen var alternativet som möjliggör en

kombinationsexamen den vanligaste verksamhetsmodellen näst efter handledning i kontinuerlig form. Däremot är tillgången till handledning för fortsatta studier knapp inom läroavtalsutbildning och utbildning med fristående examen. Detsamma gäller den yrkesinriktade tilläggsutbildningen. Handledningen för fortsatta studier bör förbättras inom den yrkesinriktade utbildningen. Till detta hör speciellt att förtydliga och systematisera modellerna för rådgivning hos utbildningsanordnarna samt att förbättra kvaliteten på handledningen och att säkerställa att den fungerar. Dessutom bör tillgången till handledning och inpassningen av den under studierna utvecklas. Enligt studerandena behövs det redan i ett tidigare skede mer information om och handledning för fortsatta studier.

Bilden av studerandeantagningen till yrkeshögskolorna är fortfarande oklar för studerandena och det behövs arbete för att förtydliga antagningskriterierna. En positiv utveckling har redan börjat genom att utmaningarna i den yrkesinriktade studiegången har identifierats och rekommendationer för yrkeshögskolornas studerandeantagning har setts över. Dessutom har det införts ett nationellt ansökningssystem. Studiestigarna i den öppna yrkeshögskolan och smidiga övergångar från yrkesutbildning på andra stadiet till yrkeshögskola försnabbar övergången till fortsatta studier. Med tanke på utvecklingen av lärandekompetenserna hos studeranden som på andra stadiet väljer högskolestudier är det viktigt att uppmärksamhet fästs vid hanteringen av faktastoff och att färdigheterna för fortsatta studier tas upp vid sidan av arbetslivsfärdighet vid handledningen. Yrkeshögskolornas kompetensorientering möjliggör redan validering och tillgodoräknande av tidigare inhämtade kunskaper, men denna process behöver skärmas ytterligare med tydligare koncept och kriterier enligt examina.

Yrkesutbildningsanordnarna och yrkeshögskolorna samarbetar i fråga om informationen om yrkeshögskolestudier, men övergångs- och karriärsarbetet överlag är inte speciellt omfattande och därför bör parterna på bägge stadierna satsa på att utveckla det. I fråga om planeringen och genomförandet av utbildning och undervisning anser parterna på bägge utbildningsstadierna att de viktigaste samarbetsformerna anknyter till möjliggörande av yrkeshögskolestudier, validering och tillgodoräknande av tidigare inhämtade kunskaper, organisering av lärandemiljöer och marknadsföring av utbildningen. Samarbete inom utveckling av utbildningen ses också som viktig. Trots detta förekommer det endast litet samarbete inom utbildning och undervisning. Det behövs en tydlig strategisk ambition för att öka samarbetet mellan yrkeshögskolorna och yrkesutbildningsanordnarna. Viljan för samarbete finns nog, men målen saknas eller är otydliga.

Samarbetet för utveckling av arbetslivet är för närvarande inte speciellt omfattande mellan utbildningsstadierna, trots att båda anser det vara viktigt. De viktigaste samarbetsformerna är prognostisering av kompetens- och utbildningsbehoven, regional utveckling och olika projekt med anknytning till arbetslivets utveckling. Samarbetet bygger ändå mera på personliga kontakter eller samarbete med enskilda företag än på att de som tillhandahåller utbildningen skulle bedriva gemensam strategisk verksamhet för utveckling av arbets- och näringslivet i regionen.

När ekonomin är trängd är det viktigt att resurserna riktas rätt. Insikten om studiehandledningens avgörande roll är en nyckel till intensivare samarbete och bättre verksamhetsresultat. Bättre samarbete och tydlig identifiering av utmaningarna vid övergångsskedet gör att personalens kompetens ökar, studiegången kan påskyndas och kompetensen kan utnyttjas fullt ut. Att övergångsskedet löper smidigt spelar en avgörande roll för den nationella konkurrenskraften. Utvärderingsgruppens rekommendationer för utvecklingsåtgärder presenteras i kapitel 6 i rapporten.

Nyckelord

Yrkesinriktad utbildning, yrkeshögskola, övergångsskede, studiegång, studiestigar inom yrkesutbildning, handledning, studerandeantagning, studiefärdigheter, validering och tillgodoräknande av tidigare inhämtad kunskap, arbetslivssamarbete

Abstract

Published by

Finnish Education Evaluation Centre, FINEEC

Name of publication

Smooth transitions – Evaluation of the functioning of study paths leading from vocational education and training to universities of applied sciences and cooperation between educational levels (Liikettä niveliin – Ammatillisesta koulutuksesta ammatikorkeakouluun johtavien opintopolkujen ja koulutusasteiden yhteistyön toimivuus)

Authors

Veijo Hintsanen, Kari Juntunen, Arja Kukkonen, Veli-Matti Lamppu, Petri Lempinen, Susanna Niinistö-Sivuranta, Rut Nordlund-Spiby, Jarmo Paloniemi, Jussi-Pekka Rode, Jani Goman, Risto Hietala, Tuula Pirinen & Hannele Seppälä

The aim of the evaluation was to produce information about the functioning of the study paths leading from vocational education and training (VET) to universities of applied sciences (UAS). The evaluation targets were the guidance and counselling for UAS studies in VET, selection of students from the perspective of students following the vocational study path, students' study and studying capabilities, and organizing and counselling of studies at the UAS, as well as practices related to recognition of prior learning and competence. The evaluation also produces information about the cooperation between UASs and VET providers in building study paths, developing and implementing education, and developing working life. The evaluation target group comprised providers of VET leading to a qualification (N=151) as well as UASs (N=25). The evaluation data comprised a questionnaire directed at all VET providers and UASs belonging to the target group and focus group interviews among students and staff of providers of VET and UASs, as well as representatives of working life.

Operating methods of guidance and counselling students to further studies in VET are: guidance integrated in education and training and student counselling, enabling combined degree qualifications (double- or triple-degree qualifications), coaching studies provided by education providers, as well as giving students access to UAS studies. In VET that lead to vocational upper secondary qualification, enabling combined degree qualifications was the second most common form of guiding students to further studies, just behind guidance performed via integration principle. In apprenticeship

training and competence-based education, there was little guidance towards further studies. The same applies to vocational further education and training. Key development needs in VET were: clarifying operating methods for guiding and counselling students to further studies and making them systematic at provider level, as well as qualitative development of guidance and counselling and ensuring functionality. Access to and timing of guidance and counselling should also be developed. Students wanted more information and guidance on further study opportunities and at an earlier stage.

Student selection for UASs continues to appear unclear to students and there is a need to clarify selection criteria. Positive development has already started, now that the challenges of the path have been recognised and the selection criteria recommendations of UASs have been reformed accordingly. Moreover, a joint student selection system has been introduced. The transition to further studies is boosted by open UAS study paths and the creation of smooth channels from vocational upper secondary level to UASs. With regard to the development of the study capabilities of students choosing the UAS channel at the upper secondary level, it is important to pay attention to the processing of information and theoretical material and raise further study capabilities up alongside working life capabilities. Competence-based approach at UASs already enable recognition of prior learning and competence, which nonetheless requires clearer conceptualisation and criteria by degrees.

VET providers and UASs cooperate in communication related to UAS studies, but cooperation related to the transition phase and career counselling is not common, and developing it is seen important among both educational levels. With regard to the planning and implementation of education and teaching, both educational levels consider the most important cooperation, which is linked with providing access to UAS studies to VET students, recognising prior competence, arranging learning environments and the marketing of education. Cooperation in developing education was also seen as important. Despite all this, cooperation related to education and teaching is negligible as a whole. Consolidation of cooperation between UASs and VET providers requires strategic will. There is a willingness to cooperate, but clear objectives are lacking or are weak.

So far, the educational levels do not cooperate extensively in developing working life, even though both considered it important. Current cooperation emphasises forecasting competence and education needs, regional development work and projects related to working life development. However, the cooperation is based more on personal relationships or cooperation with individual companies than on shared strategic activities of education providers to develop working and business life in the area.

In the current difficult economic situation, it is especially important to know how to allocate resources correctly. Awareness of the key significance of guidance and counselling is key to strengthening cooperation and improving the results of the operations. Clear recognition of challenges during the transition stage and consolidation of cooperation will lead not only to the development of the staff's competence, but will also improve the study completion times for students while ensuring full

utilisation of competence. Consequently, a smooth transition phase is also a critical factor for national competitiveness.

Based on the evaluation materials, the evaluation group gives the following development recommendations:

- Vocational education and training must offer counselling related to further studies at an early enough stage, and the knowledge needs of students related to further studies must be mapped in more detail.
- Guiding and counselling students to further studies must be ensured in all provision formats of vocational education and training and at all educational levels. Counselling forms and methods must be further developed so that they better correspond to the needs of students. It is important that opportunities afforded by close counselling and digitisation are taken advantage of when developing guidance and counselling services.
- Vocational education and training providers must develop career, guidance and counselling services in a unified manner so that they may help to ensure that students are adequately informed, that guidance activities are systematic, and that cooperation is developed at the transition phase together with universities of applied sciences (UAS) and other partners.
- The practice of evaluating prior competence must be harmonised at UASs. In the funding of UASs, all credits accepted for a degree must have the same weight.
- The new selection criteria for UASs must offer more balanced opportunities to seek education than before. It is crucial in the development and implementation of the new criteria that all UASs commit to them.
- Communication related to student selection must provide diverse and up-to-date materials and utilise social media effectively.
- The functioning of the transition stage must be promoted through joint planning between educational levels and joint implementation of coaching preparing students for UAS studies, which may also take advantage of best practices developed elsewhere. Joint use of learning environments and teacher exchange must be increased while simultaneously developing joint study modules, for example, in projects and virtually. There is a great deal of untapped potential in the utilisation of open UAS studies. Cooperation with various stakeholders in career counselling development must also be increased at both educational levels.
- Working life cooperation is an essential part of the educational task. The utilisation of learning environments implemented in cooperation with companies and other working life parties must be developed further, as must cooperation related to learning on the job. Cooperation between vocational education and training providers and UASs is also an important development target. Deeper cooperation and shared practices also promote regional development.
- Performance management by the ministry must be used to encourage education providers and UASs to develop the functioning of the vocational channel through increased cooperation and development of procedures to recognise prior competence. This encouragement must also include strategic funding to develop study

paths, recognition of prior competence, guidance and counselling of students and increasing cooperation. As a focus area for funding systems, further studies must be equal to employment.

Keywords

Vocational education and training, university of applied sciences, transition phase, study path, vocational channel, student selection, study capabilities, recognition of prior competence, working life cooperation

Tiivistelmä	1
Sammandrag	4
Abstract	7
1 Johdanto	13
2 Arvioinnin tausta	15
2.1 Koulutuspoliittiset suuntaviivat	15
2.2 Tietoa ammatillisella tutkinnolla ammattikorkeakouluun hakeneista, hyväksytyistä ja opinnot aloittaneista	19
2.3 Koulutuspolkuihin liittyvät aiemmat tutkimukset, selvitykset ja kehittämishankkeet	25
2.4 Ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen työelämäyhteistyö	29
3 Arvioinnin toteutus	33
3.1 Suunnitteluryhmä	33
3.2 Arviointiryhmä	34
3.3 Arvioinnin tavoitteet, kohteet ja rajaukset	35
3.4 Aineistonhankinta	36
3.4.1 Ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja ammattikorkeakouluille suunnattu kysely	36
3.4.2 Opiskelijoiden, henkilökunnan ja työelämän edustajien haastattelut	38
3.5 Arvioinnin luotettavuus	39
4. Arvioinnin tulokset	43
4.1 Ammattikorkeakouluopintoihin ohjaus ammatillisessa koulutuksessa	43
4.1.1 Erilaiset ohjauksen toimintamallit	43
4.1.2 Jatko-opintoihin ohjaus osana uraohjausta	50
4.1.3 Ohjauksen kehittämistarpeet	55
4.1.4 Johtopäätökset	61
4.2 Koulutuspolkujen edistäminen ammattikorkeakouluissa	63
4.2.1 Opiskelijavalinta murroksessa – useita muutoksia samanaikaisesti	63
4.2.2 Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden opinto- ja opiskelualmiudet	66
4.2.3 Opintojen organisointi ammattikorkeakoulussa	68
4.2.4 Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen (AHOT)71	
4.2.5 Uraohjaus ja siihen liittyvä yhteistyö	76
4.2.6 Johtopäätökset	82
4.3 Koulutukseen, opetukseen ja työelämän kehittämiseen liittyvä yhteistyö	83
4.3.1 Koulutukseen, opetukseen ja henkilöstön kehittämiseen liittyvä yhteistyö	84
4.3.2 Työelämän kehittämiseen liittyvä yhteistyö	88
4.3.3 Yhteistyön tarkeys ja toteutuminen koulutuksen järjestäjien koon, kielen ja alueen mukaan	92

4.3.4	Yhteistyötä edistävä tekijä ja sen kehittämistarpeet	96
4.3.5	Johtopäätökset	98
4.4	Koulutuspolkujen toteutumiseen liittyvät koulutuspoliittiset ja rakenteelliset tekijät	99
4.4.1	Ammatillisen koulutuksen näkökulma	99
4.4.2	Ammattikorkeakoulujen näkökulma	101
4.4.3	Johtopäätökset	103
5	Kehittämissuositukset	105
6	Sammanfattning av utvärderingens genomförande och resultat.....	107
6.1	Bakgrund	107
6.2	Utvärderingens genomförande.....	108
6.3	Utvärderingens resultat.....	111
6.3.1	Handledning för yrkeshögskolestudier inom den yrkesinriktade utbildningen.....	111
6.3.2	Smidigare studiestigar på yrkeshögskolorna.....	112
6.3.3	Samarbete inom utbildning, undervisning och arbetsliv	113
6.3.4	Utbildningspolitiska och strukturella faktorer som anknyter till studiegången.....	114
6.4	Utvecklingsrekommendationer	115
	Lähteet	117
	Liite: Haastatteluihin osallistuneet oppilaitokset ja työelämän organisaatiot	120

1

Johdanto

Suomalainen ammatillisen koulutuksen järjestelmä on monessa suhteessa edistykseellinen. Koulutukselliset umpiperät on pystytty pääosin poistamaan, ja samalla on oleellisesti parannettu myös ammatillisen koulutuksen vetovoimaa. Koulutustarjonta on kattava ja monimuotoinen. Ammatillinen koulutus toimii väylänä ammattiin ja työelämään, mutta myös jatko-opintoihin. Ammatillinen perustutkinto sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinto tuottavat kelpoisuuden korkeakouluopintoihin. Ammattikorkeakoulut ovat keskeinen jatkokoulutusväylä ammatillisen tutkinnon suorittaneille, ja heidän osuutensa ammattikorkeakouluun hakeneista onkin kasvanut 2000-luvun ajan.

Lainsäädännön mukaan ammatillisen peruskoulutuksen tehtävänä on kohottaa väestön ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin sekä edistää työllisyyttä ja yrittäjyyttä sekä tukea elinikäistä oppimista (L 630/1998, 787/2014). Ammatillisen aikuiskoulutuksen tarkoituksena on ylläpitää ja kohottaa väestön ammatillista osaamista, antaa opiskelijoille valmiuksia yrittäjyyteen, kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin sekä edistää työllisyyttä ja tukea elinikäistä oppimista. Ammatillisen aikuiskoulutuksen tarkoituksena on lisäksi antaa mahdollisuus ammattitaidon osoittamiseen sen hankkimistavasta riippumatta sekä edistää tutkintojen tai niiden osien suorittamista. (L 631/1998, 788/2014.)

Ammattikorkeakoulun tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin ja tukea opiskelijan ammatillista kasvua. Ammattikorkeakoulun tehtävänä on lisäksi harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa tutkimustoimintaa, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä taiteellista toimintaa. Tehtäviään hoitaessaan ammattikorkeakoulun tulee edistää elinikäistä oppimista. (L 932/2014.)

Koulutuksen tehtävänä on siis vastata työelämän tarpeisiin ja samalla kehittää ja uudistaa työelämää. Tällöin korostuvat työelämälähtöisyys ja -läheisyys sekä kumppanuuteen perustuva yhteistyö niin opiskelijoiden opintopolkujen ja työurien suunnittelussa kuin työelämää palvelevan kehittämis- ja innovaatiotoiminnan toteuttamisessa.

Koulutuksen arviointineuvosto ja Korkeakoulujen arviointineuvosto päättivät joulukuussa 2013 käynnistää ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen alueelle kohdistuvan arviointihankkeen neuvostojen yhteistyönä. Ammatillisesti painottuneen koulutuksen tarkastelu kokonaisuutena ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja ammattikorkeakoulujen yhteistyö ei ole ollut pääasiallisena tarkastelun kohteena arviointineuvostojen aikaisemmissa arvioinneissa. Arviointineuvostot eivät olleet myöskään aiemmin toteuttaneet ammatillisen koulutuksen jatkokoulutusmahdollisuuksiin ja ammattikorkeakouluun johtavaan polkuun liittyvää arviointia. Arvioinnin suunnitteluryhmä työskenteli tammikuusta kesäkuuhun 2014. Touku-kuussa 2014 arviointihanke siirtyi Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) toteutettavaksi, ja arviointiryhmä aloitti työskentelynsä syyskuussa 2014.

Arvioinnin keskeisenä tavoitteena oli tuottaa tietoa ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun johtavan koulutuspolun toimivuudesta. Arvioinnin kohteina olivat erityisesti ammattikorkeakouluopintoihin ohjaus ja valmennus ammatillisessa koulutuksessa, opiskelijavalinnat ammatillista polkua etenevien kannalta, opiskelijoiden opinto- ja opiskeluvalmiudet, opintojen organisointi ja ohjaus ammattikorkeakoulussa sekä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöt. Arvioinnin tavoitteena oli samalla tuottaa tietoa ammattikorkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyöstä koulutuspolkujen rakentamisessa, koulutuksen kehittämässä ja toteuttamisessa sekä työelämän kehittämässä. Arvioinnissa on analysoitu koulutuspolkuihin sekä näiden kahden koulutusasteen yhteistyöhön liittyvien toimintakäytäntöjen vahvuuksia, kriittisiä kohtia ja kehittämistarpeita sekä annettu kehittämissuosituksia koulutusasteittain ja arviointikohteittain.

Arviointiryhmä kiittää ammatillisen koulutuksen järjestäjiä ja ammattikorkeakouluja sitoutumisesta arviointiin sekä arvioinnin yhteyshenkilöitä kyselyn toteutukseen liittyvien asioiden ja alueellisten haastattelutilaisuuksien organisoinnista. Arviointiryhmä kiittää myös haastatteluihin osallistuneita ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoita, henkilökuntaa ja työelämäedustajia tärkeästä panoksesta arviointiaineiston tuottamisessa.

2.1 Koulutuspoliittiset suuntaviivat

Hallitusohjelman linjaukset

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma Ratkaisujen Suomi 29.5.2015 (Valtioneuvosto 2015) asettaa tavoitteeksi työurien pidentämisen ja linjaa, että opintopoluista tehdään mahdollisimman joustavia koulutusasteiden sisällä ja välillä. Samalla tuetaan nopeaa valmistumista sekä siirtymää työelämään. Yhteistyötä toisen asteen koulutuksen ja korkea-asteen välillä lisätään. Tavoitteena on myös koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten ja koulutuksen keskeyttäneiden määrien väheneminen. Samalla tavoitellaan koulutuksen ja työelämän vuorovaikutuksen lisääntymistä.

Hallitusohjelma nostaa kärkihankkeeksi ammatillisen koulutuksen reformin, jonka odotetaan muuttavan koulutuksen rakenteita, rahoitusmallia ja toimintatapoja. Tavoitteena on työurien pidentäminen alkupäästä nopeuttamalla siirtymistä opinnoista työelämään. Käytännön keinoina esitetään korkeakoulujen valintakoemenettelyjen uudistamista sekä toisen asteen ja korkea-asteen koulutusten välisen yhteistyön lisäämistä. Samalla korkeakoulujen rahoitusmalleja kehitetään siten, että ne palkitsevat valmistumisen nopeudesta ja koulutuksen laadusta. Yhtenä kehittämiskohteena hallitusohjelman liiteaineistossa mainitaan myös aiempien opintojen hyväksi lukemisen väljentäminen. Tätä ei hallitusohjelman tekstissä tarkenneta, mutta osaamisperusteisen toiminnan vahvistaminen luo uusia mahdollisuuksia hankitun osaamisen aiempaa paremmalle hyödyntämiselle myös opintojen etenemisessä.

Toiminnan tehostamistarpeet

Koulutusjärjestelmässä on siirrytty määrällisestä laajentumisesta resurssien supistumiseen. Hallituskaudella 2011–2015 koulutuksen rahoituksen leikkaukset kohdistuivat erityisesti ammattikorkeakouluihin, joiden rahoitus väheni reaaliarvoltaan noin 20 prosenttia. Leikkaukset jatkuvat myös uudella hallituskaudella ja kohdistuvat nyt

voimakkaasti myös toisen asteen ammatilliseen koulutukseen, joka menettää yli viidenneksen rahoituksestaan vuosina 2014–2017.

Eriasteisia koulutusorganisaatioita on kannustettu rakenteelliseen kehittämiseen ja toiminnan tehostamiseen jo pitkään. Nyt supistuva rahoitus pakottaa koulutusorganisaatiot uudistamaan toimintatapojaan, tiivistämään keskinäistä yhteistyötään ja tehostamaan tilojen ja laitteiden käyttöä. Maan eri osissa on jo käynnissä tai suunnitteilla kampushankkeita, jotka mahdollistavat eri koulutusalojen ja -asteiden perinteiset raja-aidat ylittävän yhteistyön lisäämisen. Digitalisaatio tarjoaa osaltaan uusia mahdollisuuksia sekä yhteistyön lisäämiselle että koulutuksen saavutettavuudelle. Ammatillisen koulutuksen osalta on myös vahva poliittinen tahto, että koulutuksen pitäisi siirtyä entistä enemmän työpaikoille.

Nykyinen koulutusjärjestelmä on kehittynyt yli 50 vuoden aikana koko maan kattavaksi verkostoksi, joka tarjoaa monipuolista koulutusta sekä nuorille että aikuisille. Verkosto on kuitenkin viime vuosien kehittämistoimista huolimatta alueellisesti varsin hajanainen ja sektorikohtaisesti eriytynyt. Koulutusjärjestelmän osia on takavuosina kehitetty toisistaan erillään ilman riittävää tavoitteellista näkemystä kokonaisuudesta. Rahoituksen ja toiminnan erillisuus on vaikeuttanut ja hidastanut joustavien ja tehokkaiden toimintatapojen rakentamista. Erilaiset rahoitusperusteet ovat kuitenkin turvanneet ammatillisen aikuiskoulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen kehittymisen lähinnä nuorille suunnatun oppilaitosmuotoisen ammatillisen peruskoulutuksen rinnalla.

Elinikäisen oppimisen edistäminen

Ammatilliset perustutkinnot ovat vuodesta 1999 lähtien antaneet jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluopintoihin. Tämä merkittävä linjaus toi ammattitaitoa täydentävät teoreettiset opinnot – kielet ja matematiikan – ammatilliseen koulutukseen mahdollistaen valmistuville kilvoittelun jatko-opintopaikoista lukion käyneiden kanssa. Uudistuksella on ollut merkittävä vaikutus ammatillisen koulutuksen veto-voiman parantumiseen. Samalla se on osaltaan vaikuttanut ammatillisen koulutuksen arvostuksen paranemiseen.

Myöhemmin jatko-opintokelpoisuus laajeni myös näyttötutkintoihin. Nykyisin näyttötutkintona suoritettu ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto antavat kelpoisuuden ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opintoihin (L 932/2014; L 558/2009). Muodollinen kelpoisuus ei kuitenkaan takaa pääsyä opintoihin eikä välttämättä osoita tosiasiallista kykyä menestyä opinnoissa. Se on kuitenkin merkittävä osoitus pyrkimyksestä rakentaa jatkuvuuteen perustuva koulutusjärjestelmä, jossa ei tule vastaan umpiperiä jatko-opintoihin siirtymisen suhteen. Tasavertaisten mahdollisuuksien tarjoaminen kansalaisille onkin ollut koulutuspolitiikan kantava ajatus 1960-luvulta lähtien.

Ammattikorkeakouluilla on keskeinen merkitys ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden jatkokoulutusväylänä. Nykyisin suhteellisesti enemmän toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneita aloittaa korkeakouluissa kuin ennen ammattikorkeakoulujen perustamista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013.) Ammatillisella tutkinnolla ammattikorkeakouluun hakeminen on lisääntynyt 2000-luvun ajan, ja viime vuosina näiden hakijoiden osuus on ollut noin 30 prosenttia kaikista ammattikorkeakouluun hakeneista (ks. tarkemmin luku 2.2).

Ammatillisen väylän vetovoimaa lisää osaltaan myös ylempi ammattikorkeakoulututkinto, joka mahdollistaa sujuvan etenemisen maisterin tutkintoa vastaavalle tasolle. Opintopolku myös tohtoritasoiisiin opintoihin on lainsäädännön osalta olemassa, mutta käytännöt kaipaavat vielä huomattavasti kehittämistä.

Yksilölliset opintopolut

Yksilölliset ja joustavat koulutuspolut sekä elinikäinen oppiminen ovat painottuneet viime vuosien koulutuspolitiikassa. Hallitusohjelman tavoitteena on tehdä opintopoluista mahdollisimman joustavat koulutusasteiden sisällä ja välillä. Myös koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2011–2016 mukaan elinikäiseen oppimiseen kuuluu olennaisena osana se, että siirtymät asteelta toiselle ja koulutuksesta työelämään ovat mahdollisimman joustavia ja että oppiminen jatkuu nuorena hankitun tutkinnon jälkeenkin koko aikuisiän. Kehittämissuunnitelman mukaan kaikessa koulutuksessa tulee kiinnittää huomiota opitun tunnistamiseen ja tunnustamiseen siten, että aikaisemmassa koulutuksessa ja muualla opittu voidaan mahdollisimman täysimääräisesti hyväksyä osaksi opintoja. Koulutuksen alueellisen saavutettavuuden ja laadun turvaamiseksi ja työelämän osaamistarpeisiin vastaamiseksi on tarpeen lisätä opiskelijoiden mahdollisuuksia hyödyntää eri oppilaitosten opetustarjontaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.)

Hallitusohjelman tavoitteena on lisätä toisen asteen koulutuksen ja korkea-asteen välistä yhteistyötä. Jo koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2011–2016 tavoitteeksi asetettiin, että toisen asteen oppilaitosten keskinäistä yhteistyötä ja yhteistyötä korkeakoulujen kanssa tiivistetään lainsäädännöllisen yhteistyövelvoitteen toteutumisen varmistamiseksi. Lisäksi tavoitteena on, että korkeakoulutuksen laadun parantamiseksi ja toisen asteen koulutuksen alueellisen kattavuuden turvaamiseksi edistetään oppilaitos- ja korkeakoulurajat ylittävää tilojen, tukipalvelujen ja opettajaresurssien yhteiskäyttöä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman toiselta asteelta korkeakoulutukseen siirtymistä ja tutkinnon suorittamista pohtineen työryhmän mukaan keskeisiä kehittämiskohteita ovat koulutusten laajuuksien tarkistaminen ja tarvittaessa muuttaminen, tavoitteellisen opinto-ohjauksen kehittäminen sekä toisen asteen oppilaitosten ja korkeakoulujen opinto-ohjaukseen liittyvän yhteistyön tiivistäminen, ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen opiskelijavalintojen uudistaminen, elinikäisen oppimi-

sen mahdollisuuksien parantaminen sekä korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen rahoituksen sitominen nykyistä vahvemmin toiminnan laatuun, tehokkuuteen ja tuloksellisuuteen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010).

Joustavuuteen ja yksilöllistyyviin opintopolkuihin kuuluu myös opintojen aikaisten valinnanmahdollisuuksien lisääminen. Ammatillisten perustutkintojen perusteiden sekä ammatilliseen perustutkintoon valmistavien ja valmentavien koulutusten opetussuunnitelmien perusteiden keskeisiä tavoitteita ovat olleet työelämälähtöisyyden, valinnaisuuden, joustavuuden ja elinikäisen oppimisen avaintaitojen vahvistaminen. Opetushallituksen toteuttaman seurannan (Hievanen, Lounema, Räisänen, Kärki, Rajamäki & Kantosalo 2013) mukaan valinnaisuus ja joustavuus eivät olleet toteutuneet vuoteen 2011 mennessä asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Valinnaisuuden edistämiseen liittyvänä yhtenä kehittämissuosituksena seurantaraportissa esitetään selvitettäväksi, miten valinnaisia tutkinnon osia tai opintoja muista perustutkinnoista, ammattitutkinnoista ja erikoisammattitutkinnoista sekä valinnaisia opintoja ammattikorkeakouluista voidaan lisätä ammatillisessa koulutuksessa. Joustavuuden edistämiseksi ehdotetaan, että kaikille opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja että opiskelijoiden mahdollisuuksia suorittaa tutkinto osa tai osia kerrallaan sekä mahdollisuutta vuorotella koulutusta ja työelämää parannetaan. (emt.)

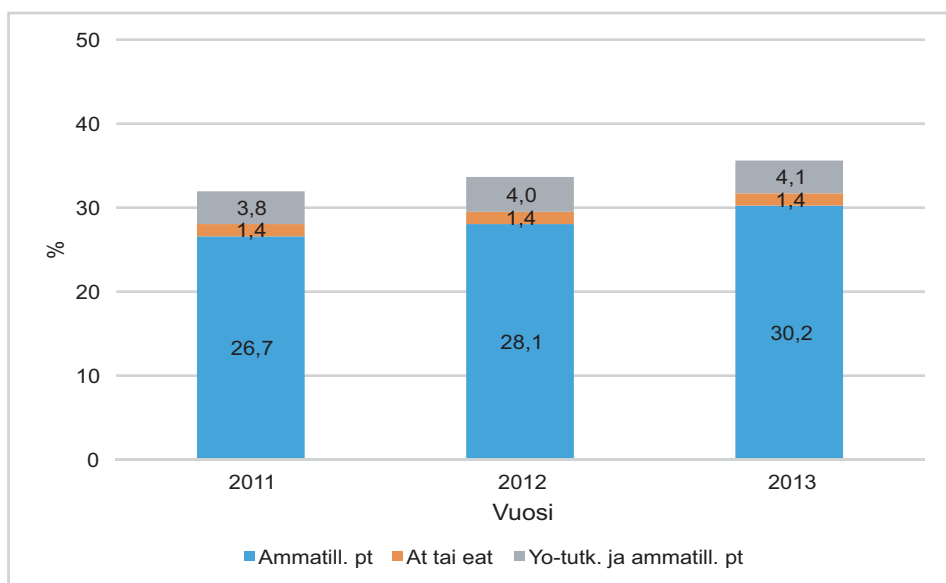
Vuonna 2015 käyttöön otetut ammatillisten tutkintojen perusteet rakentuvat osaamisperusteisuuden pohjalle ja luovat siten aiempaa paremmat mahdollisuudet osaamisen tunnistamiselle ja tunnustamiselle jatko-opintoihin siirryttäessä. Ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmat ovat jo aiemmin rakentuneet osaamisperusteisuuden ja eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen pohjalle, joskin toteutuksissa on vielä monin paikoin kehitettävää.

Korkeakoulujen rakenteiden kehittämistä pohtineen työryhmän mukaan korkeakoulutukseen hakeutuu iältään, tavoitteiltaan ja toiveiltaan eri tavoin profiloituneita opiskelijoita. Tämän tulee näkyä korkeakoulutuksen tarjonnassa ja korkeakoulutukseen johtavissa opintopoluissa. Korkeakoulutukseen tulee päästä nykyistä sujuvammin ja nopeammin, ja tutkinto tulee voida suorittaa tavoiteajassa nykyistä useammin. Tämän rinnalle tarvitaan lisää läpinäkyviä vaihtoehtoisia reittejä ja opintopolkua, jotka mahdollistavat korkeakoulutasoisen osaamisen saavuttamisen vaiheittain edeten tai myöhemmässä elämänvaiheessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013.)

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2011–2016 tavoitteeksi on asetettu, että 25–64-vuotiaiden keskuudessa ammatillisen tai korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus nousee nykyisestä noin 74 prosentista 84 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä ja että korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus samassa ikäluokassa nousee 22 prosentista 30 prosenttiin. Osana EU:n kasvustrategiaa Suomi on asettanut tavoitteeksi, että vuoteen 2020 mennessä vähintään 42 prosenttia 30–34-vuotiaista on suorittanut korkeakoulututkinnon. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.) Työllisten osalta on ennakoitu, että vuoteen 2030 mennessä korkeakoulutettujen osuus kasvaa 46 prosenttiin, kun se vuonna 2011 oli 26 prosenttia (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015).

2.2 Tietoa ammatillisella tutkinnolla ammattikorkeakouluun hakeneista, hyväksytyistä ja opinnot aloittaneista

Ammattikorkeakouluun ammatillisen koulutuksen tutkinnolla hakeneiden osuus kaikista ensisijaisista hakijoista on lisääntynyt vuosina 2011–2013 (kuvio 1). Vuonna 2013 alkavaan nuorten ja aikuisten koulutukseen oli 120 708 hakijaa, joista 30,2 % haki ammatillisella perustutkinnolla¹, 4,1 % ylioppilastutkinnolla ja ammatillisella perustutkinnolla sekä 1,4 % ammatti- tai erikoisammattitutkinnolla. Tässä luvussa käytetyt tilastot perustuvat Tilastokeskuksen tietoihin².

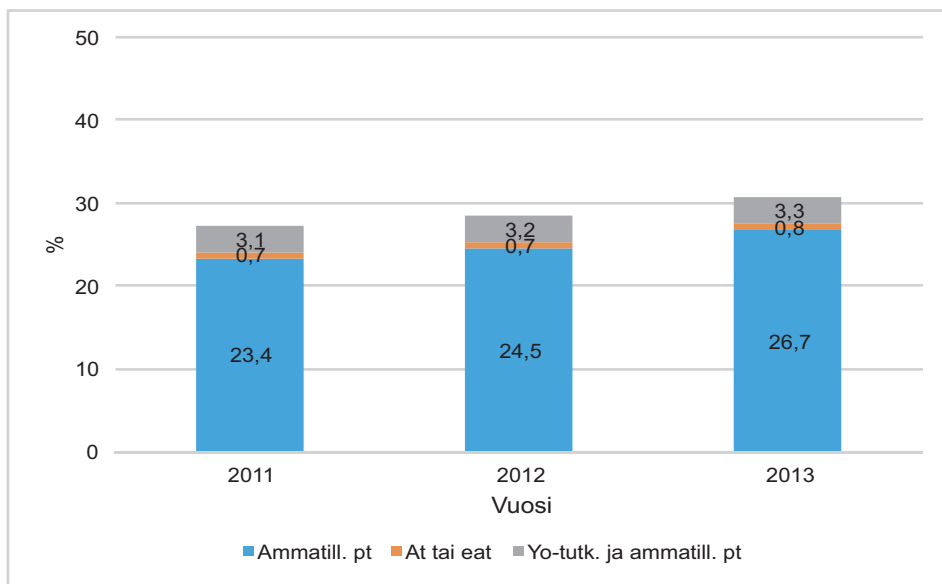

Kuvio 1. Ammattikorkeakoulujen nuorten- ja aikuiskoulutukseen ammatillisella perustutkinnolla, ammatti- tai erikoisammattitutkinnolla sekä ylioppilastutkinnolla ja ammatillisella perustutkinnolla hakeneiden osuus kaikista ensisijaisista hakijoista

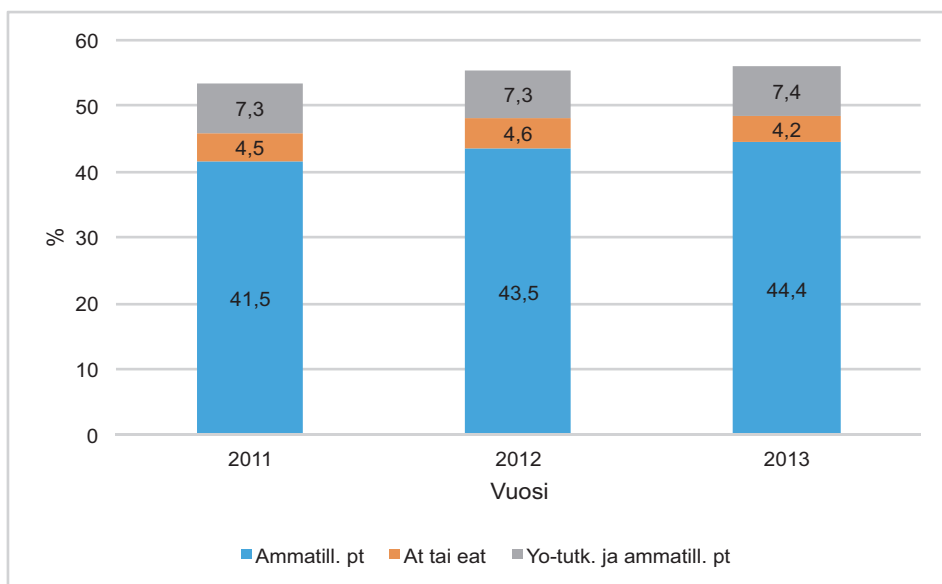
Nuorten koulutuksessa ammatillisella perustutkinnolla hakeneiden osuus on kasvanut tarkasteluvälillä 23,4 prosentista 26,7 prosenttiin (kuvio 2). Aikuiskoulutukseen hakeneista joka vuosi yli 40 % on hakenut ammatillisella perustutkinnolla, hieman yli 4 % ammatti- tai erikoisammattitutkinnolla ja 7 % ylioppilastutkinnolla ja ammatillisella perustutkinnolla (kuvio 3).

1 Opetushallinnon hakurekistereissä luokka sisältää ammatillisella perustutkinnolla tai kouluasteen, opistoasteen tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnolla hakeneet. Tässä koosteessa luokasta käytetään nimitystä ”ammatillinen perustutkinto”

2 Tilastokeskus 2015. Tilastokeskus, koulutustilastot. Opetushallituksen AMKOREK hakurekisterit 2011–2013

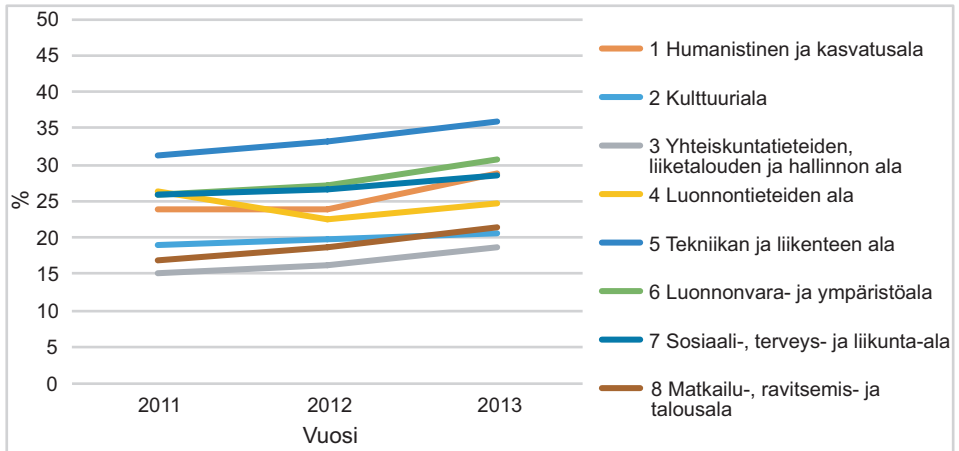

Kuvio 2. Ammattikorkeakoulujen nuorten koulutukseen ammatillisella perustutkinnolla, ammatti- tai erikoisammattitutkinnolla sekä ylioppilastutkinnolla ja ammatillisella perustutkinnolla hakeneiden osuus kaikista ensisijaisista hakijoista

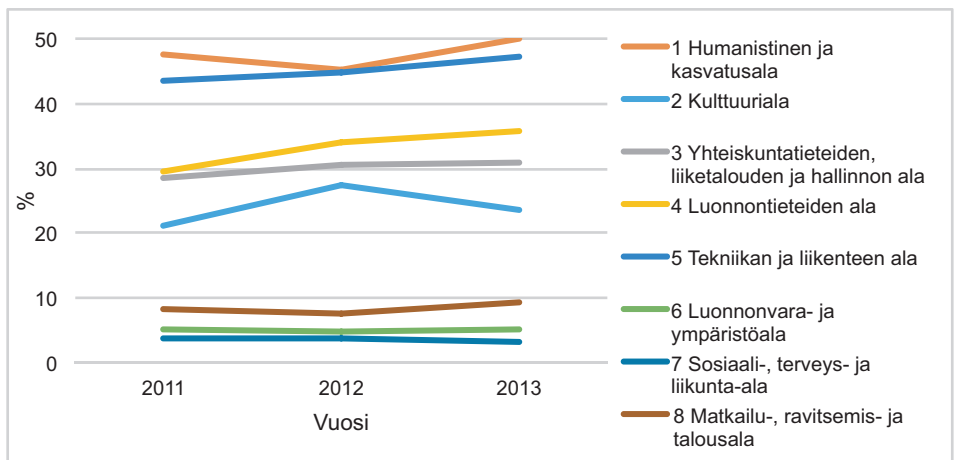

Kuvio 3. Ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutukseen ammatillisella perustutkinnolla, ammatti- tai erikoisammattitutkinnolla sekä ylioppilastutkinnolla ja ammatillisella perustutkinnolla hakeneiden osuus kaikista ensisijaisista hakijoista

Nuorten koulutuksessa ammatillisella perustutkinnolla hakeneiden osuus on ollut suurin tekniikan ja liikenteen alalla, luonnonvara- ja ympäristöalalla sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla (kuvio 4). Vastaavasti pienimmät osuudet ovat olleet yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Aikuiskoulutuksessa ammatillisella perustutkinnolla hakeneiden osuus on ollut suurin humanistisella ja kasvatusalalla, kulttuurialalla, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla sekä luonnontieteiden alalla (kuvio 5). Pienimmät osuudet ovat olleet sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla, luonnonvara- ja ympäristöalalla sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla.

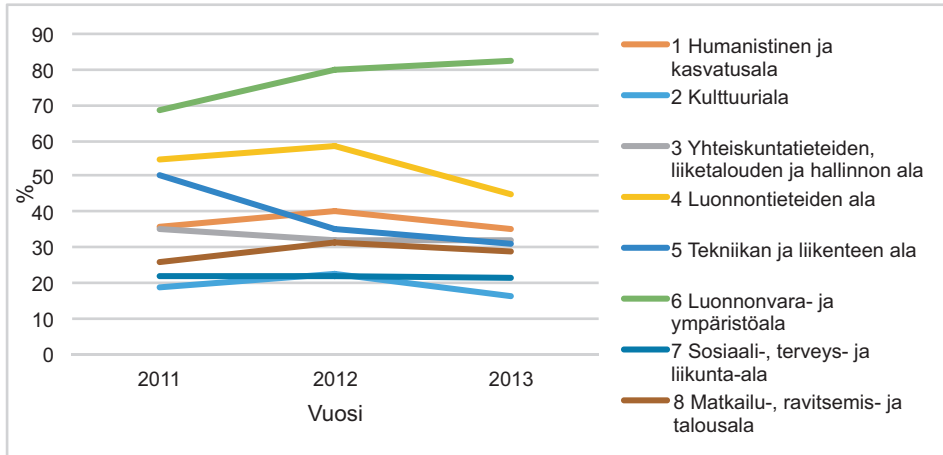

Kuvio 4. Ammattikorkeakoulujen nuorten koulutukseen ammatillisella perustutkinnolla hakeneiden osuus kaikista ensisijaisista hakijoista koulutusaloittain

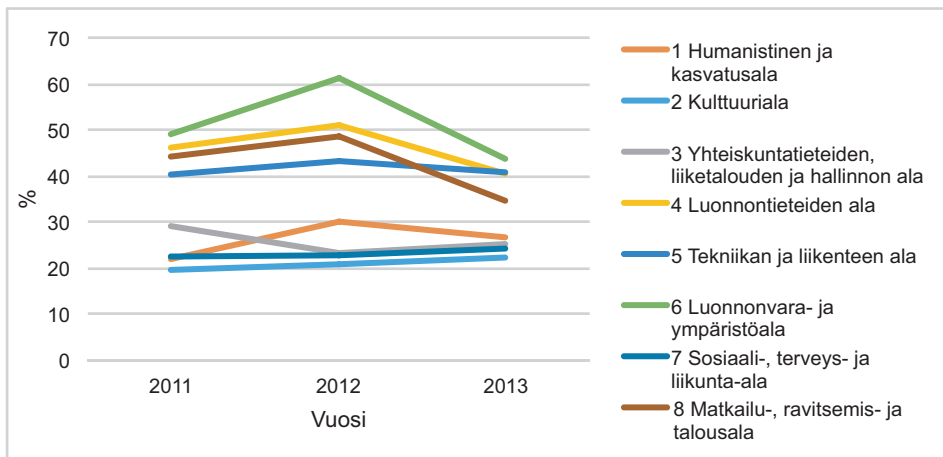
Kuvio 5. Ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutukseen ammatillisella perustutkinnolla hakeneiden osuus kaikista ensisijaisista hakijoista koulutusaloittain

Nuorten koulutukseen hakeneista luonnonvara- ja ympäristöalalle sekä luonnon-tieteiden alalle on eri vuosina hyväksytty prosentuaalisesti eniten ammatillisella perustutkinnolla kyseiselle koulutusosalalle hakeneista (kuvio 6). Hakeneista vähiten on hyväksytty kulttuurialalle sekä sosiaali- ja terveysalalle. Kuvioon on laskettu kou-lutusosalalle hyväksytyt suhteessa ensisijaisiin hakijoihin.

Kuvio 6. Ammattikorkeakoulujen nuorten koulutukseen hyväksytyjen osuus ammatillisella perustutkinnolla hakeneista (1. hakutoive) koulutusaloittain

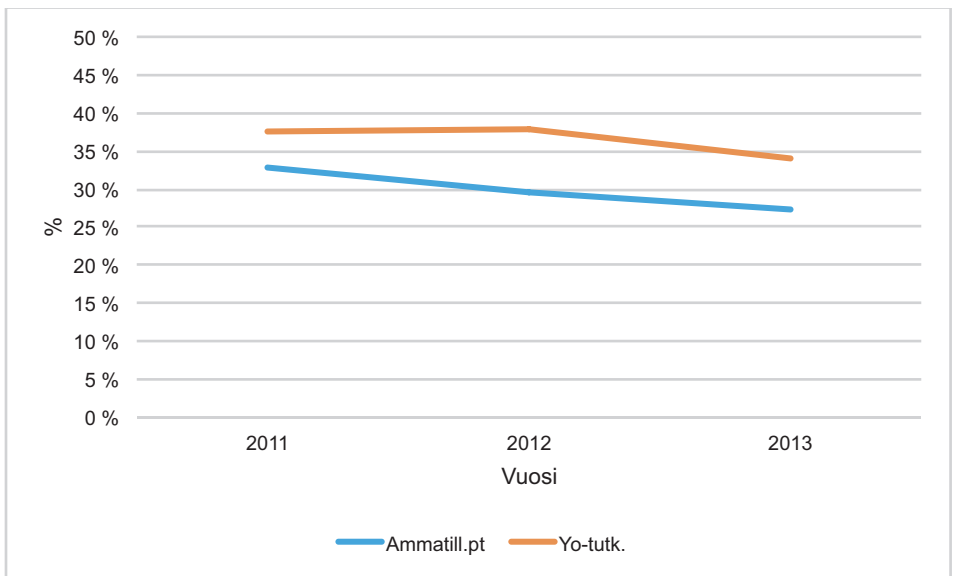
Myös aikuiskoulutukseen ammatillisella perustutkinnolla hakeneista prosentuaalisesti eniten on eri vuosina hyväksytty luonnonvara- ja ympäristöalalle sekä luonnon-tieteiden alalle (kuvio 7). Hakeneista vähiten on hyväksytty kulttuurialalle sekä sosiaali- ja terveysalalle. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalalle hyväksytyjen osuus on ollut aikuiskoulutuksessa suurempi kuin nuorten koulutuksessa. Kuvioon on laskettu koulutusosalalle hyväksytyt suhteessa ensisijaisiin hakijoihin.

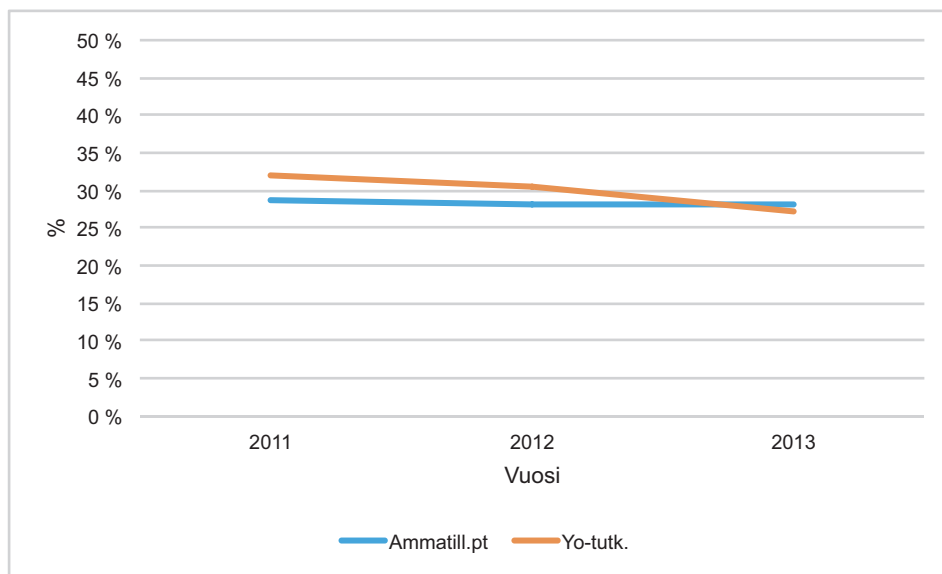
Kuvio 7. Ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutukseen hyväksytyjen osuus ammatillisella perustutkinnolla hakeneista (1. hakutoive) koulutusaloittain

Verrattaessa ammatillisella perustutkinnolla ja ylioppilastutkinnolla ja/tai lukion päättötodistuksella hyväksytyjen osuuksia tutkinnolla ensisijaisesti hakeneiden määrään, havaitaan, että nuorten koulutukseen ylioppilastutkinnolla ja/tai lukion päättötodistuksella hakeneista on hyväksytty vuosittain noin 5–8 % enemmän kuin ammatillisella perustutkinnolla hakeneista (kuvio 8). Molempien tutkintojen kohdalla hyväksytyjen osuudet ovat vähentyneet tarkastelujakson aikana.

Aikuiskoulutuksen osalta erot ovat olleet pienempiä (kuvio 9): Vuonna 2011 alkavaan koulutukseen ylioppilastutkinnolla ja/tai lukion päättötodistuksella hakeneista hyväksyttiin 3 % enemmän kuin ammatillisella perustutkinnolla hakeneista ja vuonna 2012 alkavaan koulutukseen 2 % enemmän. Vuonna 2013 alkavaan koulutukseen sen sijaan hyväksyttiin 1 % enemmän ammatillisella perustutkinnolla hakeneista.

Kuvio 8. Ammatillisella perustutkinnolla ja ylioppilastutkinnolla ja/tai lukion päättötodistuksella hyväksytyjen osuus tutkinnolla hakeneista (1. hakutoive) ammattikorkeakoulujen nuorten koulutuksessa

Kuvio 9. Ammatillisella perustutkinnolla ja ylioppilastutkinnolla ja/tai lukion päättötodistuksella hyväksytyjen osuus tutkinnolla hakeneista (1. hakutoive) ammattikorkeakoulujen aikuisten koulutuksessa

Taulukko 1. Ammattikorkeakoulusta paikan vastaanottaneet³ maakunnittain eri vuosina alkavassa koulutuksessa. Hakuperusteena ammatillinen perustutkinto. Prosenttiosuus kaikista paikan vastaanottaneista

MAAKUNTA	2011		2012		2013	
	N	%	N	%	N	%
Uusimaa	2099	20,8	2052	20,7	2422	22,3
Varsinais-Suomi	513	21,7	514	21,2	697	26,2
Satakunta	420	25,9	376	24,5	381	26,1
Kanta-Häme	449	26,4	410	25,3	497	28,8
Pirkanmaa	709	29	690	28,2	643	25,6
Päijät-Häme	315	22,7	276	20,5	339	26,6
Kymenlaakso	298	28,8	319	27,5	392	32,2
Etelä-Karjala	165	20,8	173	22,8	181	24,5
Etelä-Savo	287	25,1	285	25,7	373	30,1
Pohjois-Savo	498	29,4	393	25,2	499	30,5
Pohjois-Karjala	328	29,3	263	23,9	280	28,7
Keski-Suomi	390	22,7	369	20,1	358	21,1
Etelä-Pohjanmaa	398	30,1	458	32,9	472	37,1
Pohjanmaa	502	28	517	28,6	488	27,1

³ Henkilö yhden kerran koulutusalaan kohden paikan vastaanottaneena kunkin vuoden osalta

Keski-Pohjanmaa	262	25,2	247	23,5	255	30,7
Pohjois-Pohjanmaa	522	25,1	565	27	594	27,2
Kainuu	172	30,4	141	23,7	171	28,8
Lappi	447	26,4	494	28,7	511	31,8
Yhteensä	8774	24,7	8542	24,1	9553	26,3

Ammattikorkeakoulun sijaintimaakunnan perusteella tarkasteltuna ammatillisella perustutkinnolla hakeneista on paikan vastaanottaneita nuorten ja aikuisten koulutuksessa lukumääräisesti eniten Uudellamaalla, Pirkanmaalla, Varsinais-Suomessa ja Pohjois-Pohjanmaalla (taulukko 1). Vuodesta 2011 vuoteen 2013 ammatillista väylää tulleiden osuus kaikista paikan vastaanottaneista kasvoi eniten Etelä-Pohjanmaalla, Keski-Pohjanmaalla, Lapissa ja Varsinais-Suomessa.

2.3 Koulutuspolkuihin liittyvät aiemmat tutkimukset, selvitykset ja kehittämishankkeet

Viime vuosina ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen välisiin koulutuspolkuihin liittyvissä hankkeissa on käsitelty muun muassa opiskelijoiden jatko-opintoihin liittyviä asenteita, hakuorientaatioita ja opintovalmiuksia. Lisäksi on selvitelty ja kehitetty ohjaukseen, aiemmin hankitun osaamisen tunnustamiseen ja tunnistamiseen sekä ammatillista väylää edenneiden opiskelijoiden opintomenestykseen liittyviä asioita. Aihepiiriin liittyvät hankkeet ovat olleet pääsääntöisesti ammattikorkeakoulujen toteuttamia alueellisia kehittämishankkeita.

Jatko-opintovalmiudet ja opintotarjonnan kehittäminen

Keski-Suomessa toteutetuissa Kiihdytyskaista-hankkeissa (ensimmäinen vuosina 2008–2012 ja toinen vuosina 2012–2013) luotiin joustavia opintopolkuja ja kehitettiin toisen asteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen rakenteita, opetussuunnitelmia ja opintojen ohjausta. Hankkeiden päätuloksia olivat muun muassa ammattikorkeakouluopintoihin suuntaavien opintojen laajeneminen lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen osaksi opetussuunnitelmaa, ristiinopiskelun mahdollistuminen yli koulutusorganisaatioiden sekä eri alojen osaamisen tunnustamisen ja tunnustamisen arviointimenetelmien, toimintamallien ja lomakkeiden kehittyminen ja selkiytyminen. (ESR-projektin loppuraportti 2014.)

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien jatko-opintovalmiuksien tukemiseksi on kehitetty erilaisia opintojen rakentumiseen liittyviä ratkaisuja. Seinäjoen ammattikorkeakoulun toteuttaman kehittämishankkeen raportissa (Jaakkola, Lakaniemi, Pasto & Virkkunen 2011) tuotiin esiin erilaisia ammattiopistojen tarjoamia opintopolkujen malleja, kuten ammatillinen väylä, yrittäjyyspolku, kansainvälisyysväylä, kaksois-

tutkinto tai ammattikorkeakouluopintoihin valmentavat väylät. Avoimen ammattikorkeakoulun verkoston selvityksessä (Ahoranta & Parkkinen 2009) on puolestaan käsitelty sitä, kuinka avoimessa ammattikorkeakoulussa suoritettuja polkuopintoja – joko erillisissä polkuopintoryhmissä tai integroituna tutkinto-opiskelijoiden ryhmiin – voidaan käyttää tukena ammattikorkeakouluopintoihin siirryttäessä. Yhteenvetona raportissa esitellään tulosten pohjalta muodostettu malli koulutuspolusta, joka sisältää myös avoimessa ammattikorkeakoulussa suoritettuja opintoja.

Ohjaustoiminnan kehittäminen ja jatko-opintoihin liittyvä tiedottaminen

Opintojen ohjaukseen ja henkilökohtaisiin opetussuunnitelmiin liittyvät käytänteet ovat olleet kehittämisen kohteina esimerkiksi Satakunnassa vuonna 2012 toteutetussa Väyläopinnot-hankkeessa (Noppi, Koivunen, Kopra & Valtanen 2012). Siinä alueelle laadittiin yhteinen toimintamalli jatko-opintojen hakeutumisohjeistukseen tavoitteena tukea opiskelijoiden jatko-opintosuunnitelmien laatimista ja opiskeluvalintoja koskevaa päätöksentekoa.

Etelä-Savossa vuosina 2011–2012 toteutetussa Uraohjaus-hankkeessa (Kivelä [toim.] 2012) pilotoitiin muun muassa ammattiopiston ja ammattikorkeakoulun yhdessä toteuttamaa ohjausta sekä tehostettiin opiskelijoiden henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laadintaa ottaen huomioon mahdollisuudet opiskella ammattikorkeakoulussa opintojen aikana tai siirtyä jatko-opintoihin. Edellä mainittujen Kiihdytyskaista-hankkeiden tulosten mukaan opiskelijan henkilökohtaisen opiskelun suunnittelun onnistumisessa keskeisiä tekijöitä ovat nivelvaiheisiin liittyvä ohjausosaaminen, ohjauksen opiskelijälähtöisyys ja tarkoituksenmukaisuus.

Korkeakoulujen arviointineuvosto toteutti korkeakoulujen opinto-ohjauksen arvioinnin vuonna 2001 ja seuranta-arvioinnin vuonna 2005. Arvioinneissa määriteltiin kansallisia suosituksia korkeakoulujen ohjaus-palvelujen kehittämiseksi. Suositukset liittyivät muun muassa ohjausmenetelmien ja ohjauksen työnjaon kehittämiseen, ohjauksen saatavuuteen opiskelun eri vaiheissa sekä ohjauksen järjestelmätason kehittämiseen. (Moitus, Huttu, Isohanni, Lerkkanen, Mielityinen, Talvi, Uusi-Rauva & Vuorinen 2001; Vuorinen, Karjalainen, Mylly, Talvi, Uusi-Rauva & Holm 2005.)

Opiskelijoiden jatko-opintoja koskevat asenteet ja hakuorientaatiot

Ammatillisen väylän toimivuuden parantamisessa on keskeistä saada tietoa opiskelijoiden omista kokemuksista. Opiskelijoiden jatko-opintoja koskevia asenteita, hakeutumisratkaisuja ja hakuprosesseja on selvitetty Turun ammattikorkeakoulussa ja Seinäjoen ammattikorkeakoulussa toteutetuissa tutkimuksissa (Hakulinen 2006; Jaakkola ym. 2011). Tutkimusraporteissa tuodaan esiin, että eniten opiskelijoiden jatko-opintopäätöksiin vaikuttavat halu kehittyä ammatillisesti tai halu edetä uralla sekä paremmat mahdollisuudet työmarkkinoilla. Turun ammattikorkeakoulun tutkimus

(Hakulinen 2006) osoittaa lisäksi, että ammatillisen väylän ammattikorkeakoulukijojista voidaan erottaa neljä erilaista hakeutumisorientaatiotyyppiä: ammatillinen mielenkiinto, status ja ura, käytännönläheisyys sekä ajautuminen.

Koulutuksen tutkimuslaitoksen ”Ammatillisen toisen asteen ja korkea-asteen opintourat” -projektissa (Stenström, Virolainen, Vuorinen-Lampila ja Valkonen 2012) tutkittiin opintouratyyppien ja koulutuksellisten siirtymien yleisyyttä ammatillisen toisen asteen peruskoulutuksessa ja korkeakoulutuksessa. Tutkimuksessa selvitettiin muun muassa sitä, mitkä tekijät selittävät opiskelijan opintouratyyppiä, jolla tarkoitettiin opintojen keskeyttämistä, viivästymistä, valmistumista sekä koulutuksen vaihtoa koulutusasteelta, -sektorilta ja -alalta toiselle. Tutkimuksen mukaan opintourat eroavat koulutussektoreittain ja -aloittain. Esiin nousee myös ammatillisen ja korkeakoulutuksen aloittaneiden opintourien moninaisuus, epälineaarisuus ja yksilöllistyminen. (emt.)

Ammatillisen väylän opiskelijoiden opintomenestys ammattikorkeakoulussa

Ammatillisen väylän opiskelijoiden opintomenestystä ammattikorkeakouluissa selvitettiin Omnian ammattiopiston koordinoimassa NITOJA-hankkeessa (Kokkonen, Saarimaa & Vallisaari 2010), jonka johtopäätösten mukaan ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien ajattelun taitoja, keskustelutaitoja sekä viestintätaitoja tulisi vahvistaa opiskelijoiden jatko-opintovalmiuksien kehittämiseksi. Jatko-opintoihin haluavien opintoihin voisi sisältyä esimerkiksi kirjallinen, tutkimustyyppinen opinnäytetyö. Lisäksi valinnaisten, ammattitaitoa tukevien opintojen tarjontaa tulisi kehittää. Erikseen mainitaan myös maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden jatko-opintovalmiuksien takaaminen.

Tutkimustulokset antavat viitteitä alakohtaisista eroista ammatillisista väylää tulevien jatko-opintovalmiuksissa. Seinäjoen ammattikorkeakoulun elintarvike-, kauppa/liiketalous- ja metsäalalla toteutetun tutkimuksen (Jaakkola ym. 2011) mukaan ammatillisen koulutuksen suorittaneiden vahvuuksia ammattikorkeakoulussa ovat ammatillinen perusosaaminen ja käytännön työkokemus, joita yleissivistävä lukiokoulutus ei tarjoa. Heikkoutena sen sijaan on matemaattinen ja kielellinen osaaminen, jotka ovat lähtökohtaisesti lukiokoulutuksen saaneita heikommalla tasolla. Terveysalalla tehdyt tutkimukset (esim. Talman 2014; Slotte, Seppä & Säski 2002) sen sijaan osoittavat, että erot lähihoitajatutkinnon ja ylioppilastutkinnon pohjalta tulleilla ovat pieniä; lähihoitajilla on keskimäärin parempi opiskelumotivaatio, hieman parempi itsearviointu käytännön osaaminen sekä hieman heikompi teoriaosaaminen kuin ylioppilailla.

Edellä mainitussa Uraohjaus-hankkeessa (Kivelä [toim.] 2012) tiedusteltiin opiskelijoiden mielipidettä siitä, mitä he itse kehittäisivät, jotta toiselta asteelta siirtyminen ammattikorkeakouluun olisi joustavampaa. Suurin osa vastaajista kehittäisi tiedonvälitystä tai opastusta selkeämmäksi, toimivammaksi tai porrastetuksi. Toiseksi tärkeimpänä kehittämiskohteena nähtiin vierailut ammattikorkeakouluista toiselle asteelle tai

tutustumiskäynnit ammattikorkeakouluihin. Yli joka kymmenes opiskelija toivoisi kehitettävän myös ohjausta toiselta asteelta ammattikorkeakouluihin. Tutkimuksen yhteydessä luotiin myös järjestelmä, jolla ammattikorkeakoulut voivat seurata, kuinka erilaisella taustalla opiskelemaan tulleiden opiskelijoiden opinnot etenevät.

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ammattikorkeakouluissa

Toiselta asteelta tulevien opiskelijoiden osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen liittyviä käytäntöjä kartoitettiin ja kehitettiin jo edellä mainituissa Kiihdytyskaista-hankkeissa Keski-Suomessa. Valtakunnallinen AHOT-käytäntöjä kehittävä hanke oli Turun yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Brahean vuosina 2009–2013 koordinoima AHOT korkeakouluissa -hanke (2014). Sen lähtökohtana toimi Opetusministeriön työryhmäraportti aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta korkeakouluissa (2007) sekä Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry:n työryhmäraportti Oppimisesta osaamiseen: Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen (2009). Hankkeen tuloksena syntynyt internetsivusto Tunnistaosaaminen.fi kuvaa AHOT-prosessin monipuolisesti ja antaa sekä korkeakouluille että työelämälle koulutus- ja kehittämistyön tueksi työkaluja aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen.

Joustavia koulutuspolkuja sekä liikkuvuutta koulutusportaalta ja -tasolta seuraavalle edistävä aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen perustuu osaamislähtöiseen ajatteluun. AHOT-prosessien kehittämisellä sekä kansainvälisellä että kansallisella tasolla on useita liittymäkohtia esimerkiksi Bolognan prosessin toimeenpanoon, elinikäisen oppimisen sekä liikkuvuuden edistämiseen, tutkintojen viitekehysten luomiseen kansallisella ja eurooppalaisella tasolla sekä korkeakoulutuksen laadunvarmistukseen (Suomen yliopistojen rehtorineuvosto ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2009).

2.4 Ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen työelämäyhteistyö

Työelämän murros

Työvoimatarpeen ennakointi on muuttunut ja muuttuu yhä haasteellisemmaksi. Työmarkkinat sirpaloituvat ja moninaistuvat. Teknologiamurros – esimerkiksi digitalisaatio ja robotisaatio – muuttaa työtä voimakkaasti ja aiheuttaa työvoimatarpeen kysynnän siirtymiä: työvoimatarpeen vähenemistä joillain ammattialoilla ja vastaavasti työvoimatarpeen lisääntymistä toisaalla. Työvoiman kysyntä voi heilahdella melko voimakkaasti myös eri koulutusasteilla. Työvoima- ja osaamistarpeet ovat yhä enemmän työpaikka- ja tehtäväkohtaisia. Samaan aikaan suhdannetekijät, tuotantorakenteen muutokset ja väestön ikääntyminen vaikuttavat työelämän ja talouden kehityssuuntiin (esim. Ahokas ym. 2015). Muuttuvassa työelämässä osaamisen rooli korostuu entisestään, työnteon muodot monipuolistuvat ja yksilöllisten ratkaisujen kysyntä kasvaa. Globaalit arvoketjut tekevät tehtävärakenteiden muutoksista ennustattomampia, äkillisempiä ja yksilöllisimpiä. (Kauhanen 2014.)

Työelämän murrokseen liittyy myös kulttuurinen muutos, kun arvoiltaan ja elämäntyyteiltään edellisistä sukupolvista poikkeavat uudet sukupolvet ovat astuneet ja astuvat työelämään tuoden ja luoden uudenlaista työorientaatiota ja -kulttuuria (ks. esim. Alasoini ym. 2012). Uuden sukupolven on sanottu olevan työhön suhtautumisessaan toisaalta perinteinen, mutta toisaalta työhön liittyviltä odotuksiltaan, taidoiltaan, osaamiseltaan sekä työurien rakentumisen tavoiltaan erilainen edellisiin sukupolviin verrattuna (Pyöriä ym. 2013; Alasoini 2014).

Koulutuspolitiikassa muun muassa koulutus- ja tutkintotarpeiden ennakointi, joustavien koulutuspolkujen ja elinikäisen oppimisen periaatteet, osaamistason nostamisen tavoitteet sekä koulutuksen ja työelämän välisen vuorovaikutuksen kehittäminen ovat keinoja vastata työelämän ja yhteiskunnan muutoshaasteisiin (Valtioneuvosto 2015; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015).

Koulutuksen ja työelämän yhteistyön lähtökohtia

Ammatillisessa koulutuksessa ja ammattikorkeakoulutuksessa korostuvat lähtökohteisesti yhteydet työelämään. Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on lakisääteisesti kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin sekä edistää työllisyyttä ja yrittäjyyttä. Myös ammattikorkeakoulujen lakisääteiset tehtävämääritykset rakentuvat työelämän sekä sen kehittämisen ja uudistamisen vaatimusten pohjalle. Tehtäviä toteuttaessaan ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja ammattikorkeakoulujen tulee olla yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.

Sekä ammatillisen koulutuksen että ammattikorkeakoulujen työelämäyhteistyön vahvistamista on painotettu viime vuosien politiikkalinjauksissa sekä säädösuudistuksissa. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2011–2016 tavoitteeksi asetettiin ammatillisen koulutuksen kehittäminen siten, että se vastaa muuttuviin työelämän osaamistarpeisiin. Ammatillisen lisäkoulutuksen osalta tavoitteeksi asetettiin työelämän kehittämis- ja palvelutoiminnan strategisen merkityksen ja kysyntälähtöisyyden vahvistaminen. Tavoitteena on myös ollut lisätä ja lujittaa koulutuksen järjestäjien ja työelämän kumppanuuteen perustuvaa yhteistyötä sekä monipuolistaa työelämälähtöisiä ja innovaatiotoimintaa tukevia osaamisen kehittämispalveluita. Ammattikorkeakoulujen osalta kehittämissuunnitelmassa asetettiin tavoitteeksi muun muassa koulutuksen, tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan ja työelämän yhteyksien tiivistäminen sekä aluekehitystyön suunnitelmallisuuden kehittäminen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.)

Tuoreissa ammatillista koulutusta ja ammattikorkeakoulutusta koskevissa uudistusprosesseissa keskeisenä tavoitteena on ollut koulutuksen ja työelämän yhteyden vahvistaminen. Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöuudistuksen kautta on pyritty luomaan entistä paremmat puitteet työelämän vaatimuksia vastaavalle tutkintorakenteelle. Ammatillisten perustutkintojen perusteiden uudistuksessa tavoitteena on parantaa koulutuksen ja työelämän yhteyksiä muun muassa tarjoamalla koulutuksen järjestäjille laajemmat mahdollisuudet räätälöidä koulutusta alueellisen ja paikallisen työelämän tarpeisiin (Opetushallitus 2015).

Myös koulutuksen rahoitusperusteet ovat muuttuneet ja muuttumassa. Uuden ammattikorkeakoululainsäädännön myötä ammattikorkeakoulujen rahoitus tuli kokonaisuudessaan tuloksellisuusperusteiseksi. Työelämälähtöisyyttä mittaavat erityisesti valmistuneiden työllistyminen (3 %) sekä ulkopuolisen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rahoitus (8 %). Tulevaisuudessa on tarkoitus vielä kehittää työelämäpalautetta tuloksellisuusindikaattorina. Osana ammatillisen koulutuksen reformia sen rahoitusperusteita ollaan uudistamassa siten, että perusrahoituksen lisäksi vahvistetaan suorite- ja tuloksellisuusrahoitusrahoitusta.

Uudessa hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi, että hallituskaudella tiivistetään koulutuksen ja työelämän välistä vuorovaikutusta, lisätään työpaikoilla tapahtuvaa oppimista, uudistetaan oppisopimuskoulutusta työnantajille aiheutuvaa hallinnollista ja taloudellista taakkaa keventämällä sekä lisätään toisten asteen koulutuksen ja korkea-asteen välistä yhteistyötä (Valtioneuvosto 2015).

Koulutuksen ja työelämän yhteistyötä koskevia arviointoja ja selvityksiä

Koulutuksen arviointineuvosto tarkasteli ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen aluekehitystoimintaa ja sen vaikutuksia arvioinnissaan vuonna 2007. Aluekehityksen ja siihen liittyvien käsitteiden todettiin olevan ammatillisessa koulutuksessa ongelmallisia, koska aluekehittämistehtävää ei ole selvästi määritelty koulutuksen

järjestäjien tehtäväksi toisin kuin ammattikorkeakouluissa. Arvioinnin mukaan aluekehittämistehtävä ei ollut kovin selkeä koulutuksen järjestäjille itselleen, ei alueellisille ja kansallisille toimijoille eikä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kumppaneille. Koulutuksen järjestäjät myös ymmärsivät aluekehitystehtävän hyvin eri tavalla: suurin osa mielsi sen pelkästään koulutustehtävän kautta, mutta osa järjestäjistä näki tehtävän tätä laajempana ja monimuotoisempana, jolloin koulutustehtävän lisäksi korostui muun muassa osallistuminen työelämän ja alueen kehittämiseen, yrittäjyyden tukemiseen sekä innovaatiotoimintaan. Arvioinnin mukaan laajempi tulkinta ammatillisen koulutuksen järjestäjien aluekehittämistehtävästä on tulevaisuuden haaste. Tilanteen edistämiseksi arvioinnissa suositeltiin muun muassa, että ammatillisen koulutuksen järjestäjien aluekehittämistehtävää tulisi selkeyttää lainsäädännön tasolla, koulutuksen järjestäjien tulisi osallistua nykyistä aktiivisemmin oman alueensa kehittämistä koskevaan strategiatyöhön ja että koulutuksen järjestäjien yhteistyötä alueviranomaisten, elinkeinoelämän sekä alueella toimivien kehittämis- ja koulutusorganisaatioiden kanssa tulisi tiivistää. (Räisänen & Hietala [toim.] 2007.)

Vuonna 2009 Koulutuksen arviointineuvosto selvitti ammatillisen lisäkoulutuksen järjestäjien näkemyksiä työelämän kehittämis- ja palvelutehtävän (TYKE-tehtävän) onnistuneisuudesta. Arvioinnissa todettiin, että TYKE-järjestelmän toimivuutta kehitettäessä keskeinen huomio tulee kohdistaa rahoitusjärjestelmän ja sen päätöksentekoon liittyvien käytäntöjen kehittämiseen. TYKE-toiminnan tavoitteiden ja tuloksellisuuden mittaamisen perusteet ovat koulutuksen järjestäjille epäselviä, eikä TYKE-toimintaan liittyvä ohjausjärjestelmä hyödynnä kerättyä palautetietoa. Rahoitusjärjestelmä ohjaa koulutuksen järjestäjiä TYKE-toiminnan lyhytjänteiseen suunnitteluun. Osa koulutuksen järjestäjistä näki TYKE-järjestelmän lisäävän koulutuksen järjestäjien eriarvoisuutta. (Mahlamäki-Kultanen, Byholm, Kärppä, Orelma, Vaso, Kamppi, Knubb-Manninen & Silvennoinen 2009.)

Valtiontalouden tarkastusvirasto suoritti vuonna 2009 ammattikorkeakoulutuksen työelämälähtöisyyden kehittämistä koskeneen tarkastuksen, ja sen keskeisenä havaintona oli, etteivät työelämälähtöisyyteen liittyvät tavoitteet ole kaikilta osin toteutuneet. Tarkastusvirasto muun muassa katsoi, että ammattikorkeakoulujen tulisi lisätä yhteistyötä erityisesti samoilla paikkakunnilla toimivien toisen asteen ammatillisten oppilaitosten kanssa. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2009.)

Korkeakoulujen arviointineuvosto on toteuttanut useita ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystoimintaan liittyviä arviointeja. Ammattikorkeakoulujen aluekehitysvaikutuksen huippuysikköarvioinnit toteutettiin vuosina 2001, 2003 ja 2006, ja vuosina 2011–2012 toteutettiin kansainvälinen arviointi ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnasta (TKI). TKI-toiminnan arvioinnin mukaan ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan ohjausta sekä lainsäädäntöä ja rahoitusta olisi vahvistettava. Arvioinnin tuloksissa myös todetaan, että toiminnan seuranta ja arviointia koskevia indikaattoreita tulisi kehittää toiminnasta oppimisen ja kehittämisen apuvälineiksi ja että TKI-toiminnassa tulisi löytää tasapaino koulutuksellisen välineen ja toisaalta itsenäisen tieteellisen toiminnan välillä. Arviointiryhmä esittää,

että ammattikorkeakoulujen TKI-tarjonnan ja -osaamisen näkyvyyttä alueilla tulisi lisätä. (Maassen, Kallioinen, Keränen, Penttinen, Spaapen, Widerhofer, Kajaste & Mattila 2012.)

Korkeakoulujen arviointineuvosto on toteuttanut myös korkeakoulujen yhteiskunnallista ja alueellista vaikuttavuutta koskevan arvioinnin vuonna 2013. Sen tavoitteena oli selvittää, miten yliopistot ja ammattikorkeakoulut määrittelevät yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tehtävän, minkälaisia tehtävän toteuttamista edistäviä tai estäviä tekijöitä korkeakoulut tunnistavat sekä miten korkeakoulut seuraavat yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tuloksia. Tavoitteena oli myös tuottaa tietoa korkeakoulujen keskinäistä sekä korkeakoulujen ja alueiden työ- ja elinkeinoelämän sekä julkisten toimijoiden välistä yhteistyötä edistävästä tekijöistä sekä yhteistyön laadusta ja tuloksista. Arviointiin osallistuivat kaikki ammattikorkeakoulut ja yliopistot. Arviointiryhmän kehittämisehdotuksissa todetaan muun muassa, että korkeakoulujen tulee kehittää yhteistyötään elinkeinoelämän, julkisten toimijoiden ja toisen asteen oppilaitosten kanssa. Lisäksi todetaan, että koulutuksen sisältöjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida paremmin työelämän näkökulma. (Ilmavirta, Salminen, Ikävalko, Kaisto, Myllykangas, Pekkarinen, Seppälä & Apajalahti 2013.)

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Suomen Yrittäjät ry ja AMKtutkaverkosto toteuttivat yhteistyössä vuoden 2012 syksyllä kyselyn, jossa selvitettiin pk-yrittäjien ja ammattikorkeakoulujen yhteistyötä ja alueellista vaikuttavuutta. Yrittäjien näkemys oli, että ammattikorkeakouluilla on suotuisa vaikutus alueen työllisyyteen, ammattitaitoisen työvoiman saatavuuteen, kilpailukykyyn, vetovoimaisuuteen ja uuden yrittäjyyden syntymiseen. Alueellisen vaikuttavuuden näkökulmasta valtakunnallisesti kattava ammattikorkeakouluverkko koetaan tärkeäksi. Yrittäjien ja ammattikorkeakoulujen väliset keskeiset yhteistyöhaasteet kohdistuvat ammattikorkeakoulujen tarjoamiin palveluihin. Yhteistyö keskittyy opiskelijoiden harjoitteluun, ja vain pieni osa yrityksistä on tehnyt tutkimus- ja kehittämissyhteistyötä. Yritykset kokivat, ettei palvelutarjonta ole oikeassa suhteessa tarpeeseen, ja yhteistyön hyödyt myös kyseenalaistetaan usein. Pienten yritysten osalta yhteistyö on melko vähäistä, eivätkä ne koe myöskään tuntevansa ammattikorkeakoulujen palveluja riittävästi. (Laitinen-Väänänen ym. 2013.)

Arvioinnin toteutus

3.1 Suunnitteluryhmä

Koulutuksen arviointineuvosto (KAN) ja Korkeakoulujen arviointineuvosto (KKA) käynnistivät ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen alueelle kohdistuvan arviointihankkeen neuvostojen yhteistyönä joulukuussa 2013. Arvioinnin suunnitteluryhmään nimettiin seuraavat jäsenet:

Dosentti **Pentti Rauhala** (puheenjohtaja)
 Kuntayhtymäjohtaja, rehtori **Raimo Alarova**, Valkeakosken seudun koulutuskuntayhtymä
 Avdelningschef **Kim Byholm**, Yrkesakademin i Österbotten
 Emeritus rehtori **Veijo Hintsanen**
 Johtaja **Mervi Karikorpi**, Teknologiateollisuus ry
 Kehittämisojohtaja **Markku Liljeström**, SAK
 Kehittämispäällikkö **Terttu Pakarinen**, Suomen Kuntaliitto Kuntatyönantajat
 Kuntayhtymän johtaja **Vesa Saarikoski**, Jyväskylän koulutuskuntayhtymä
 Professori **Marja-Leena Stenström**, Koulutuksen tutkimuslaitos
 Puheenjohtaja **Mikko Valtonen**, STTK-opiskelijat

Arviointineuvostoista arvioinnin projektipäällikköinä toimivat pääsuunnittelija **Jani Goman** (KAN) ja erikoissuunnittelija **Hannele Seppälä** (KKA).

Suunnitteluryhmän tehtävänä oli määrittellä arvioinnin tavoitteet ja arviointikohteet sekä laatia suunnitelma arvioinnin toteutuksesta. Ryhmä työskenteli tammikuusta kesäkuuhun 2014. Työskentelynsä tueksi suunnitteluryhmä järjesti 3.4.2014 arvioinnin teemoihin ja kohteisiin liittyvän kuulemis- ja keskustelutilaisuuden, johon osallistui edustajia seuraavista organisaatioista: Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys Amke ry, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry, Opetushallitus - Opiskelijavalintayksikkö, Suomen ammattiin opiskelevien liitto Sakki ry, Suomen Opinto-ohjaajat ry sekä Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK ry.

Myös arvioinnin kohderyhmään kuuluville ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja ammattikorkeakouluille järjestettiin mahdollisuus esittää näkemyksiään keskeisistä arviointiin liittyvistä teemoista ja kohteista yhteysenkilön nimeämisen yhteydessä sähköisen lomakkeen välityksellä.

3.2 Arviointiryhmä

Arviointihanke siirtyi Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) toteutettavaksi toukokuun alussa 2014. Arviointiryhmä nimitettiin syyskuussa 2014. Ryhmässä oli asiantuntemusta koulutuksen arvioinnista, ammatillisesta koulutuksesta, ammattikorkeakoulutuksesta ja arviointiteeman sisältökohteista. Jäsenten valinnassa huomioitiin myös työelämä- ja opiskelijanäkökulma. Arviointiryhmään kuuluivat seuraavat henkilöt:

Emeritus rehtori, **Veijo Hintsanen** (puheenjohtaja)
Toimitusjohtaja **Kari Juntunen**, Ammattienedistämislaitossäätiö AEL
Linjanjohtaja **Arja Kukkonen**, Helsingin kaupungin opetusvirasto
Johtaja **Veli-Matti Lamppu**, Suomen Yrittäjät
Toimitusjohtaja **Petri Lempinen**, Amke ry
Vararehtori **Susanna Niinistö-Sivuranta**, Laurea-ammattikorkeakoulu
Examensansvarig lektor **Rut Nordlund-Spiby**, Arcada
Kuntayhtymäjohtaja-rehtori **Jarmo Paloniemi**, Oulun seudun koulutuskuntayhtymä
Asiantuntija **Jussi-Pekka Rode**, SAMOK

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (Karvi) hankeorganisaatioon kuuluivat arviointineuvos **Jani Goman** (projektipäällikkö), arviointiasiantuntija **Hannele Seppälä** (projektipäällikkö 31.3.2015 asti), arviointiasiantuntija **Tuula Pirinen** ja erikoissuunnittelija **Risto Hietala**. Korkeakouluharjoittelijana hankkeessa toimi valtiotieteen ylioppilas **Antti-Matti Ellä**.

Arviointiryhmän tehtävänä oli hankesuunnitelman tarkentaminen ja operationalisointi, arviointiaineiston keruun suunnittelu, aineiston analysointiin osallistuminen sekä arviointiraportin laatiminen arvioinnin tuloksista. Arviointiryhmä työskenteli syyskuusta 2014 marraskuuhun 2015.

3.3 Arvioinnin tavoitteet, kohteet ja rajaukset

Arvioinnin tavoitteena oli tuottaa tietoa ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun johtavan koulutuspolun toimivuudesta. Arvioinnin kohteina olivat ammattikorkeakouluopintoihin ohjaus ja valmennus ammatillisessa koulutuksessa, opiskelijavalinnat ammatillista polkua etenevien kannalta, opiskelijoiden opinto- ja opiskeluvalmiudet, opintojen organisointi ja ohjaus ammattikorkeakoulussa sekä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöt. Arvioinnin tavoitteena oli myös tuottaa arviointitietoa ammattikorkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyöstä koulutuspolkujen rakentamisessa ja työelämän kehittämisessä. Arvioinnissa on analysoitu koulutuspolkuihin sekä työelämän kehittämisen yhteistyöhön liittyvien toimintakäytäntöjen vahvuuksia, kriittisiä kohtia ja kehittämistarpeita sekä annettu koulutusaste- ja arviointiteema-kohtaisia kehittämissuosituksia.

Arvioinnin piiriin sisällytettiin tutkintotavoitteinen koulutus: ammatillisessa koulutuksessa ammatilliseen perustutkintoon, ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon johtava koulutus, ammattikorkeakoulutuksessa ammattikorkeakoulututkintoon johtava päiväkoulutus (nuorten koulutus) ja monimuotokoulutus (aikuiskoulutus). Koska arviointi keskittyy ammatillisen- ja ammattikorkeakoulutuksen nivelvaiheeseen, ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtava koulutus ja tutkintoon johtamaton koulutus rajattiin arvioinnin ulkopuolelle.

Arvioinnin kohdejoukoksi määriteltiin tutkintotavoitteisen ammatillisen koulutuksen järjestäjät ja ammattikorkeakoulut. Kohdejoukkoon kuuluivat kaikki 25 ammattikorkeakoulua.

Ammatillisen koulutuksen osalta arvioinnin perusjoukko määriteltiin pyytämällä opetus- ja kulttuuriministeriöstä tieto niistä koulutuksen järjestäjistä, joilla on voimassa oleva ammatillisen peruskoulutuksen tai / ja lisäkoulutuksen järjestämislupa. Lisäksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmästä koottiin tiedot vuonna 2014 valtionosuutta ammatilliseen peruskoulutukseen, lisäkoulutukseen tai oppisopimuksena toteutettavaan ammatilliseen lisäkoulutukseen saaneista koulutuksen järjestäjistä. Perusjoukko muodostui kaikkiaan 156 koulutuksen järjestäjästä.

Kohdejoukosta poistettiin koulutuksen järjestäjät, jotka eivät ilmoituksensa mukaan järjestä tutkintotavoitteista koulutusta sekä järjestäjät, jotka ilmoittivat lopettavansa toimintansa itsenäisenä koulutuksen järjestäjänä vuoden 2015 alkuun mennessä. Näin ollen kohdejoukkoon kuului 151 ammatillisen koulutuksen järjestäjää, joista 142 oli suomenkielisiä ja 9 ruotsinkielisiä.

Arvioinnin varsinainen kohdejoukko muodostui edellä mainituista ammatillisen koulutuksen järjestäjistä. Ammatillisten erityisoppilaitosten kohdalla – joita kohdejoukon määrittelyn hetkellä oli toiminnassa seitsemän kappaletta – koulutuksen järjestäjä sai

arvioida oman profiilinsa perusteella osallistumisensa arviointiin. Erityisoppilaitoksista kaksi järjesti myös muuta ammatillista koulutusta, joten ne lukeutuivat edellä määriteltyyn varsinaiseen kohderyhmään. Muista erityisoppilaitoksista arviointiin osallistui kolme, joista on jossain määrin siirretty jatko-opintoihin ammattikorkeakouluun.

Arvioinnin piiriin kuuluivat myös ammatilliset erikoisoppilaitokset, joita opetus- ja kulttuuriministeriöstä saadun tiedon mukaan oli 28 kappaletta. Näistä yksi oli statukseltaan myös ammatillisen koulutuksen järjestäjä, joka kuului aiemmin määriteltyyn varsinaiseen kohderyhmään. Koulutuksen järjestäjien yhteyshenkilöiden tiedustelun ja nimeämispyyntöjen yhteydessä tavoitettiin 24 erikoisoppilaitosta. Myös tästä joukosta poistettiin ne oppilaitokset, jotka eivät ilmoituksensa mukaan järjestä tutkintotavoitteista koulutusta sekä oppilaitokset, jotka ilmoittivat lopettavansa toimintansa itsenäisenä koulutuksen järjestäjänä vuoden 2015 alkuun mennessä. Kohdejoukkoon kuului 16 erikoisoppilaitosta.

3.4 Aineistonhankinta

Arvioinnin taustalla olivat kehittävän ja osallistavan arvioinnin periaatteet. Koulutuksen arvioinnin tavoitteena on tuottaa arviointitietoa, joka tukee paikallista, alueellista ja valtakunnallista kehittämistyötä. Arvioinnin tulee auttaa koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja tunnistamaan arviointiteemaan liittyviä vahvuuksiaan ja kehittämisen tarpeita sekä tukea koulutusorganisaatioita suuntaamaan kehittämistoimintaansa. Arvioinnin tehtävänä on myös tiedon tuottaminen koulutuspoliittisen suunnittelun, päätöksenteon ja ohjauksen tueksi. Arviointiprosessin menetelmät, tuotettu tieto sekä arviointiryhmän tekemät johtopäätökset ja kehittämissuosituksukset ovat välineitä edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Arvioinnissa sovellettiin monitahoisuuden ja -menetelmäisyyden periaatetta. Arviointiaineiston muodostivat kaikille kohdejoukkoon kuuluville ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja ammattikorkeakouluille suunnattu sähköinen kysely itsearviointiosuukseen sekä arviointiryhmän viidellä eri paikkakunnalla toteuttamat ryhmämuotoiset teemahaastattelut, joihin osallistui ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoita ja henkilökuntaa sekä työelämän edustajia.

3.4.1 Ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja ammattikorkeakouluille suunnattu kysely

Kyselyn ensimmäinen osio sisälsi taustatietokysymyksiä koulutuksen järjestäjästä. Toisen osion sisältöinä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kyselyssä oli ohjaus ammattikorkeakouluopintoihin ja ammattikorkeakoulujen kyselyssä ammatillisen koulutuksen kautta opiskelemaan tulevien opiskelijoiden opintojen organisointi ja ohjaus. Molempien koulutusasteiden kyselyssä oli myös kysymyksiä ammatillisen

koulutuksen suorittaneiden opiskelu- ja opintovalmiuksista sekä ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnasta ja aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta. Molemmilta koulutusasteilta tiedusteltiin myös, miten rakenteelliset tekijät vaikuttavat joustavien opintopolkujen luomiseen. Kolmas osio keskittyi molempien koulutusasteiden osalta ammattikorkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyöhön koulutuksen, työelämän ja alueiden kehittämisessä.

Ammattikorkeakouluopintoihin ohjausta ja ammattikorkeakoulussa tapahtuvaa ohjausta koskevissa kysymyksissä hyödynnettiin Network in guidance and counselling in Europe -verkostossa määriteltyjä uraohjauksen osa-alueita (NICE handbook 2012) sekä Opetushallituksen laatimia hyvän ohjauksen kriteerejä (Opetushallitus 2014). Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista koskevassa osuudessa kysymysten laatimisessa hyödynnettiin valtakunnallisessa AHOT korkeakouluissa -hankkeessa (2013) määriteltyjä AHOT-prosessien suunnittelun ja toteutuksen suosituksia. Ammatillista polkua ammattikorkeakouluun etenevien opiskelijoiden opinto- ja opiskelunvalmiuksiin liittyvien kysymysten muotoilemisessa hyödynnettiin eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen (EQF) osaamisalueiden kuvauksia (Euroopan yhteisöt 2009).

Kysely toteutettiin 19.11.2014–19.1.2015. Arviointiryhmä välitti kyselylomakkeen ja vastausohjeet yhteyshenkilölle, jonka kukin ammatillisen koulutuksen järjestäjä ja ammattikorkeakoulu oli nimennyt arviointia varten. Yhteyshenkilö ohjeistettiin koordinoimaan kyselyn toteutus omassa organisaatiossaan siten, että kukin koulutuksen järjestäjä ja ammattikorkeakoulu palauttavat vain yhden vastauslomakkeen. Lomakkeen kysymysten pohtiminen ja siihen vastaaminen tuli toteuttaa ryhmänä, jossa on edustettuna ura-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen sekä pedagogisen johdon edustajia sekä lisäksi johto- ja kehittämishenkilöstöä. Ryhmävastaamisen tavoitteena oli paitsi varmistaa teemasisällöistä koottavan tiedon kattavuus myös mahdollistaa ja tukea arvioivan keskustelun syntymistä teemasisällöistä ja niihin liittyvistä toiminnoista paikallisella tasolla. Kyselytiedot kerättiin sähköisen kyselyjärjestelmän kautta. Yhteyshenkilöille lähetettiin kyselylomake myös Word-asiakirjana, jota vastaajaryhmät saivat käyttää apunaan kysymyksiin perehtymisessä ja vastaamisessa. Varsinaiset vastaukset tuli lähettää arviointiryhmän käyttöön kyselyjärjestelmän kautta. Kyselyyn oli mahdollista vastata joko suomeksi tai ruotsiksi koulutusta järjestävän organisaation kielen mukaan.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien kysely lähetettiin 151 järjestäjälle, joista 133 vastasi kyselyyn. Vastausprosentti oli siis 88. Ammattikorkeakoulujen vastausprosentti oli 96. Kysely lähetettiin 25 ammattikorkeakoululle, joista 24 vastasi kyselyyn. Sekä ammatillisen koulutuksen järjestäjien että ammattikorkeakoulujen osalta vastaamatta jättäneet olivat suomenkielisiä koulutuksen järjestäjiä. Ruotsinkielisistä järjestäjistä kaikki vastasivat kyselyyn.

Kyselylomakkeessa tiedusteltiin kyselyyn vastaamiseen osallistuneiden lukumäärää ja sitä, mistä henkilöstöryhmistä vastaajat olivat. Kyselyihin vastaamiseen osallistui kokonaisuudessaan 1355 henkilöä. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien vastaajaryh-

missä oli kaikkiaan 1041 henkilöä ja ammattikorkeakoulujen ryhmissä 314 henkilöä. Vastaajaryhmissä oli eniten ura-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen henkilöstöä sekä ope- tushenkilöstöä. Taulukosta 2 ilmenevät tarkemmin eri henkilöstöryhmien osuudet.

Taulukko 2. Kyselyihin vastaamiseen osallistuneiden henkilöstöryhmien osuudet (%)

Vastaaja-ryhmät	Ura-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen henkilöstö	Opetus- henkilöstö	Pedagoginen johto	Muu johto	Kehittämis- henkilöstö	Muut	Yht.
Ammat- lisen kou- lutuksen järjestäjät	27 %	21 %	20 %	16 %	13 %	3 %	100 %
Ammat- tikorkea- koulut	30 %	26 %	15 %	12 %	11 %	6 %	100 %

Kyselyssä koulutuksen järjestäjiä pyydettiin kuvailemaan, miten kyselyyn vastaa- minen organisoitiin. Tyypillisimmillään vastausprosessi toteutettiin osallistujien muodostaman ryhmän pitämässä kokouksessa. Toinen yleinen organisointitapa oli jakaa kyselyyn osallistuneet henkilöt ryhmiin, joista kullekin ryhmälle oli annettu kyselyn tietty osa-alue vastattavaksi. Tämän jälkeen vastaukset oli koostettu yhteen koulutuksen järjestäjän vastaukseksi. Muutamissa tapauksissa kyselylomake oli jaettu eteenpäin yksittäisille, osa-alueista vastaaville henkilöille, jotka täyttivät lomakkeen tahoillaan, minkä jälkeen vastaukset koostettiin yhteen. Kahdeksassa tapauksessa kaikista koulutuksen järjestäjistä kyselyn oli täyttänyt vain yksi henkilö.

Ammatillisista erityisoppilaitoksista kyselyyn vastasi kolme ja erikoisoppilaitoksista seitsemän. Arviointiryhmä päätti arviointiaineiston käsittelyssä ja tulosten rapor- toinnissa erottaa näiden vastaukset muiden ammatillisten koulutuksen järjestäjien vastauksista, koska niissä ammattikorkeakouluopintoihin ohjauksen rooli ja kou- lutuspolut ovat hyvin erilaisia kuin muilla koulutuksen järjestäjillä. Raportoinnissa erityisoppilaitosten ja erikoisoppilaitosten osalta esitellään ainoastaan avovastausai- neistoa koulutuksen järjestäjien vähäisen lukumäärän vuoksi.

3.4.2 Opiskelijoiden, henkilökunnan ja työelämän edustajien haastattelut

Arviointiryhmä toteutti maaliskuun ja huhtikuun 2015 aikana viidellä eri paikka- kunnalla (Vaasa, Helsinki, Tampere, Kuopio ja Rovaniemi) fokusryhmähaastatteluja, joihin osallistui ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoita, molempien koulutusasteiden ura-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen henkilökuntaa, oppilaitosjohdon edustajia sekä työelämän edustajia. Arviointiryhmä valitsi alueet ja oppilaitokset siten, että haastattelujen kautta saataisiin kyselyä täydentävää tietoa eri puolilta maata, molemmilta kielialueilta ja erikokoisilta koulutuksen järjestäjiltä. Haastattelut toteutettiin teemoitetun haastattelun periaatteella, jossa arviointikoh-

teista johdetut, etukäteen valmistellut aihepiirit ovat kaikille haastateltaville samoja, mutta haastattelun aikana on sallittua myös haastateltavien vapaamuotoisempi ajatusten ja kokemusten esille tuominen. Haastattelujen toteuttamiseksi arviointiryhmä jakaantui kahteen ryhmään.

Koulutuksen järjestäjien ja ammattikorkeakoulujen yhteyshenkilöille laadittiin haastatteluryhmien kokoamisohje. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista pyydettiin haastateltaviksi pääosin sellaisia opiskelijoita, jotka ovat hakeutumassa ammattikorkeakouluun tai kiinnostuneita ammattikorkeakouluopiskelusta. Ryhmään pyydettiin sisällyttämään erityyppisen ammatillisen tutkinnon opiskelijoita (amatillinen perustutkinto, ammatitutkinto ja erikoisammattitutkinto) sekä eri muodossa tutkintoa suorittavia ja eri koulutusalojen opiskelijoita koulutuksen järjestäjän tilanteen mukaan. Myös yhdistelmä­tutkinnon opiskelijoita tuli olla mukana, mikäli näitä oppilaitoksessa oli. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden ryhmiin pyydettiin ammatillisen koulutuksen kautta opiskelemaan hakeutuneita molemmista koulutusmuodoista eli päivä- että monimuotokoulutuksesta eri koulutusaloilta. Opiskelijahaastatteluissa ryhmäkooksi suositeltiin koulutuksen järjestäjittäin 8–12 haastateltavaa. Ura-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen henkilöstön, oppilaitosjohdon ja työelämän edustajien haastatteluihin pyydettiin ilmoittamaan 1–2 henkilöä koulutuksen järjestäjittäin ja ammattikorkeakouluittain. Ammatillisen koulutuksen opiskelijat, ammattikorkeakoulujen opiskelijat sekä työelämän edustajat haastateltiin pääosin omissa haastattelutilanteissaan. Molempien koulutusasteiden ohjaushenkilöstö haastateltiin samoissa haastattelutilanteissa, kuten myös oppilaitosjohdon edustajat.

Haastatteluihin osallistui kaikkiaan 115 opiskelijaa, joista 60 % oli ammatillisessa koulutuksessa ja 40 % ammattikorkeakouluissa opiskelevia. Molemmilta koulutusasteilta haastatteluihin osallistui yhteensä 87 henkilökunnan edustajaa ja 27 työelämän edustajaa. Haastatteluihin osallistuneet oppilaitokset ja työelämän organisaatiot ilmenevät liitteestä 1.

3.5 Arvioinnin luotettavuus

Arvioinnin luotettavuutta varmistettiin suunnittelu- ja arviointiryhmän monitahtoisuudella. Molemmissa ryhmissä olivat edustettuina arvioinnin kohderyhmään kuuluvat koulutusasteet sekä opiskelijajärjestöt ja työelämä. Arvioinnin kohderyhmä osallistettiin näin sisällölliseen suunnitteluun, arvioinnin rajauksiin ja menetelmien valintaan. Myös kaikille arvioinnin piiriin kuuluville ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja ammattikorkeakouluille annettiin mahdollisuus kommentoida arviointiin liittyviä teemoja ja kohteita arvioinnin yhteyshenkilöiden nimeämisen yhteydessä. Lisäksi suunnitteluvaiheessa järjestettiin kuulemis- ja keskustelutilaisuus sidosryhmille. Saatu palaute otettiin huomioon arviointikohteiden määrittelyssä.

Arviointiaineiston kattavuuden ja luotettavuuden varmistamiseksi aineistoa kerättiin eri menetelmillä vaiheistetusti. Ensimmäisessä vaiheessa ammatillisen koulutuksen

järjestäjille ja ammattikorkeakouluille suunnattiin sähköinen kysely. Epäluotettavuutta arviointikyselyyn voi tuoda se, että kysely laadittiin arviointia varten ja toteutettiin ensimmäistä kertaa arviointihankkeessa. Kyselylomakkeiden sisällöllistä luotettavuutta varmistettiin kuitenkin siten, että lomakkeet laatineessa arviointiryhmässä oli kyselyn kohderyhmien edustajia. Kysymysten laadinnassa hyödynnettiin myös arviointiteemoihin liittyviä viitekehyksiä, joilla jäsennettiin kyselyjen osioita ja joiden avulla muotoiltiin kysymykset (ks. tarkemmin luku 3.4.1).

Arvioinnin luotettavuutta vahvisti ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja ammattikorkeakoulujen kiitettävä sitoutuminen arviointikyselyyn vastaamiseen. Kyselyn vastausprosentti oli korkea molempien koulutusasteiden osalta. Kyselyyn vastaaminen ohjeistettiin toteutettavaksi monitahoarvioinnin periaatteella, jossa vastaaminen tapahtuu yhteistoiminnallisena prosessina. Koulutuksen järjestäjille annettiin tehtäväksi koota vastaamista varten ryhmä, jossa on riittävästi asiantuntemusta arvioida organisaation toimintoja arviointiteeman ja kohteiden kannalta. Kehittävän arvioinnin periaatteiden mukaisesti tavoitteena oli myös tukea koulutusorganisaatioita käymään arviointiteemaan ja kohteisiin liittyvää arvioivaa keskustelua paikallisella tasolla jo arviointiprosessin aikana. Koulutusorganisaatioilla oli mahdollisuus myös tulostaa ja tallentaa kyselyvastauksensa omaan käyttöön ennen sen lähettämistä sähköisen kyselyjärjestelmän kautta arviointiryhmälle. Arviointiryhmän yhdeksästä jäsenestä viisi toimi arvioinnin kohteina olevissa organisaatioissa. He eivät osallistuneet aineistonkeruisiin (kysely ja haastattelut) organisaationsa jäseninä, vaan jäävänsivät itsensä niistä.

Kehittävän arvioinnin näkökulmasta arviointien vaikuttavuutta heikentäväksi tekijäksi voidaan nähdä arvioinnin ”ulkoisuus”, jolloin intressi arviointiin syntyy kohteen itsensä ulkopuolella ja arviointi tuodaan kohteeseen (Silvennoinen 2010). Useisiin kansallisiin koulutuksen arviointeihin on sisällynyt koulutuksen järjestäjien toteuttama itsearviointi, jonka kautta arviointiin on pyritty tuomaan ”sisäisyttä”. Itsearviointi voi kuitenkin saada erilaisia merkityksiä ja sillä voi olla erilaisia tavoitteita, kun sitä tehdään omaan käyttöön ja kun sitä tehdään ulkopuolisille (Huusko 2008). Onnistuessaan itsearviointi toimii kriittisenä ja reflektiivisenä kehittämistehtävänä ja oppimisprosessina, epäonnistuessaan asioiden liian yleisenä kuvailuna tai jopa kaunistelemisena. Useimmiten erilaiset funktiot ja tavoitteet sekoittuvat itsearvioinnissa. (Huusko emt.) Organisaatiot ovat myös erilaisia itsearviointivalmiuksiltaan ja -aktiivisuudeltaan (Korkeakoski 2010).

Arviointiryhmä piti tärkeänä toteuttaa kyselyjen lisäksi haastatteluja. Kyselyn teemojen perusteella laadittiin haastattelurunko ja aineistonhankinnan toisessa vaiheessa toteutettiin alueellisesti fokusryhmähaastattelut, joiden sisältö oli teemoitettu. Fokusryhmät muodostuivat ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoista, henkilökunnasta sekä työelämän edustajista.

Arviointiryhmän mielestä opiskelijoista ja henkilökunnasta saatiin edustava otos haastatteluihin. Työelämähaastateltavien osalta arviointiryhmä olisi toivonut kattavampaa

edustusta. Arviointiryhmä toteutti haastattelut kahteen ryhmään jakaantuneena. Jokaisessa haastattelutilanteessa oli mukana sihteeri, joka teki haastattelumuistiinpanot. Nämä tallennettiin ryhmän yhteiselle sähköiselle työskentelyalustalle.

Arviointiryhmän tulkinnan mukaan kyselyt antoivat tietyistä osa-alueista myönteisemmän kuvan kuin haastattelut. Erityisesti opiskelijoiden näkemys ohjauksen onnistuneisuudessa oli kriittisempi kuin koulutusta järjestävien näkemys. Näkökulmat ovat luonnollisesti erilaisia, koska koulutuksen järjestäjä arvioi käytäntöjä organisaatiotasolla, kun taas opiskelijat kokevat ohjauksen hyvin ohjaaja- tai opettajasidonnaiseksi. Arviointiryhmän mielestä haastattelut toimivat hyvänä opiskeluarjen ja opiskelijoiden äänen esiin nostamisen välineenä, joka tarkentaa ja suhteellistaa kokonaiskuvaa arvioitavista osa-alueista. Kyselyjen avovastauksissa koulutuksen järjestäjät ja ammattikorkeakoulut olivat arviointiryhmän tulkinnan mukaan tunnistaneet kattavasti hyviä käytäntöjään sekä tarkastelleet ja määritelleet monipuolisesti kehittämisen tarpeitaan eri arviointikohteisiin liittyen.

Arviointiryhmä analysoi kyselyjen avovastaukset laadullisen sisällönanalyysin menetelmällä kolmeen työryhmään jakautuneena. Analyysin tuloksia käytiin yhteisesti läpi ja edelleen kehiteltiin arviointiryhmän kokouksissa ja kirjoittamisprosessin aikana. Kvantitatiivista aineistoa analysoitiin frekvenssi- ja prosenttijakaumien sekä keskilukujen avulla. Aineiston käsittelyn toteuttivat Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen työntekijät. Haastatteluaineistot analysoitiin arviointiryhmän yhteisissä kokouksissa laatimalla niiden pohjalta havaintojen koontitaulukko arviointikohteittain. Kaikki kerätty aineisto oli arviointiryhmän saatavilla yhteisellä sähköisellä työskentelyalustalla. Raportin kirjoittamiseen osallistuivat kaikki arviointiryhmän jäsenet. Johtopäätökset ja kehittämissuosituksot tuotettiin arviointiryhmän yhteisen pohdinnan tuloksena.

Arviointiryhmän näkemyksen mukaan kyselyjen ja haastattelujen tuottama tieto oli kokonaisuudessaan kattavaa ja aineiston analysointi mahdollisti arvioinnin tavoitteisiin vastaamisen. Kyselyt tuottivat arvioinnin kannalta relevanttia tietoa jatko-opintoihin ohjauksesta ja valmennuksesta ammatillisessa koulutuksessa, ohjauksen toimintakäytännöistä ja -malleista molemmilla koulutusasteilla, opiskelijavalinnasta, AHOT-toiminnan prosesseista ammattikorkeakouluissa sekä koulutusasteiden välisestä koulutukseen ja työelämän kehittämiseen liittyvästä yhteistyöstä. Haastattelut antoivat syventävää tietoa opiskelijoiden, henkilökunnan ja työelämän edustajien kokemuksista, jotka liittyivät arvioinnin kohteina olleisiin sisältöihin.

Arvioinnin tulokset

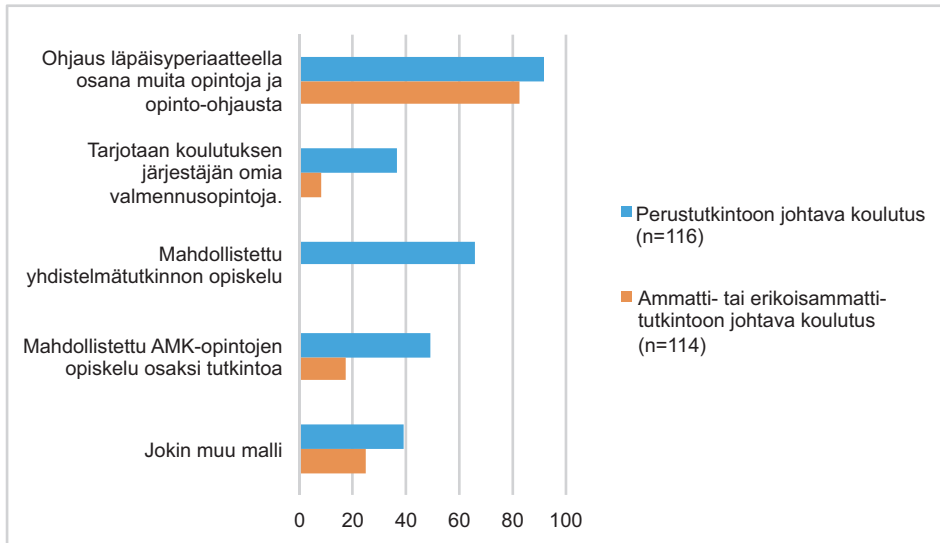
4.1 Ammattikorkeakouluopintoihin ohjaus ammatillisessa koulutuksessa

Ammatillisessa koulutuksessa ohjauksen tavoitteena on varmistaa opiskelijan taidot hankkia tietoa työelämästä ja jatko-opinnoista. Ohjauksella myös tuetaan opintojen suorittamista sekä opiskelijan työllistymistä tai sijoittumista jatko-opintoihin. Oppilaitoksen yhteistyö eri koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen kanssa tukee opiskelijan sujuvaa siirtymistä jatko-opintoihin. (Opetushallitus 2014.)

4.1.1 Erilaiset ohjauksen toimintamallit

Ammatillisen koulutuksen järjestäjille suunnatussa kyselyssä tiedusteltiin, millaisia ammattikorkeakouluopintoihin ohjauksen toimintamalleja järjestäjillä on käytössään järjestämässään koulutustyypeissä. Järjestäjä sai valita annetuista toimintamallivaihtoehdoista yhden tai useamman tilanteensa mukaan. Vastausjakaumat ilmenevät kuviosta 10.

Sekä perustutkintoon että lisäkoulutuksen tutkintoihin johtavassa koulutuksessa yleisin toimintamuoto oli läpäisyperiaatteella toteutettu ohjaus, jossa jatko-opintoihin ohjausta annetaan osana muita opintoja ja opinto-ohjausta. Perustutkintoon johtavaa koulutusta järjestävistä 36 % ja lisäkoulutuksen tutkintoja järjestävistä 8 % ilmoitti tarjoavansa koulutuksen järjestäjän omia valmennusopintoja. Kyselyssä näillä opinnoilla tarkoitettiin ammatillisen koulutuksen järjestäjän omia erillisiä jatko-opintoihin valmentavia opintoja, jotka eivät ole ammattikorkeakoulun opintoja. Perustutkintokoulutuksen osalta 66 % järjestäjistä ilmoitti, että opiskelijoilla on mahdollisuus opiskella yhdistelmäutkinto. Kyselyssä yhdistelmäutkinnolla tarkoitettiin ammatillisen perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon suorittamista rinnakkain tai ammatillisen perustutkinnon, ylioppilastutkinnon ja lukion oppimäärän suorittamista. Perustutkintokoulutuksen osalta noin puolet ja lisäkoulutuksen osalta vajaa viidennes järjestäjistä ilmoitti, että opiskelijoille on mahdollistettu ammattikorkeakouluopintojen opiskelu osaksi tutkintoa.

Kuvio 10. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien käyttämät ammattikorkeakouluopintoihin ohjauksen toimintamallit (%)

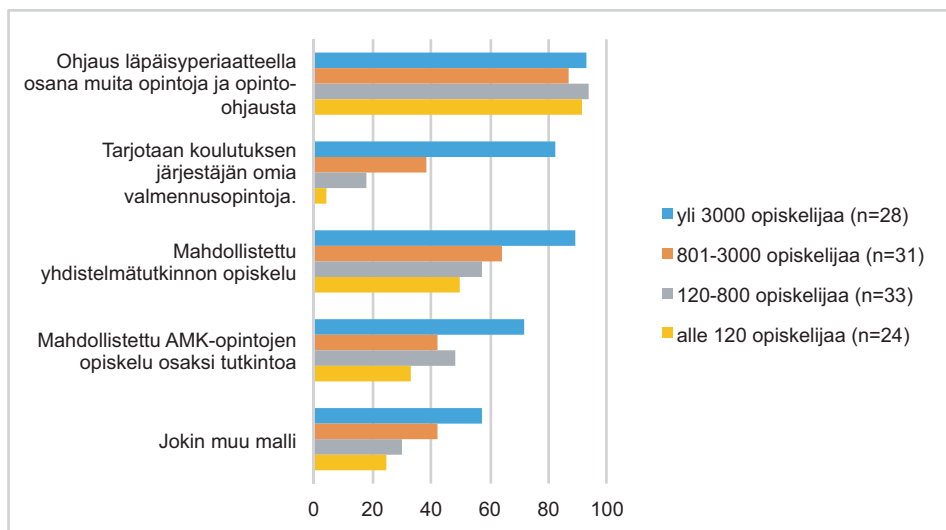
Useat järjestäjät ilmoittivat käytössään olevan myös muita jatko-opintoihin ohjauksen malleja. Kyselyn avovastauskohdassa järjestäjät saivat tarkentaa, millaisia nämä mallit ovat: Sekä perustutkintokoulutuksen että lisäkoulutuksen osalta yleisimmin vastauksissa kuvattiin tarkennetusti tiettyjä ohjauksen muotoja, kuten yksilö- tai ryhmäohjausta. Myös jatko-opintoja koskevat infotilaisuudet, messut, teemapäivät ja tutustumiskäynnit ammattikorkeakouluihin mainittiin yleisesti muina ammattikorkeakouluopintoihin ohjauksen toimintakäytäntöinä molempien koulutustyyppien vastauksissa. Samoin ammattikorkeakouluopiskelijoiden ja ammattikorkeakoulun ohjaus- ja opintohallintohenkilöstön vierailut ja esitelmät ammatillisessa oppilaitoksessa tuotiin esille useissa vastauksissa.

Muutamit perustutkintokoulutuksen järjestäjät kuvasivat avovastauskohdassa väylä- tai polkuopintoja, jotka on kehitetty jatko-opinnoista kiinnostuneille sekä projektia, jossa jatko-opintoihin ohjaukseen on kehitetty tai kehitteillä toimintamalli. Muutamissa vastauksissa muina malleina kuvattiin myös epäformaaleja ohjaustilanteita, jotka voivat osaltaan tukea opiskelijoiden jatko-opinto-orientaatiota. Näitä olivat esimerkiksi eri koulutusasteiden poikkialaiset yhteistyöprojektit ja opiskelijaosuuskunnat, joissa opiskelijat pääsevät tutustumaan muiden koulutusasteiden opiskelijoihin, koulutussisältöihin ja opiskelutapoihin.

Toimintamallit järjestäjän koon, tyyppin ja kielen suhteen

Järjestäjän kokonaisopiskelijamäärän suhteen tarkasteltuna perustutkintokoulutusta järjestävien kaikissa kokoluokissa yleisimmät ohjauksen muodot olivat läpäisyperiaatteella tapahtuva ohjaus sekä yhdistelmäututkinnon opiskelun mahdollistaminen

(kuvio 11). Selkein ero ilmeni siinä, että suuret järjestäjät toteuttivat omia valmennusopintoja useammin kuin pienemmät järjestäjät. Suurilla koulutuksen järjestäjillä oli käytössään yleisemmin useita erilaisia ohjauksen ja valmennuksen muotoja. Pienemmillä järjestäjillä korostui läpäisyperiaatteella toteutettu ohjaus.

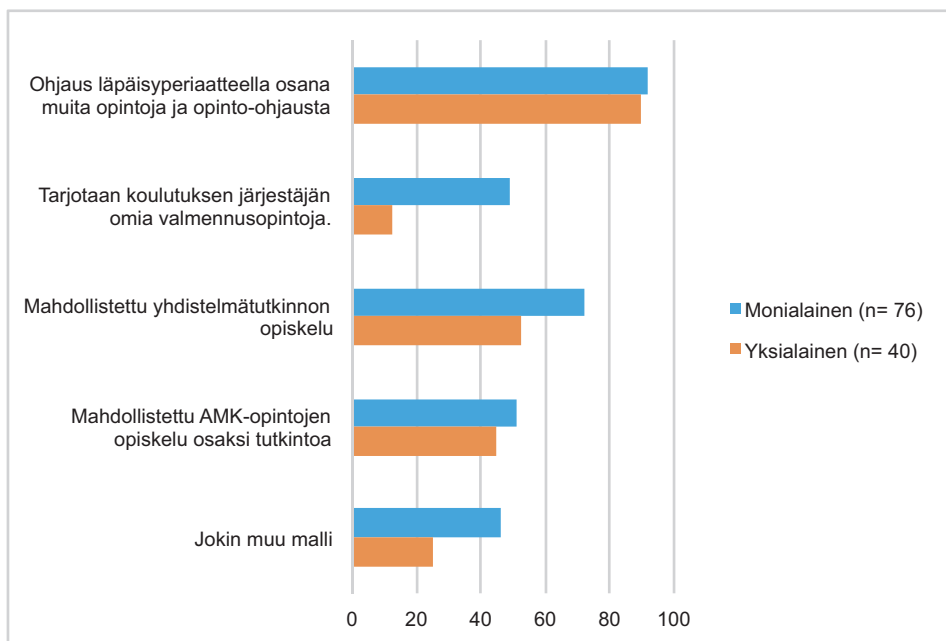

Kuvio 11. Ammattikorkeakouluopintoihin ohjauksen toimintamallit ammatillisen perustutkintokoulutuksen järjestäjien koon mukaan (%)

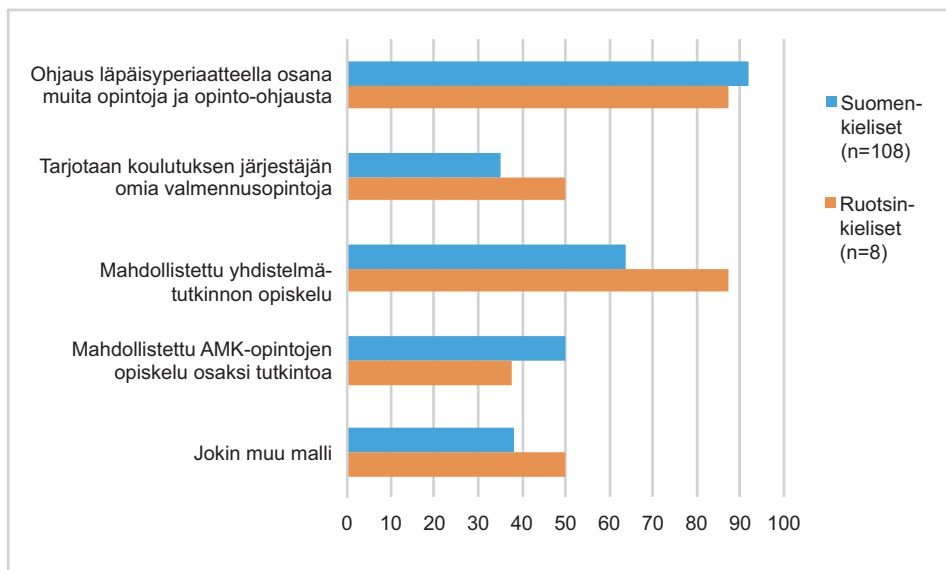
Monialaisista perustutkintokoulutuksen järjestäjistä 72 % ja yksialaisista 53 % oli mahdollistanut yhdistelmäututkinnon opiskelun. Ammattikorkeakouluopintojen opiskelun ilmoitti mahdollistaneensa 51 % monialaisista ja 45 % yksialaisista järjestäjistä. Erityisesti järjestäjän omat valmennusopinnot kuuluivat monialaisten järjestäjien ohjausvalikoimaan useammin kuin yksialaisten: monialaisista noin puolet ja yksialaisista 13 % järjesti valmennusopintoja. Järjestäjän koko ja tyyppi ovat yhteydessä siten, että yli 800 opiskelijan järjestäjät ovat valtaosaltaan (98 %) monialaisia, kun taas enintään 800 opiskelijan järjestäjistä suurin osa (68 %) on yksialaisia.

Ammatillisessa lisäkoulutuksessa ohjauksen erilaiset mallit olivat harvinaisia lukuun ottamatta läpäisyperiaatteella tapahtuvaa ohjausta. Järjestäjän koon suhteen tarkasteltuna omien valmennusopintojen järjestäminen ja ammattikorkeakouluopintojen mahdollistaminen oli hieman yleisempää yli 800 opiskelijan monialaisilla järjestäjillä.

Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa ruotsinkieliset koulutuksen järjestäjät olivat mahdollistaneet yhdistelmäututkinnon ja tarjosivat omia valmennusopintoja yleisemmin kuin suomenkieliset järjestäjät (kuvio 13). Ammattikorkeakouluopintojen mahdollistaminen oli sen sijaan yleisempää suomenkielisten järjestäjien keskuudessa.

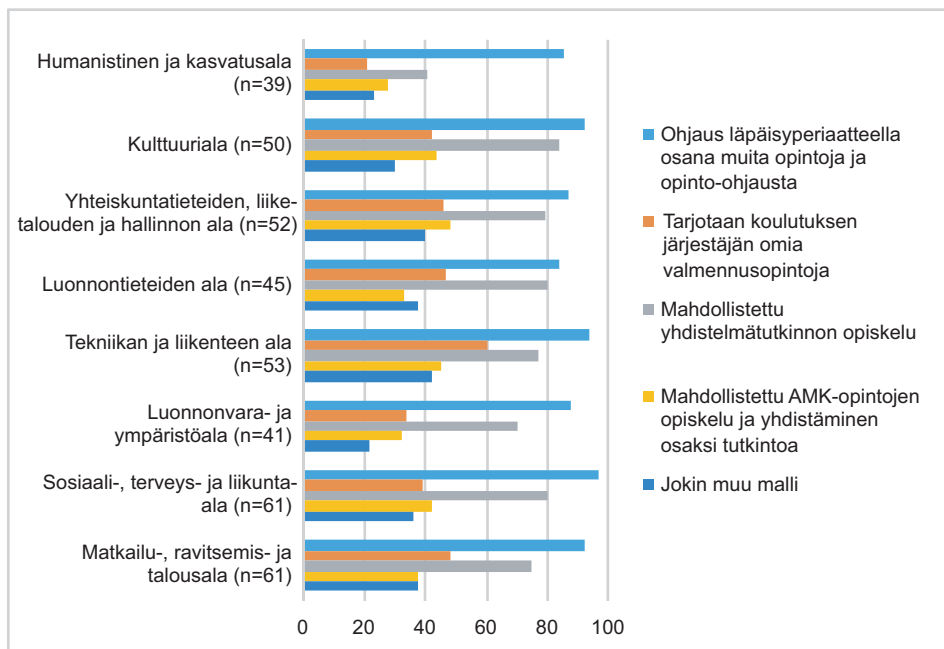
Kuvio 12. Ammattikorkeakouluopintoihin ohjauksen toimintamallit ammatillisen perustutkintokoulutuksen järjestäjien tyypin mukaan (%)

Kuvio 13. Ammattikorkeakouluopintojen ohjauksen toimintamallit ammatillisen perustutkintokoulutuksen järjestäjien kielen mukaan (%)

Toimintamallit eri koulutusaloilla

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin myös koulutusaloittain, millaisia ammattikorkeakouluopintoihin ohjauksen ja valmennuksen toimintamalleja heillä on käytössään. Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen vastausjakaumat ilmenevät kuviosta 14.

Kuvio 14. Ammattikorkeakouluopintoihin ohjauksen toimintamallit ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa koulutusaloittain (%)

Ohjaus läpäisyperiaatteella osana muita opintoja ja opinto-ohjausta ilmoitettiin yleisimmäksi ja yhdistelmäututkinnon suorittamismahdollisuus toiseksi yleisimmäksi toimintamalliksi kaikilla koulutusaloilla perustutkintokoulutuksessa. Eroja alojen välillä ilmeni siinä, että tekniikan, luonnontieteiden, luonnonvara- sekä matkailu- alalla omien valmennusopintojen järjestäminen oli yleisempää kuin ammattikorkeakouluopintojen suorittamismahdollisuuden järjestäminen. Sen sijaan sosiaali- ja terveysalalla, humanistisella ja kasvatusalalla sekä kulttuuri- ja yhteiskuntatieteiden alalla ammattikorkeakouluopintojen suorittamismahdollisuus mainittiin yleisempänä kuin omien valmennusopintojen järjestäminen.

Perustutkintokoulutuksessa omia valmennusopintoja järjestettiin yleisimmin tekniikan ja liikenteen alalla, yhdistelmäututkinnon suorittamismahdollisuus oli yleisintä kulttuurialalla ja ammattikorkeakouluopintojen suorittamismahdollisuus oli yleisintä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla. Edellä mainitut ohjauksen muodot olivat harvinaisimpia humanistisella ja kasvatusalalla.

Ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa kaikilla koulutusaloilla valmennusopintojen järjestäminen, yhdistelmäutukinnon suorittamismahdollisuus sekä ammattikorkeakouluopintojen tarjonta oli yleisintä oppilaitosmuotoisesti toteutettavassa ammatillisessa peruskoulutuksessa. Oppisopimusmuotoisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa sekä näyttötutkintomuotoisessa ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa nämä ohjauksen toimintamallit olivat harvinaisia.

Ammatillisessa lisäkoulutuksessa koulutuksen järjestäjän omat valmennusopinnot olivat erittäin harvinaisia kaikilla koulutusaloilla. Eniten niitä tarjottiin yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla, tekniikan ja liikenteen alalla sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla. Ammattikorkeakouluopintojen opiskelun mahdollistaminen oli yleisintä sosiaali- ja terveysalalla. Näiden toimintamallien toteuttajia oli kuitenkin lukumääräisesti vain muutamia.

Kyselyssä oli mukana myös avokysymys, jossa pyydettiin perusteluja sille, miksi koulutuksen järjestäjillä mahdollisesti on eri koulutusaloilla erilaisia jatko-opintoihin ohjauksen toimintamalleja. Kysymykseen vastasi 39 monialaista koulutuksen järjestäjää, ja vastaukset liittyivät pääsääntöisesti ammatilliseen peruskoulutukseen. Koulutuksen järjestäjät toivat esille, että erilaiset toimintatavat koulutusaloilla johtuvat yleisimmin siitä, että opintojen jatkamiseen liittyvä hanke- ja kokeiluyhteistyö ammattikorkeakoulujen kanssa on joillakin koulutusaloilla tavallista tiiviimpää. Muita yleisiä syitä erilaisiin ohjauksen toimintatapoihin olivat ammattikorkeakoulujen paikallisen opintotarjonnan vaihtelu sekä yhteistyöammattikorkeakoulujen profiloituminen tietyille aloille.

Ohjauksessa kerrotaan käytettävän erilaisia toimintamalleja myös siksi, että eri koulutusalojen opiskelijavolyymit sekä opintoja jatkamaan pyrkivien määrät ovat erilaisia. Useimmin avovastauksissa mainittiin sosiaali- ja terveysala, tekniikan ja liikenteen ala sekä liiketalouden ala, joilla ammattikorkeakouluopintoihin hakeutuvia on niin paljon, että opiskelijoille voidaan monin paikoin tarjota oma polku. Vuosittain järjestetään myös rekrytointi- tai amk-päiviä, joilla erityisesti sosiaali- ja terveysalan ja tekniikan alan opiskelijoita rekrytoidaan paitsi työelämään myös ammattikorkeakouluopintoihin.

Vastauksissa tuotiin myös esille, että ohjauksessa käytetään erilaisia toimintatapoja siksi, että opiskelijoiden ja työelämän tarpeet vaihtelevat ja tähän kysyntään halutaan vastata. Opiskelijoiden henkilökohtaiset opinto- ja urapolut eroavat toisistaan, jolloin tarvitaan erilaista ohjausta. Joillakin koulutusaloilla on paljon erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita, jolloin ensisijaisena tavoitteena on saada toisen asteen tutkinto ja tällöin ohjaus ammattikorkeakouluopintoihin jää vähäisemmäksi.

Muina koulutusaloita eroja perustelevina mainintoina tuotiin esille järjestäjäfuusiot, joissa kaksi tai useampi koulutuksen järjestäjä on yhdistynyt tuoden kokonaisuuteen erilaiset toimintakulttuurit ja -tavat. Yksittäisinä syinä mainittiin myös koulutusalojen pääsyaatimusten erilaisuus, ohjaustoiminnan systemaattisempi kehittäminen joillakin aloilla sekä SORA (soveltumattomuuden ratkaisuja)-säädösten vaikutus opintojen ohjaukseen humanistisella ja kasvatusalalla sekä sosiaali- ja ter-

veysalalla. Esille tuotiin myös koulutusalojen ja tutkintojen erilaiset historialliset yhteydet opistotutkintoihin ja ammattikorkeakoulututkintoihin.

Ammattikorkeakouluopintoihin ohjauksen hyviä käytänteitä

Kyselyn ja haastattelujen perusteella ammattikorkeakouluopintoihin ohjauksen hyviä käytänteitä ja toimintamalleja olivat esimerkiksi jatko-opintopolut, yhdistelmä-tutkinnon suorittamismahdollisuus, yhteiset oppimisympäristöt sekä erilaiset ohjauksen ja valmennuksen toimintatavat.

Seinäjoen koulutuskuntayhtymän Koulutuskeskus Sedussa opiskelijoilla on mahdollisuus valita **Jatko-opintojen oma polku**, jossa opiskelija voi sisällyttää ammatilliseen perustutkintoonsa jatko-opintoihin valmentavia yhteisiä tutkinnon osia. Polulla opiskellaan pakollisina opintoina äidinkieltä, ruotsia, englantia ja matematiikkaa. Lisäksi opiskelija sisällyttää tutkintoonsa jatko-opintotavoitteistaan riippuen opintoja valinnaisten yhteisten tutkinnon osien tarjonnasta. Polun laajuus on vähintään 10 opintoviikkoa eli 15 osaamispistettä. Alueella toimii myös Opinlakeus-oppilaitosverkosto, jossa opiskelijat voivat valita opintoja muiden koulutusasteiden oppilaitosten tarjonnasta. Vastaavia polku-, väylä- tai siltaopintoja on rakennettu myös esimerkiksi Keski-Pohjanmaan ammattiopistossa, Kouvolan seudun ammattiopistossa, Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistossa sekä Vaasan ammattiopistossa.

Erityisesti musiikkialan koulutuksessa on koulutusasteiden rajat ylittäviä **yhteisiä kampuksia ja oppimisympäristöjä**, jotka mahdollistavat yhteiset oppimisprojektit, opintojen valitsemisen eri koulutusasteilta ja koulutuspolkujen rakentamisen. Esimerkiksi Jyväskylässä ammattiopiston, ammattikorkeakoulun ja yliopiston yhteisellä Musiikkikampuksella toteutetaan musiikkialan koulutusta taiteen perusopetuksesta yliopistotutkintoon yhdellä kampuksella. Tampereella Musiikkiakatemia toimii yhteisenä oppimisympäristönä Tampereen konservatorion ja Tampereen ammattikorkeakoulun musiikin opiskelijoille. Kuopion konservatorio, Savonia-ammattikorkeakoulu ja Taideyliopiston Sibelius-Akatemian Kuopion yksikkö toimivat yhteisen Musiikkikeskuksen puitteissa. Helsingissä Pop & Jazz Konservatorio ja Helsingin konservatorio toimivat yhteisissä tiloissa Metropolia Ammattikorkeakoulun musiikkialan koulutuksen kanssa. Samoin Keski-Pohjanmaan konservatoriolla ja Centria ammattikorkeakoululla on musiikkialan koulutusta yhteisissä tiloissa.

Useat koulutuksen järjestäjät ovat mahdollistaneet **amatillisen perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon ja / tai lukio-opintojen yhdistämisen**. Esimerkiksi Etelä-Savon Koulutus Oy, Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä, Rovaniemen koulutuskuntayhtymä ja Vantaan kaupunki ovat pyrkineet mahdollistamaan yhdistelmä-tutkinnot valtaosalle koulutusaloistaan.

Turun Aikuiskoulutuskeskuksessa tutkintoon valmistavien opintojen alussa on opintoihin orientoiva jakso, **Oppistartti**, jossa opinto-ohjaaja kertoo myös alan jatko-opintomahdollisuuksista. Mikäli ryhmässä on kiinnostuneita, he saavat lisätietoa ja

tukea opinto-ohjaajilta tai vastuuoopettajalta. Työvoimakoulutuksessa opiskelijat tekevät opintojen loppuvaiheessa jatkosuunnitelman joko opettajan tai opinto-ohjaajan kanssa. Tässä vaiheessa keskustellaan myös mahdollisista jatko-opintosuunnitelmista. Oppilaitoksessa järjestetään myös TE-hallinnon rahoittamia **uraohjauskoulutuksia**, joissa käydään läpi eri koulutusvaihtoehtoja sekä mahdollisia koulutuspolkuja.

Turun kristillisellä opistolla on merkitty **vuosikelloon jatko-opintoihin keskittyvät ryhmäinfot**, jotka jatkuvat henkilökohtaisilla ohjauskeskusteluilla opinto-ohjaajan kanssa niiden opiskelijoiden osalta, joita jatko-opinnot kiinnostavat. Helsingin Diakoniaopistossa on käytössä ammattikorkeakouluopintoihin **valmentava verkkokurssi**, joka toteutetaan yhteistyössä Diakonia-ammattikorkeakoulun kanssa.

4.1.2 Jatko-opintoihin ohjaus osana uraohjausta

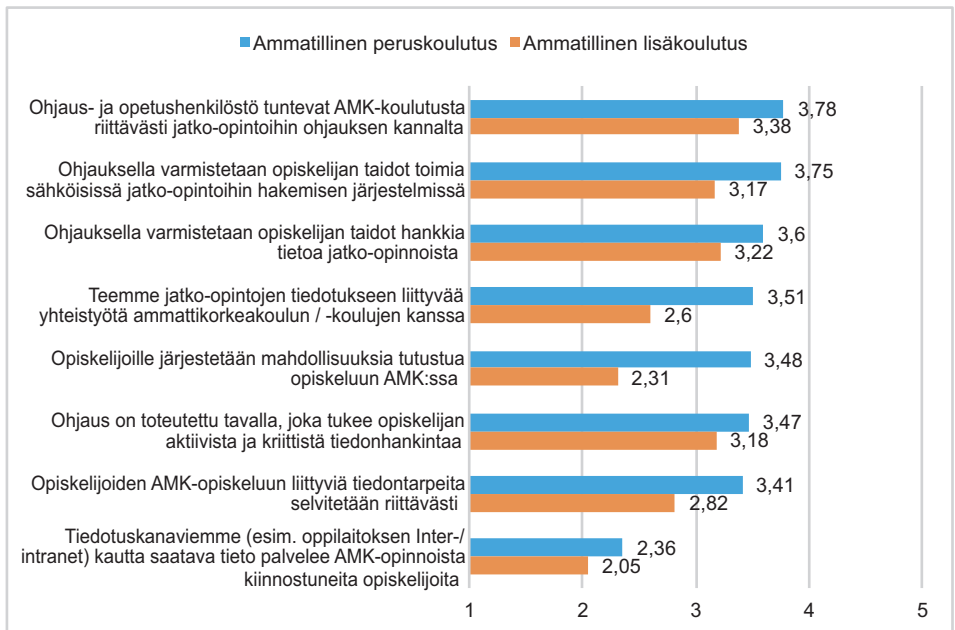
Koulutuksen järjestäjille suunnatussa kyselyssä esitettiin ura-, neuvonta- ja ohjaustoimintaan liittyviä väittämiä, joiden toteutumista omassa toiminnassaan järjestäjät saivat arvioida asteikolla 1–5, jossa 1 tarkoitti kehitettävää asiaa ja 5 vahvuutta. Arviointiryhmä hyödynsi itsearviointiosuuden jäsentämisen ja väittämien laadinnan viitekehyksenä Network in guidance and counselling in Europe -verkostossa määriteltyjä uraohjauksen osa-alueita, ja väittämät ryhmiteltiin kolmeen osaan: 1) jatko-opintoihin ohjaukseen liittyvä informaatio ja tieto, 2) uraohjaus ja urakasvatus sekä 3) uraohjauspalvelujen johtaminen ja kehittäminen. Arviointiryhmä hyödynsi osuuden suunnittelussa ja väittämien laadinnassa myös Opetushallituksen laatimia hyvän ohjauksen kriteerejä.

Tarkastelutasoksi valittiin ammatillinen peruskoulutus ja lisäkoulutus. Koulutuksen järjestäjistä 98 ilmoitti järjestävänsä sekä ammatillista peruskoulutusta että lisäkoulutusta, 18 vain ammatillista peruskoulutusta ja 17 vain lisäkoulutusta. Jatko-opintoihin ohjaukseen liittyvän informaation ja tiedon sekä uraohjauksen ja -kasvatuksen osalta vastattiin erikseen ammatillisen peruskoulutuksen ja lisäkoulutuksen näkökulmasta. Uraohjauspalvelujen johtamisen ja kehittämisen väitteisiin vastattiin yhteisesti molempien koulutustyyppien osalta.

Ohjaukseen liittyvä informaatio ja tieto

Jatko-opintoihin ohjaukseen liittyvän informaation ja tiedon näkökulmasta ammatillisen koulutuksen ohjaus- ja opetushenkilöstö tuntee ammattikorkeakoulutusta kohtuullisen hyvin jatko-opintoihin ohjauksen kannalta (kuvio 15). Kysytyistä osaluista vahvimmit arvioitiin myös ohjauksen kyky varmistaa opiskelijoiden taidot hankkia tietoa jatko-opinnoista sekä toimia sähköisissä jatko-opintoihin hakemisen järjestelmissä. Vahvuudekseen (arvioitu tasolle 4 tai 5) nämä arvioi ammatillisen peruskoulutuksen osalta noin 60 % ja lisäkoulutuksen osalta noin 40 % vastaajista. Eniten kehittämistä edellyttäväksi asioiksi mainittiin oppilaitoksen tiedotuskanavien kautta opiskelijoille välitettävä tieto ammattikorkeakoulutuksesta ja opiskelijoiden ammatti-

korkeakouluopiskeluun liittyvien tiedontarpeiden selvittäminen sekä ammatillisessa lisäkoulutuksessa opiskelijoiden tutustumismahdollisuudet ammattikorkeakouluun. Suurimmat erot ammatillisen peruskoulutuksen ja lisäkoulutuksen välillä ilmenivät ammattikorkeakouluun tutustumismahdollisuuksissa, jatko-opintojen tiedotukseen liittyvässä ammattikorkeakoulu-yhteistyössä sekä opiskelijoiden ammattikorkeakouluopiskeluun liittyvien tiedontarpeiden selvittämisessä, jotka arvioitiin ammatillisessa peruskoulutuksessa vahvemmiksi. Jatko-opinnoista tiedottamiseen liittyvän yhteistyön ammattikorkeakoulun tai -koulujen kanssa koki vahvuudekseen (arvioitu tasolle 4 tai 5) 57 % peruskoulutusta järjestävistä ja 30 % lisäkoulutusta järjestävistä.

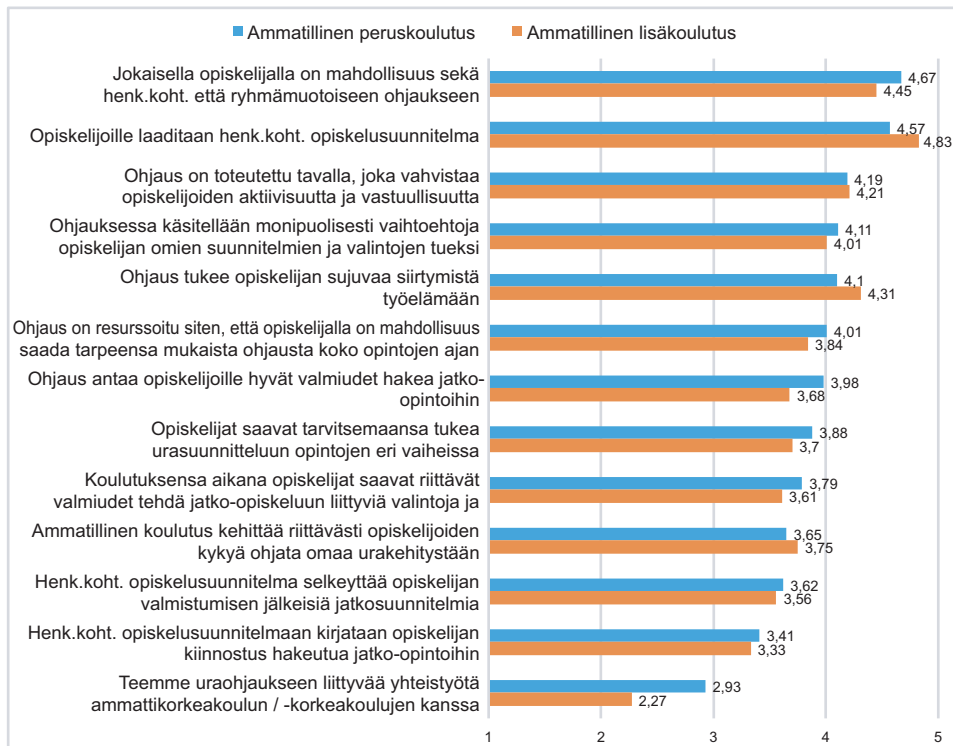
Kuvio 15. Ohjaukseen liittyvä informaatio ja tieto. Vastauskeskiarvot koulutustyypeittäin. Vastausasteikko: 1=Kehitettävä asia, 5=Vahvuus

Osion kaikkien väittämien yhteisen keskiarvon näkökulmasta, suuret yli 800 opiskelijan järjestäjät arvioivat ohjauksen informaatioon ja tietoon liittyvän osion ammatillisen peruskoulutuksen osalta hieman vahvemmaksi (n=59, ka 3,49 ja kh 0,66) kuin pienemmät, enintään 800 opiskelijan järjestäjät (n=57, ka 3,37 ja kh 0,69). Enintään 800 opiskelijan järjestäjät arvioivat opiskelijoiden ammattikorkeakouluopiskeluun liittyvien tiedontarpeiden selvittämisen vahvuudekseen useammin kuin suuremmat järjestäjät. Jatko-opintojen tiedotukseen liittyvän yhteistyön ammattikorkeakoulujen kanssa vahvemmaksi arvioivat suuremmat järjestäjät. Muiden väittämien kohdalla erot olivat pieniä. Ammatillisen lisäkoulutuksen osalta erot olivat erittäin pieniä. Kuitenkin siinäkin suuremmat järjestäjät kokivat ammattikorkeakoulu-yhteistyön ja pienemmät järjestäjät opiskelijoiden tiedontarpeiden selvittelyn hieman vahvemmaksi.

Väittämien yhteisen keskiarvon valossa ruotsinkieliset ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjät arvioivat ohjauksen informaatioon ja tietoon liittyvät asiat vahvemmiten (n=8, ka 4,0 ja kh 0,57) kuin suomenkieliset järjestäjät (n=108, ka 3,38 ja kh 0,66). Ruotsinkieliset järjestäjät arvioivat erityisesti jatko-opintojen tiedotukseen liittyvän yhteistyön ammattikorkeakoulujen kanssa vahvemmiten kuin suomenkieliset järjestäjät.

Uraohjaus ja -kasvatus

Uraohjauksen vahvuutena näyttöä se, että opiskelijoilla on mahdollisuus saada henkilökohtaista ja ryhmämuotoista ohjausta, sekä se, että opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (kuviot 16). Melko vahvasti arvioitiin myös ohjauksen toteutus siten, että se tukee opiskelijan aktiivisuutta ja vastuullisuutta sekä urasuunnitelmia ja -valintoja ja antaa valmiudet hakea jatko-opintoihin. Molempien koulutustyyppien kohdalla eniten kehitettävää annetuista osa-alueista koettiin olevan uraohjaukseen liittyvässä yhteistyössä ammattikorkeakoulun tai -korkeakoulujen kanssa sekä henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman ohjaavuudessa. Suurin ero koulutustyyppien välillä liittyi ammattikorkeakoulun kanssa tehtävään yhteistyöhön, joka koettiin ammatillisen peruskoulutuksen osalta vahvemmiten. Uraohjaukseen liittyvän yhteistyön ammattikorkeakoulun tai -koulujen kanssa koki vahvuudekseen (arvioitu tasolle 4 tai 5) 37 % ammatillisen peruskoulutuksen vastaajista ja 17 % lisäkoulutuksen vastaajista.

Kuvio 16. Uraohjaus ja -kasvatus. Vastauskeskiarvot koulutustyypeittäin. Vastausasteikko: 1=Kehitettävä asia, 5=Vahvuus

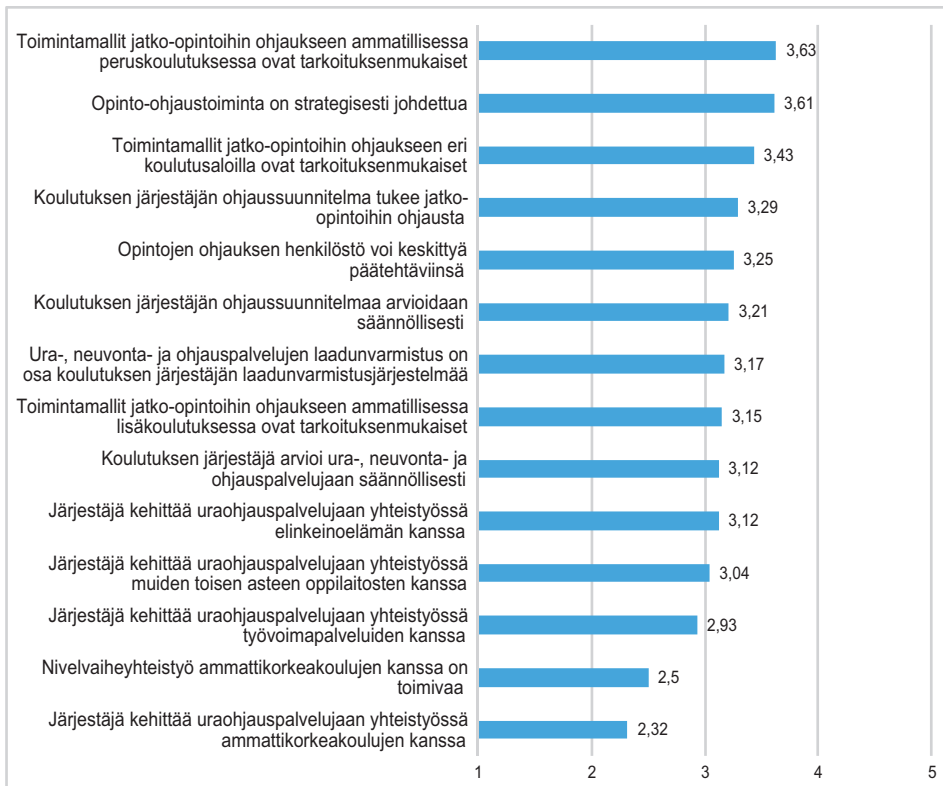
Osion väittämien yhteisen keskiarvon tasolla yli 800 opiskelijan järjestäjien (n=59, ka 3,90 ja kh 0,56) ja enintään 800 opiskelijan järjestäjien (n=57, ka 3,94 ja kh 0,46) välillä ei ollut ammatillisen peruskoulutuksen osalta juurikaan eroa. Pienemmät järjestäjät arvioivat suurempia järjestäjiä useammin vahvuudekseen sen, että opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma sekä sen, että ohjaus on toteutettu opiskelijan aktiivisuutta ja vastuullisuutta vahvistavalla tavalla. Uraohjaukseen liittyvä yhteistyö ammattikorkeakoulujen kanssa oli vahvempaa suuremmilla koulutuksen järjestäjillä. Ammatillisen lisäkoulutuksen vastaukset eivät myöskään mainittavasti eronneet järjestäjän koon mukaan.

Ammatillisen peruskoulutuksen osalta väittämien yhteisessä keskiarvossa ei ollut eroa suomenkielisten (n=108, ka 3,92 ja kh 0,51) ja ruotsinkielisten (n=8, ka 3,93 ja kh 0,59) koulutuksen järjestäjien välillä. Ruotsinkieliset arvioivat uraohjaukseen liittyvän yhteistyön ammattikorkeakoulujen kanssa vahvemiksi kuin suomenkieliset. Sen sijaan suomenkieliset arvioivat vahvemiksi henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnan ja suunnitelman ohjaavuuden opiskelijan valmistumisen jälkeisten jatkosuunnitelmien kannalta.

Uraohjauspalvelujen johtaminen ja kehittäminen

Ammatillisen koulutuksen järjestäjiä pyydettiin arvioimaan myös uraohjauspalvelujen kokonaisuutta sekä niiden johtamista ja kehittämistä. Tämän osa-alueen väittämistä vahvimiksi koettiin ammatillisen peruskoulutuksen toimintamallit jatko-opintojen ohjaukseen ja opinto-ohjauksen johtaminen (kuviot 17). Vastausten perusteella suurimmat kehittämisen tarpeet ovat uraohjauspalvelujen arvioinnissa sekä palvelujen kehittämisessä eri yhteistyötahojen kanssa. Ammatillisen lisäkoulutuksen toimintamallit jatko-opintojen ohjaukseen kaipaavat enemmän kehittämistä verrattuna ammatillisen peruskoulutuksen malleihin. Ammatillisen peruskoulutuksen osalta jatko-opintoihin ohjauksen toimintamalleja piti vahvuutenaan (arvioitu tasolle 4 tai 5) 64 % järjestäjistä, kun lisäkoulutuksen osalta vastaava osuus oli 42 %. Monialaisista koulutuksen järjestäjistä 54 % arvioi vahvuudekseen sen, että järjestäjän jatko-opintojen ohjausmallit ovat tarkoituksenmukaiset eri koulutusaloilla.

Nivelvaiheyhteistyön ammattikorkeakoulujen kanssa koki vahvuudekseen (arvioitu tasolle 4 tai 5) vain 18 % koulutuksen järjestäjistä. Vastaavasti 15 % järjestäjistä piti vahvuutenaan uraohjauspalvelujen kehittämistä yhteistyössä ammattikorkeakoulujen kanssa. Muutoinkaan uraohjauksen kehittäminen yhteistyössä muiden oppilaitosten, työvoimapalvelujen ja elinkeinoelämän kanssa ei näyttänyt aineiston valossa vahvuutena.

Kuvio 17. Uraohjauspalvelujen johtaminen ja kehittäminen. Vastauskeskiarvot. Vastausasteikko: 1=Kehitettävä asia, 5=Vahvuus

Myös tälle osiolla laskettiin kaikkien väittämien yhteinen keskiarvo. Siitä kuitenkin jätettiin pois väittämä, joka koski jatko-opintoihin ohjauksen toimintamalleja eri koulutusaloilla, koska enintään 800 opiskelijan järjestäjistä suurin osa on yksialaisia. Kokonaisuudessaan suuret yli 800 opiskelijan järjestäjät arvioivat uraohjauspalvelujen johtamisen ja kehittämisen (n=60, ka 3,39 ja kh 0,64) selvästi vahvemmaksi kuin pienemmät enintään 800 opiskelijan järjestäjät (n=72, ka 2,84 ja kh 0,79). Kuitenkaan väittämässä, jotka koskivat jatko-opintoihin ohjauksen toimintamallien tarkoituksenmukaisuutta ammatillisessa peruskoulutuksessa ja lisäkoulutuksessa, ei ollut mainittavaa eroa järjestäjän koon suhteen. Keskeisimmät erot ilmenivät siinä, että suuremmat järjestäjät ilmoittivat pienempiä useammin vahvuudekseen uraohjauspalvelujen kehittämisen yhteistyössä eri tahojen kanssa sekä uraohjauspalvelujen säännöllisen arvioinnin ja kytkeytymisen osaksi laadunvarmistusjärjestelmää. On kuitenkin huomattava, että yli 800 opiskelijan järjestäjistäkin vain 19 % arvioi nivelvaiheyhteistyön ammattikorkeakoulujen kanssa vahvuudekseen (arvioitu tasolle 4 tai 5) ja 42 % kehitettäväksi asiaksi (arvioitu tasolle 1 tai 2). Samoin uraohjauspalvelujen kehittämisen yhteistyössä ammattikorkeakoulujen kanssa nimesi vahvuudekseen 17 % ja kehittämisen alueekseen 50 % yli 800 opiskelijan järjestäjistä.

Järjestäjän kielen mukaan tarkasteltuna väittämien yhteisessä keskiarvossa ei ollut mainittavaa eroa suomenkielisten (n=123, ka 3,09 ja kh 0,78) ja ruotsinkielisten (n=9, ka 3,12 ja kh 0,73) järjestäjien välillä. Uraohjauspalvelujen kehittäminen yhteistyössä ammattikorkeakoulujen tai muiden tahojen kanssa oli harvinaista molemmissa kieli-ryhmissä. Ruotsinkielisistä järjestäjistä nivelvaiheysteistyön ammattikorkeakoulujen kanssa arvioi vahvuudekseen (arvioitu tasolle 4 tai 5) 25 % ja kehittämisen kohteeksi (arvioitu tasolle 1 tai 2) 50 % järjestäjistä. Suomenkielisten järjestäjien kohdalla vastaavat osuudet olivat 17 % ja 51 %.

4.1.3 Ohjauksen kehittämistarpeet

Ohjauksen yhtenäistäminen järjestäjätasolla

Koulutuksen järjestäjätason opintojen ohjaussuunnitelma puuttuu kyselyn perusteella yli neljäsosalta järjestäjistä. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö ohjausta olisi järjestetty, mutta sitä ei ole kuvattu. Tarkempi prosessikuvaus nivelvaiheen ohjauksesta puuttui vielä useammalta. Niistä koulutuksen järjestäjistä, joilla ohjaussuunnitelma on, 58 % piti vahvuutena sitä, että ohjaussuunnitelma tukee jatko-opintoihin ohjausta. Keskeisimmät kehittämistarpeet sekä ammatillisessa perus- että lisäkoulutuksessa liittyvätkin järjestäjien mukaan jatko-opintoihin ohjauksen toimintamallin tai -mallien selkeyttämiseen ja systematisointiin sekä niiden laadulliseen kehittämiseen ja toimivuuden varmistamiseen. Yhtä tärkeänä pidetään yhteistyön tiivistämistä ammattikorkeakoulujen kanssa.

Ohjaus ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluihin vaihtelee muodoiltaan ja käytännöiltään koulutuksen järjestäjien välillä, mutta ohjauksen määrä ja laatu vaihtelevat myös koulutuksen järjestäjien sisällä. Saman koulutuksen järjestäjän yhdellä koulutusosalalla ohjaus voi olla toteutettu hyvinkin opiskelijalähtöisesti, mutta toisella koulutusosalalla ohjaus voi käytännössä puuttua kokonaan. Myös esimerkiksi se, missä määrin opiskelijat saavat tietoa opintojen hyväksilukemisen mahdollisuuksista, vaihtelee paljon. Tämä tuli korostetusti esille varsinkin opiskelijoiden haastatteluissa.

Koulutuksen järjestäjien kyselyvastauksista käy ilmi, että ammatillisessa peruskoulutuksessa jatko-opintoihin ohjauksen toimintamallien ja linjausten selkeyttäminen, systematisointi ja yhtenäistäminen järjestäjätasolla sekä laajentaminen kattavasti eri koulutusaloille nähdään kehittämistarpeena erityisesti yli 800 opiskelijan monialaisten koulutuksen järjestäjien keskuudessa. Vastauksissa kehittämistarve liittyi joko olemassa olevien mallien selkeyttämiseen ja järjestäjän sisäisten käytäntöjen ja ohjeistusten yhtenäistämiseen tai systemaattisen toimintamallin luomiseen ja ammattikorkeakouluopintoihin ohjauksen ja valmennuksen järjestelmällisempään huomiointiin osana ammatillista koulutusta. Myös haastatteluissa tuli esille, että organisaation eri yksiköt eivät aina toimi samansuuntaisesti, vaikka strategiat koskevat koko organisaatiota. Samankaltaisia tarpeita oli myös pienemmällä koulutuksen järjestäjillä, jotka

konkreettisina esimerkkeinä toivat esiin ohjauksen suunnitelmallisuuden lisäämisen esimerkiksi vuosikellon avulla, ohjausprosessin auki kirjoittamisen ja selkeämmän kuvaamisen sekä ohjaussuunnitelman laatimisen tai olemassa olevan suunnitelman päivittämisen ja jalkauttamisen.

”Ohjausta saa, jos osaa kysyä”

Ohjauksen laadulliseen kehittämiseen ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjät ilmaisivat kyselyssä tarvitsevansa jo olemassa olevien ohjausmuotojen ja hyvien käytänteiden vahvistamista ja jatkokehittelyä sekä uusien käytänteiden luomista. Opiskelijoiden henkilökohtaisen ohjauksen lisäämistä pidettiin tärkeänä kaiken kokoisten koulutuksen järjestäjien vastauksissa. Huolimatta digitalisaation noususta ja kasvavasta merkityksestä henkilökohtainen ohjaus on hyvin monelle nuorelle ratkaiseva asia. Hyvin tyypillinen kommentti haastatelluilta opiskelijoilta eri puolilta Suomea oli, että ohjausta ja tietoa saa, jos osaa kysyä. Myös koulutuksen järjestäjät korostivat kyselyvastauksissaan kehittämistarpeena sitä, että opiskelijoiden tulisi saada enemmän tietoa jatko-opintomahdollisuuksista ja ammattikorkeakouluopiskelusta sekä yksilö- että ryhmäohjauksessa, ja näiden tulisi ylipäätään olla tietoisia siitä, että jatko-opintojen suunnitteluun ja niihin hakeutumiseen on mahdollisuus saada ohjausta.

Ammatillisen perustutkintokoulutuksen opiskelija saa opinto-ohjausta 1,5 opinto-viikkoa kolmessa vuodessa, mistä koulutetun opinto-ohjaajan osuus jää usein vain muutama tuntiin lukuvuotta kohden. Opinto-ohjaus kuuluu myös ryhmänohjaajille, ja sekä opinto-ohjaajan että ryhmänohjaajan panostuksella, sitoutumisella ja persoonalla onkin suuri merkitys toisen asteen opintojen etenemisessä ja urapolkujen muodostumisessa. Osalla pienemmistä koulutuksen järjestäjistä ei ole pätevää opinto-ohjaajaa, mikä on merkittävä puute. Haastatteluissa pienemmät koulutuksen järjestäjät totesivat, etteivät niiden resurssit riitä. Ne eivät voikaan riittää kaikkeen toimintaan, joten myös ohjaustoiminnan kehittämiseen tarvitaan verkostoyhteistyötä. Tästä on jo olemassa hyviä esimerkkejä, joissa iso koulutuksen järjestäjä toimii koordinoijana ja pienemmät oppilaitokset ovat kumppaneina mukana. Yhdessä syntyy lisäarvoa tuottava kokonaisuus.

Myös opiskelijoiden saama ryhmänohjaus vaihtelee, ei vain koulutuksen järjestäjien välillä vaan myös koulutuksen järjestäjän sisällä. Monet ryhmänohjaajat pitävät opinto-ohjausta pelkästään opinto-ohjaajien tehtävänä, minkä vuoksi koulutuksen järjestäjät mainitsivatkin tarpeen järjestää ryhmänohjaajille ohjaukseen liittyvää koulutusta. Tilanteen muuttaminen vaatii myös esimiesten ymmärrystä ja pedagogista johtajuutta.

Ylemmän johdon osallistuminen ohjauksen kehittämiseen on monen koulutuksen järjestäjän osalta puutteellista. Ohjaushenkilöstö kokee myös, että resursseja jatko-opintoihin ohjaamiseen ei ole riittävästi. Ammatillisen toisen asteen koulutuksen opinto-ohjaajien työajasta iso osa voi mennä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden

opintojen järjestämiseen, muun muassa henkilökohtaisiin opetuksen järjestämistä koskeviin suunnitelmiin (HOJKS) liittyviin keskusteluihin. Koska osalla koulutuksen järjestäjistä ei ole riittävästi kuraattoreita, opinto-ohjaajat hoitavat myös kuratiivisia tehtäviä, ja tämä aika on pois muista ohjauksen tehtäväalueista, kuten jatko-opintoihin ohjauksesta. Opinto-ohjauksen kehittämiseksi koulutuksen järjestäjien tulee panostaa ammattitaitoiseen työvoimaan. Uusi opiskelijahuoltolaki edistää kuraattoreiden vastuuta opiskelijahuollollisista asioista, mikä oikein johdettuna ja resursoituna vapauttaa opinto-ohjaajien ja ryhmänohjaajien työaikaa muihin ohjauksen tehtäväalueisiin ja opiskelijoiden uraohjauksen tukemiseen. Ratkaiseva tekijä ohjauksessa ei kuitenkaan ole ohjaajien määrä vaan oikein suunniteltu ohjausprosessi, johon sitoutuvat kaikki johdosta aina ryhmänohjaajiin ja opettajiin saakka.

Koulutuksen järjestäjien kyselyvastauksissa kiinnitettiin huomiota jatko-opintoihin ohjauksen ajoitukseen, koska tällä hetkellä jatko-opintoihin ohjaaminen tapahtuu pääsääntöisesti opintojen lopussa. Ohjaus tulisi kuitenkin aloittaa nykyistä varhaisemmassa vaiheessa, jotta opiskelija voisi valinnoillaan vaikuttaa jatkokoulutusmahdollisuuksiinsa ja jotta hänen opintopolkunsa voitaisiin rakentaa tukemaan jatko-opintoihin hakeutumista. Jatko-opintomahdollisuuksien tulisi olla riittävästi esillä ohjauksen eri vaiheissa aina ensimmäisestä opiskeluvuodesta viimeiseen. Samalla tulisi tarkastella ohjauksen tarkoituksenmukaisuutta opintopolun eri vaiheissa. Jatko-opintoihin hakeudutaan pääsääntöisesti maaliskuuhun, jolloin ohjauksen tarve olisi suuri. Opiskelijat ovat siinä vaiheessa kuitenkin pääosin työssäoppimisjaksoilla, joten kaikkia ohjaus ei tavoita oikea-aikaisesti. Mainitut asiat saivat vahvistusta opiskelijahaastatteluista, joiden mukaan opintojen alussa jatko-opinnoista saadaan liian vähän tietoa. Riittävän varhaisessa vaiheessa saatu tieto mahdollistaisi suunnitelmalliset opintokokonaisuudet jatko-opintoja ajatellen, kuten opintojen täydentämisen yleissivistävien aineiden osalta.

Suurten – yli 800 opiskelijan – koulutuksen järjestäjien kyselyvastauksissa ohjausmuotojen kehittämisen tarpeeksi nähtiin myös virtuaaliohjaajan, uraohjausta tukevien verkkokurssien ja uraohjauskeskuksen käyttöönotto. Sähköiset ohjauslustrat ovat jo todellisuutta, ja jatkossa niitä pitää hyödyntää huomattavasti tehokkaammin. Niistä hyötyvät erityisesti itseohjautuvat opiskelijat. Haasteena ovat ne opiskelijat, jotka ovat jatko-opiskelusuunnitelmissaan epävarmempia. Opinto-ohjaukseen pitääkin saada synnytettyä valtakunnallinen läheisyysperiaate, joka tarkoittaa sekä perinteistä lähiopastusta mutta myös netin hyödyntämistä.

Ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyö on vaihtelevaa

Ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen välinen nivelvaiheysteistyö ei ole kovinkaan tiivistä. Vaikka suuremmat koulutuksen järjestäjät vaikuttavat kyselytulosten mukaan tekevän hieman enemmän yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa kuin pienemmät, niistäkin vain noin viidennes mainitsee nivelvaiheysteistyön vahvuudekseen. Jotkut järjestäjät toteavat suoraan, ettei yhteistyötä ammattikorkeakoulujen

kanssa ole lainkaan. Näitä esimerkkejä on erikokoisista oppilaitoksista. Oppilaitosten ohjaushenkilöstöllä on usein tietoa pääsääntöisesti omasta koulutusohjelmastaan, jolloin ohjaus keskittyy yleensä saman alan koulutuksen tarjontaan: esimerkiksi lähihoitajasta sairaanhoitajaksi, kokista restonomiksi tai talonrakentajasta insinööriksi.

Arviointiaineiston mukaan musiikkialan ja sosiaali- ja terveystieteiden koulutus on erityisen uraohjautunutta, mutta toisaalta ohjauksella ei useinkaan pyritä siihen, että opiskelija laajentaisi osaamistaan eri alalle. Musiikin alan koulutuksessa yhteistyö, mukaan lukien ohjaus, on järjestelmällistä ja tehokasta perusopetuksesta toiseen asteen koulutuksen kautta korkea-asteelle. Sosiaali- ja terveystieteiden on esimerkkejä siitä, kuinka ammattikorkeakoulussa toteutetaan vahvaa aiempien opintojen hyväksilukua lähihoitajille. Tämä malli ei ole kuitenkaan Suomessa kattavasti käytössä, mikä asettaa ammattiohjaajia ammattikorkeakouluun menevään eriarvoiseen asemaan.

Keskeiseksi kehittämisen kohteeksi ammatillisen koulutuksen järjestäjien kyselyn avovastauksissa nousikin yhteistyön lisääminen ja kehittäminen ammattikorkeakoulujen kanssa – sekä omalla alueella että sen ulkopuolella. Pääasiassa yli 800 opiskelijan koulutuksen järjestäjät tarjosivat konkreettisia esimerkkejä yhteistyön kehittämistarpeista: Tiedonvaihtoa ammattikorkeakoulun ohjaus- ja opetushenkilöstön kanssa tulisi lisätä, jotta saataisiin tietoa muun muassa ammattikorkeakoulun hakuperusteista, pääsyvaatimuksista, hakeutumisen muutoksista, koulutusten oikeista lähtötasoista ja ammatillista kautta tulneiden opiskelijoiden opiskeluvalmiuksista. Tietoa kaivataan myös siitä, mihin opiskelijat ovat hakeneet ja miten he ovat jatko-opintoihin sijoittuneet. Yhteistyötä esitettiin kehitettäväksi myös opetussuunnittelussa siten, että ammatillisesta koulutuksesta saatavat valmiudet olisivat entistä lähempänä ammattikorkeakoulussa vaadittavaa aloitustasoa erityisesti kieliohjaajien ja matemaattisten aineiden osalta. Ammattikorkeakoulujen opinto-ohjaajien ja opettajien toivottiin perehtyvän paremmin ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmiin.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjän koosta riippumatta kyselyn avovastauksissa kehittämistarpeena pidettiin ammattikorkeakouluopintojen opiskelumahdollisuuksien lisäämistä ammatillisen koulutuksen opiskelijoille ja yhteistyön lisäämistä laajemman opetustarjonnan mahdollistamiseksi. Siihen kerrottiin tarvittavan myös byrokraattisten, esimerkiksi opinto-oikeuksiin ja rahoitusasioihin liittyvien, esteiden madaltamista. Uusien tutkinnon perusteiden myötä useaan perustutkintoon on saatu valinnaisten tutkinnon osien listaan tutkinnon osa ammattikorkeakouluopinnoista, mutta rajoituksena mainittiin, että sitä ei kuitenkaan voida sisällyttää näyttötutkintoihin. Myös aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa sekä opintojen rajapinnoissa koettiin olevan kehittämisen tarvetta.

Muita ammattikorkeakouluopintoihin ohjauksen kehittämisajatuksia vastauksissa olivat yhteisen markkinoinnin kehittäminen, opintovierailujen lisääminen puolin ja toisin, ammattikorkeakouluopintojen kokeilut tai kurkkakurssit sekä opetusyhteistyön ja koulutusasteiden yhteisten opiskelijaprojektien lisääminen. Ammatillisen koulutuksen kautta ammattikorkeakouluopintoihin edenneiden opiskelijoiden

vierailuja ja uratarinoita pidettiin hyvänä keinona ensikäden tiedon välittämiseen opiskelijoille. Myös opiskelijahaastattelujen mukaan yhteiset tilat, sama kampus, yhteisten opettajien käyttö sekä mahdollisuus ottaa kursseja toiselta koulutusasteelta edistävät hakeutumista ammattikorkeakouluopintoihin.

Hyvin toimivia malleja löytyy etenkin joistakin yhden alan koulutusohjelmista – jopa suora reitti aina alakoulusta yläkoulun kautta toisen asteen opintoihin ja sieltä edelleen ammattikorkeakouluun. Tämä näkyy varsinkin joidenkin konservatorioiden toiminnassa, kuten edellä mainitussa Kuopion konservatoriossa. Yhteistyö eri oppilaitostahojen välillä on saumatonta, ja siinä isona apuna on yhteinen oppilaitoskampus. Yhteisen kampuksen merkitys ja sen helpottava vaikutus ohjaustoimintaan koskee myös suuria koulutuksen järjestäjiä: läheisyys helpottaa yhteistyötä. Esimerkiksi Oulussa sekä sosiaali- ja terveystieteiden alan ammattiopistojen ja ammattikorkeakoulujen toiminnot ovat käytännössä samassa pihapiirissä.

Digitalisaation aikakautena yhteistyö ei kuitenkaan voi olla kiinni kilometreistä. Monilla oppilaitoksilla onkin suuria odotusarvoja Opintopolku.fi-sivustolle. Suurimmalla osalla sekä ammatillisen koulutuksen järjestäjistä että ammattikorkeakouluista on myös näyttävät Internet-sivustot, mutta varsin monelta puuttuvat selkeät jatko-opiskeluväylien kuvaukset. Suurin osa koulutuksen järjestäjistä korostaa sähköpostin merkitystä, mitä ei yhteydenpitoväylänä voida väheksyä, ja osa koulutuksen järjestäjistä on tiedostanut erinomaisesti myös sosiaalisen median kasvavan merkityksen ohjaustoiminnassa. Kuitenkin hyvin tyypillinen tilanne paljastuu seuraavasta suorasta lainauksesta: ”Ammattiopistollamme ei ole systemaattista yhteistä toimintatapaa korkeakoulujen kanssa tehtävässä yhteistyössä jatko-opintojen tiedotukseen, tiedonvaihtoon ja viestintään liittyen.” Kaiken kaikkiaan kommunikaation tehostamiseksi oppilaitosten välillä kaivattaisiin strukturoitua mallia, johon liittyen yhteistyön muodoksi esitettiin esimerkiksi ammatillisten neuvottelukuntien tyylistä toimintaa.

Ammatillisessa lisäkoulutuksessa ohjaus on satunnaista

Ammatillisessa lisäkoulutuksessa olevien opiskelijoiden jatko-opintoihin ohjaus ei ole järjestelmällistä. Osa aikuiskoulutusta antavista oppilaitoksista myöntää suoraan, ettei ohjausta ole. Ohjauksen puutetta perustellaan osaksi resurssipulalla ja osaksi sillä, ettei monilla aikuiskoulutustoimijoilla ole yhtään opinto-ohjaajaa. Kyselyvastauksissa tuotiin usein myös esiin se, että ohjaus keskittyy työelämään suuntautuvien urapolkujen suunnitteluun, koska jatko-opinnoista kiinnostuneita ja niihin suuntautuvia opiskelijoita on vähemmän kuin nuorten koulutuksessa. Usein ohjauksessa lähinnä todetaan mahdollisuus hakeutua opiskelemaan korkea-asteelle ammatti- ja erikoisammattitutkintojen pohjalta, mutta muutoin jatko-opintoja ei juurikaan pidetä esillä, ellei opiskelija itse ilmaise kiinnostustaan ja aikomustaan hakeutua opiskelemaan.

Opiskelijahaastattelujen perusteella kuitenkin varsin moni aikuisopiskelija oli kiinnostunut ammattikorkeakouluopinnoista, muttei ollut saanut niistä oppilaitoksessaan

tietoa. Opiskelijat kertoivat tiedonsaannin riippuvan heidän omasta aktiivisuudestaan, ja monelle paras opinto-ohjaaja oli ollut Google. Koulutuksen järjestäjät näyttävätkin aliarvioivan opiskelijoidensa tavoitteet ja tarvitsevat päivityksen käsityksiinsä: pelkästään opiskelijoiden tietoisuuden lisääminen mahdollisuudesta ammattikorkeakouluopintoihin on askel eteenpäin. Tämä koskee etenkin ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittajia.

Ammatillisen lisäkoulutuksen järjestäjien tunnistamat kehittämistarpeet jatko-opintoihin ohjauksen toimintamalleissa liittyvät juuri yllä mainittuihin seikkoihin ja ovat siten pääosin samat kuin ammatillisessa peruskoulutuksessa: ohjauksen toimintamalleja tulee selkeyttää, systematisoida ja kehittää laadullisesti, ja yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa tulee lisätä.

Jatko-opintoihin ohjauksen ja valmennuksen yhtenäistäminen on ammatillisessa lisäkoulutuksessa yleinen kehittämistarve. Sitä kaivataan koulutuksen järjestäjien eri yksiköiden, koulutusalojen ja henkilöiden välille. Tällä hetkellä ohjauksen kerrotaan riippuvan liian paljon yksittäisestä kouluttajasta, koska kaikilla järjestäjillä ei ole aikuiskoulutuksen puolella opinto-ohjaajaa. Kehittämisen kohteeksi järjestäjät nostavatkin kouluttajien ja ohjaavan henkilöstön perehdyttämisen ja osaamisen kehittämisen jatko-opintoihin ohjaukseen liittyvissä asioissa. Koulutuksen järjestäjät korostavat myös henkilökohtaistamisprosessin ja henkilökohtaisen ohjauksen kehittämistä ja vahvistamista, koska opiskelijoiden jatko-opintoihin ohjaaminen tapahtuu henkilökohtaistamisen ja yksilöllisen opiskelusuunnitelman puitteissa. Henkilökohtaistamislomakkeisiin voitaisiin esimerkiksi lisätä jatko-opintosuunnitelmia koskeva kohta, jotta suunnitelmat tulisivat järjestelmällisemmin kirjatuiksi, ja ryhmänohjaajan tekemän hakeutumisvaiheen henkilökohtaistamisen tietojen tulisi kulkea paremmin jatko-opintoihin ohjaamisesta vastaavalle opinto-ohjaajalle. Vastauksissa tuotiin myös esiin jo yllä mainittu tarve ylipäätään lisätä opiskelijoiden tietoisuutta opiskelun jatkamisen mahdollisuuksista.

Ammattikorkeakoulu yhteistyöhön liittyvät kehittämisajatukset koskevat ammatillisessa lisäkoulutuksessa pääasiassa tiedonvaihtoa: Yhtäältä ammatillisen lisäkoulutuksen ohjaus- ja opetushenkilöstö tarvitsee tietoa ammattikorkeakoulujen hakuperusteista, opintovaatimuksista, ammatillista kautta tulleiden opiskelijoiden valmiuksista sekä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen perusteista. Toisaalta ammattikorkeakoulun toimijat saisivat vastaajien mukaan yhteistyön kautta lisää tietoa näyttötutkintona suoritettavista lisäkoulutuksen tutkinnoista ja niiden tuottamista jatko-opintokelpoisuuksista ja osaamisen sisällöistä. Tämän lisäksi ammatillinen lisäkoulutus voisi myös tarjota hyviä osaamisen kehittämisen jatkamahdollisuuksia ammattikorkeakoulusta valmistuneille opiskelijoille. Osassa vastauksista kehittämistarpeeksi nostettiin ammattikorkeakouluopintojen suorittamismahdollisuuksien lisääminen ammatti- tai erikoisammattitutkinnon opiskelun ohessa tai aikana.

Työvoimapoliittisessa koulutuksessa ohjaus on ymmärrettävästi työhön orientoitunutta, ja tyypillistä on, ettei ammattikorkeakouluopintoja ja opintojen jatkamista

pidetä esillä. Tämä sama koskee varsin vahvasti myös oppisopimusopiskelijoita. Suuret koulutuksen järjestäjät, joilla on sekä ammatillinen oppilaitosmuotoinen perustutkintokoulutus että oppisopimuskoulutus ja ammatillinen lisäkoulutus, eivät myöskään pääsääntöisesti ole kehittäneet systemaattista ohjausmallia aikuiskoulutuksen puolelta ammattikorkeakouluopintoihin. Ammatillisten opintojen jälkeiseen koulutukseen ohjataan pääasiassa oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa opiskelevia opiskelijoita, mutta senkään ohjausmenetelmät eivät ole järjestelmällisiä.

Ammatillisten erityisoppilaitosten näkökulma

Ammatillisissa erityisoppilaitoksissa ammattikorkeakouluopinnot ovat vain harvan jatkopolku, koska opiskelijoiden tuen tarpeet ovat runsaita ja opintopolut ja niihin liittyvä tuki ovat hyvin yksilöllisiä. Opettajat kuitenkin tuntevat opiskelijansa hyvin, joten opiskelijoiden mahdollisuudet tunnustetaan ja ohjausta jatko-opintoihin annetaan. Opiskelijoiden yksilöllisten opinto- ja jatkopolkujen suunnittelu dokumentoidaan henkilökohtaisiin opetuksen järjestämistä koskeviin suunnitelmiin (HOJKS) tai henkilökohtaistamisen suunnitelmiin (HEKSU), joissa otetaan huomioon myös osaaminen ja valmiudet (toiminta- ja työkyky). Suunnitelmia seurataan ja arvioidaan säännöllisesti, ja niitä täydennetään tai muutetaan tarpeen mukaan opintojen edetessä.

Ammatillisten erityisoppilaitosten mukaan tieto vaihtoehtoisista opinto- ja jatkopoluista sekä niiden mahdollisuuksista on hajanaista ja sektoroitunutta eikä käytettävissä ole kokonaisvaltaista kuvausta, jota esimerkiksi opetus- ja ohjaushenkilöstö voisi hyödyntää. Ammattikorkeakoulujen opiskelijavalintajärjestelmä ei puolestaan huomioi osaamistavoitteiden mukauttamista (pisteytysjärjestelmä) eikä erityistä tukea tarvitsevien ohjaus- ja tukitarpeita. Kokemuksia on myös siitä, että ammattikorkeakouluissa ei tunneta etenkään ammatillista erityisopetusta, mikä näkyy muun muassa heikkona osaamisen tunnustamisena tai opiskelijan tuen tarpeen huomioimisen puutteena. Tärkeää olisi tiedon siirto asteelta toiselle, ja kehittämistarpeena pidetäänkin eri toimijoiden roolien täsmentämistä ja tarkistamista. Esiin nostettiin myös se, että oppilaitoksen ohjaussuunnitelmassa ammattikorkeakoulupolku voitaisiin kuvata selkeämmin ja että opiskelijat voisivat uuden opetussuunnitelman mukaisesti ottaa valinnaisiksi valmentavia opintoja.

4.1.4 Johtopäätökset

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien jatko-opintoihin ohjaus vaihtelee järjestäjän tyyppin ja koulutusmuotojen suhteen. Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa yhdistelmäututkinnon mahdollistaminen oli kyselyn mukaan yleisin yksittäinen toimintamalli heti läpäisyperiaatteella tapahtuvan ohjauksen jälkeen erikokoisten järjestäjien keskuudessa. Opiskelijamäärältään suuret ja monialaiset järjestäjät tarjoivat järjestäjän omia valmennusopintoja sekä mahdollistavat opiskelijoille ammat-

tikorkeakouluopintojen opiskelun keskimäärin useammin kuin pienet järjestäjät. Monialaisilla järjestäjillä on kuitenkin koulutusalaakohtaista vaihtelua ohjauksen toimintamalleissa ja käytänteissä.

Koulutuksen järjestämistavoista ja -muodoista oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijoilla on monipuolisemmat mahdollisuudet saada jatko-opintoihin ohjausta ja valmennusta kuin oppisopimuskoulutuksessa tai näyttötutkintomuotoisessa koulutuksessa. Erityisesti oppisopimuskoulutuksessa oleville on tarjolla hyvin niukasti erilaisia valmennuksen ja ohjauksen muotoja. Sama koskee ammatillista lisäkoulutusta, jossa valmennusopinnot, ammattikorkeakouluopintojen opiskelumahdollisuus ja ammattikorkeakouluopiskeluun tutustumiset olivat hyvin harvinaisia. Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa jatko-opintoihin ohjauksen saataavuutta tulisi parantaa. Nykyisellään ammattikorkeakouluopintoja koskevan tiedon hankinta jää pitkälti opiskelijan oman aktiivisuuden varaan.

Keskeisiksi jatko-opintoihin ohjauksen kehittämistarpeiksi arviointiaineiston valossa nousivat jatko-opintojen ohjausmallien selkeyttäminen ja systematisointi järjestäjätasolla sekä mallien laadullinen kehittäminen ja toimivuuden varmistaminen. Koulutuksen järjestäjistä osalta puuttuu opintojen ohjauksen suunnitelma. Niilläkin, joilla suunnitelma oli, kehittämistarpeena on jatko-opintojen ohjausta koskevan prosessikuvauksen tai toimintasuunnitelman kehittäminen. Ryhmäohjaajien ohjausosaamista tulisi lisätä esimerkiksi koulutuksen keinoin, ja ylemmän johdon osallistumista ja sitoutumista ohjauksen kehittämiseen tulisi vahvistaa.

Opiskelijoiden ammattikorkeakouluopintoihin liittyviä tiedontarpeita tulisi kartoittaa perusteellisemmin ja jatko-opintomahdollisuuksia koskevaa tietoa tulisi tarjota enemmän. Tiedonsaantia erilaisten tiedotuskanavien kautta tulisi edistää. Yksilö- ja ryhmäohjauksen rinnalla tulee kehittää myös virtuaaliohjauksen muotoja. Ohjausta jatko-opintoihin tulisi tarjota nykyistä varhaisemmassa vaiheessa ja ohjausprosessin suunnitelmallisuutta tulisi kehittää. Jatko-opintoihin ohjauksen saatavuus tulee varmistaa myös niille opiskelijoille, jotka eivät etene koulutuksen järjestäjien pääasiallisten jatko-opintoihin ohjausmuotojen – esimerkiksi yhdistelmäututkinnon tai väyläopintojen – kautta.

Ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen nivelvaiheyhteistyö toimii ”natisten”. Ammattikorkeakouluopintoja koskevaan tiedotukseen liittyvää yhteistyötä tehdään, mutta nivelvaiheyhteistyö kokonaisuudessaan ei ole kovin runsasta eikä toimivaa, ja sen kehittämistä pidetään tärkeänä ammatillisen koulutuksen järjestäjien keskuudessa. Uraohjausta, ja jatko-opintoihin ohjausta sen osana, tulisi arvioida säännöllisesti ja kehittää yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.

4.2 Koulutuspolkujen edistäminen ammattikorkeakouluissa

Koulutuspolulla siirtyminen ammatillisesta toisen asteen koulutuksesta korkeakouluun on nivelvaihe, jonka toimivuutta voidaan arvioida opiskelijavalinnan, yhteistyön laadun sekä ammatillisen tutkinnon tuottaman osaamisen näkökulmista. Oleellista on myös tarkastella ammattikorkeakoulujen käytänteitä esimerkiksi aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja opiskelijoiden ohjauksen osalta.

4.2.1 Opiskelijavalinta murroksessa – useita muutoksia samanaikaisesti

Opiskelijavalinnalla tarkoitetaan ammattikorkeakoulujen osallistumista yhteishakuun. Opetushallitus vastaa korkeakoulujen yhteishaun valtakunnallisesta toteutuksesta sekä koulutukseen hakeutumiseen ja valintaan liittyvän valtakunnallisen tiedotuksen järjestämisestä. Ammattikorkeakoulut huolehtivat opiskelijavalinnan edellyttämien tietojen tallentamisesta yhteishaun tietojärjestelmiin sekä hakukohteisiinsa liittyvästä tiedotuksesta ja hakijoiden neuvonnasta. (A 293/2014.) Ammattikorkeakouluihin on haettu yhteishaun kautta vuodesta 2003. Syksyllä 2014 ammattikorkeakoulut ja yliopistot siirtyivät korkeakoulujen yhteiseen valtakunnalliseen yhteishakuun. Samalla otettiin käyttöön uusi sähköinen hakujärjestelmä (KSHJ) ja Opintopolku.fi-portaali, jonka kautta opiskelijat hakevat korkeakouluihin. Opiskelija voi hakea kerrallaan kuuteen hakukohteeseen. Ammattikorkeakoulu määrittelee korkeakoulukohtaisista opiskelijavalinnan perusteista ottaen huomioon valtakunnalliset suositukset ja alakohtaiset yhteistyörakenteet. (Opetusministeriö 2003; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014; A 293/2014; Arene 2015.)

Ammattikorkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnan toimivuutta ja kehittämistarpeita. Uusi hakujärjestelmä on vielä kehittämävaiheessa, ja sen toimivuus nähtiinkin useissa ammattikorkeakoulujen vastauksissa keskeisenä kehittämistarpeena. Vastauksissa tuotiin kuitenkin samalla esille, että toimintavarmaksi kehitettynä uusi hakujärjestelmä kohtelee tasapuolisesti eri koulutustaustoilla hakevia.

Sekä ammatillisen koulutuksen että ammattikorkeakoulujen vastauksista käy ilmi, että keskeisin opiskelijavalintaan liittyvä haaste on valintaperusteiden selkeyttäminen. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien vastauksissa pidettiin ongelmallisena sitä, että ammattikorkeakoulujen valintaperusteet ja pääsykoekäytännöt ovat korkeakoulukohtaisia. Tämä vaikeuttaa opiskelijoiden ohjausta, koska etukäteen ei ole tietoa siitä, miten eri oppiaineita tai osaamista eri ammattikorkeakouluissa arvotetaan. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät toivovatkin enemmän tiedottamista ja ennen kaikkea pääsyyvaatimusten ja valintakoekäytänteiden yhtenäistämistä. Kyselyn ja haastattelujen perusteella myös ammattikorkeakoulut pitävät keskeisenä kehittämiskohteena valintaperusteiden selkeyttämistä ja yksinkertaistamista sekä alakohtaisen yhteistyön tiivistämistä ja eri alojen valintaperusteiden yhtenäistämistä.

Ammattikorkeakoulujen kyselyvastauksissa tuotiin esille, että ammatillisella tutkinnolla hakeneet eivät välttämättä ole osanneet hakuvaiheessa nimetä tutkintonsa tasoa oikein. Joissakin tapauksissa nuorten koulutuksen kohdalla sekaannusta on aiheuttanut hakijoiden hakutilanteesta väärästä todistuksesta ilmoittamat koulumenestyspisteet, kun esimerkiksi keskiarvo on laskettu päättötodistuksen sijasta näyttötodistuksesta. Vastaajat ehdottivat, että erilaiset ammatilliset tutkinnot ja tutkintojen suhde toisiinsa tulisi esittää hakujen yhteydessä entistä selkeämmin ja että valmistuvien opiskelijoiden arvosanatietojen siirtyminen ammatillisesta oppilaitoksesta suoraan hakujärjestelmään varmistettaisiin. Tämä ongelma on poistumassa, mikäli jatkossa valinta tehdään vain valintakokeen perusteella (ks. Arene 2015).

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien vastauksissa tuodaan yleisesti esiin se, että ammattikorkeakoulun valintakokeet ovat ammatillista väylää tuleville haasteellisia ja suosivat ylioppilaita, koska useilla aloilla kokeissa mitataan tiedollista osaamista eli osaluokkia, joita lukiokoulutus on vahvistanut. Myös ammattikorkeakoulujen vastauksissa tuotiin esille, että tietyillä aloilla valintakoetehtävät voivat mitata sellaisia asioita tai ominaisuuksia, jotka ovat vahvempia lukiopohjalta hakeville opiskelijoille. Toisaalta joillakin aloilla valintakokeessa on etua alan tuntemuksesta ja suuntautuneisuudesta. Vastauksissa mainittiinkin, että yhä useammassa ammattikorkeakoulussa voitaisiin auttaa ammatillisen koulutuksen kautta tulevien valmistautumista valintakokeeseen ja että valintakoetehtäviä pitäisi suunnitella enemmän myös ammatillisen koulutuksen suorittaneiden näkökulmasta. Erityisesti ammatillisen koulutuksen järjestäjien vastauksissa toivotaan, että ammatillista osaamista ja työkokemusta huomioitaisiin opiskelijavalinnassa paremmin.

Ammattikorkeakoulujen vastauksissa puolestaan korostetaan, että ammatillisen koulutuksen suorittaneita hakijoita pitäisi selkeämmin tiedottaa siitä, mitä taitoja opiskelu korkeakoulussa edellyttää. Valintojen ja korkeakouluopiskelun vaatimaa osaamista tulisi vahvistaa jo ammatillisen koulutuksen aikana. Haastattelussa tuotiin esiin myös se, että ammatillisessa koulutuksessa ei kiinnitetä erityistä huomiota niiden yleisten kompetenssien kehittämiseen, joita ammattikorkeakouluopinnoissa tarvitaan. Kehittämiskohteeksi aineiston perusteella nouseekin jatko-opintoihin suuntaavien opiskelijoiden erityinen tuki esimerkiksi matemaattisissa aineissa tai kielissä, kuten ruotsissa. Yhteishaussa opiskelijavalintojen heikkoutena pidetään myös sitä, että opiskelijoiden erilaisia taustoja (esimerkiksi maahanmuuttajataustaa) ei toistaiseksi pystytä huomioimaan.

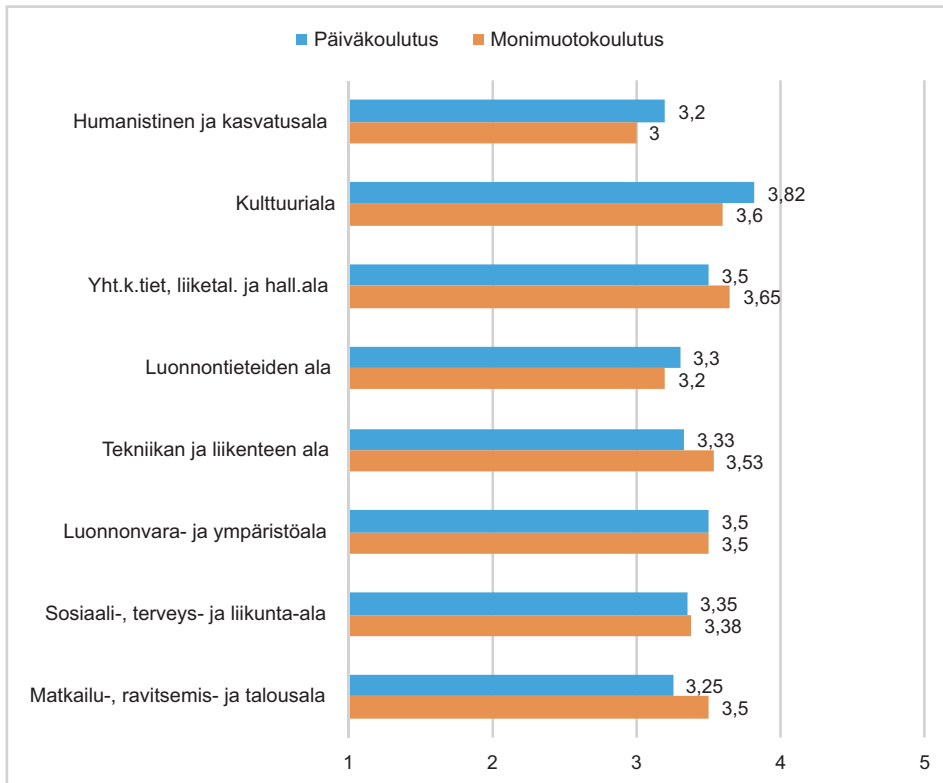
Opiskelijavalinnan vahvuuksina pidetään ammattikorkeakouluilta saadun aineiston perusteella hakijoiden yhdenvertaisuutta, joka takaa sen, että sekä lukio- että ammatillisen koulutuksen pohja antaa mahdollisuudet päästä jatko-opintoihin. Merkittävää on myös se, että kaikki ammatilliset tutkinnot antavat hakukelpoisuuden jatko-opintoihin. Vahvuutena pidetään myös sitä, että on vain yksi valintajärjestelmä, jonka kautta hakija voi saada tietoa kaikista koulutuksista koko valtakunnassa. Ammatillisen väylän näkökulmasta merkittävää on se, että ammatillinen osaaminen todentuu valintakokeissa ainakin joillain aloilla ja että aiempi ammatillinen tutkinto on myös

selkeyttänyt kuvaa alasta, mikä vaikuttaa motivaatioon ja voi näkyä myönteisesti opiskelijan soveltuvuutta arvioitaessa.

Arviointihankkeen aikana on ollut käynnissä opiskelijavalintojen kokonaisuudistus, jonka myötä valintaperusteita ja valintajärjestelmää on kehitetty. Vuoden 2016 valintaperusteissa ei ammatillista väylää hakevan koulumenestys enää vaikuta valintaan, vaan opiskelija valitaan valintakokeen tai valintakokeen ja työkokemuksen perusteella (Arene 2015). Ammatillisen väylän kautta tulevan opiskelijan ei siis myöskään tarvitse enää itse laskea keskiarvoaan todistuksesta, koska mikään valintaperustesuosituksia noudattava ammattikorkeakoulu ei anna enää pisteitä ammatillisesta tutkinnosta. Ammattikorkeakoulut ovat voineet myös suoraan määrittää, että kaikki hakijat valitaan vain valintakokeen perusteella. Tämä on selkeä parannus aiempaan, koska nyt hakija tietää, mitä valinnassa painotetaan.

Erillisvalinta on oppilaitoksen järjestämä oma haku tiettyihin koulutuksiin, jotka eivät ole yhteishaun piirissä (L 932/2014, 28 a §). Useat ammattikorkeakoulut ovat kehittäneet esimerkiksi erityisiä polkuopintoja, joiden kautta kuka tahansa voi avoimen ammattikorkeakoulun opintoja 60 opintopistettä suorittettuaan hakeutua erillishaussa tutkinto-opiskelijaksi. Tyypillisesti sosiaali- ja terveysalalle hakeutuvan tulee lisäksi läpäistä kyseisen koulutuksen valintakoe tai vastaava ja täyttää lainsäädännön vaatimat opiskelijaksi ottamisen edellytykset. Polkuopiskelijat eivät ole opintotuen piirissä. Polkua avoimen ammattikorkeakoulun kautta tutkinto-opiskelijaksi voitaisiin kehittää tukemalla avoimen yliopiston ja avoimen ammattikorkeakoulun yhteistyötä, polkuopiskelijoiden integroitumista tutkinto-opiskelijoiden ryhmiin sekä selkeyttämällä valtakunnallisesti polkuopintojen järjestämistä.

Huolimatta opiskelijavalintajärjestelmän suurista muutoksista ja kriittisistä näkemyksistä, jotka koskevat valintaperusteiden suositusten toimivuutta, ammattikorkeakoulujen vastauksissa opiskelijavalintojen toimivuus arvioidaan keskinkertaiseksi (ks. kuvio 18). Opiskelijavalinnan toimivuus on lähes samalla tasolla alasta riippumatta. Opiskelijavalinnat arvioitiin toimivimmiksi kulttuurialalla päiväkoulutuksessa (ent. nuorten koulutus) (n=18, ka 3,82 ja kh 0,88) ja heikoimmiksi humanistisella ja kasvatusalalla monimuotokoulutuksessa (n=4, ka 3,0 ja kh 0,82).

Kuvio 18. Ammattikorkeakoulujen opiskelijavalintojen toimivuus ammatillisesta koulutuksesta hakeutuvien kannalta päiväkoulutuksessa ja monimuotokoulutuksessa. Vastauskeskiarvot. Vastausasteikko: 1= Ei toimiva, 5= Erittäin toimiva

4.2.2 Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden opinto- ja opiskeluvalmiudet

Opiskelijoiden valmiudet ja aiempi osaaminen vaikuttavat jatko-opinnoissa menestymiseen. Ammatillinen koulutus antaa opiskelijoille hyviä valmiuksia jatko-opintoihin ammattikorkeakoulussa erityisesti silloin, kun jatko-opintoala on yhteensopiva ammatillisen koulutuksen antaman pohjakoulutuksen kanssa. Haastattelujen perusteella opiskelijat kokevat ammatillisen taustansa vahvuudeksi, koska heillä on jo varsinaista kokemusta alasta ja sen kautta syntynyttä osaamista. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden valmiudet vaihtelevat luonnollisesti yksilöittäin esimerkiksi iän ja työkokemustaustan mukaan, mutta myös koulutusmuodolla on vaikutusta opiskelijoiden jatko-opintovalmiuksiin. Jatko-opintojen kannalta selkeästi muita paremmassa asemassa ovat opiskelijat, jotka suorittavat yhdistelmä-tutkinnon, sekä ne opiskelijat, joille on valmistumisen jälkeen jo kertynyt työkokemusta.

Käytännön osaaminen vahvuutena

Ammatillisen koulutuksen järjestäjät ilmaisivat kyselyvastauksissa tyytyväisyytensä tutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden oman alan tietojen ja taitojen hallintaan. Opiskelijoiden tiedollisten valmiuksien katsottiin olevan korkealla tasolla heidän valmistuttuaan: oman alan perustiedot ja substanssiosaaminen sekä oman alan tuntemus mainittiin lähes poikkeuksetta opiskelijoiden vahvuuksiksi.

Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden ehdoton vahvuus on koulutuksen järjestäjien mukaan kuitenkin erinomainen käytännön osaaminen, taitojen soveltaminen sekä työtehtävien tuntemus. Opiskelijoiden työelämätaitojen ja -valmiuksien korostetaan olevan vankalla pohjalla erityisesti työssäoppimisen ansiosta. Vahvuuksiksi mainitaan myös opiskelijoiden vastuullisuus ja asennoituminen työelämään: he tietävät, mitä heiltä työelämässä odotetaan, ja useilla yrittäjähenkisyys ja yrittäjäasenne ovat jo kehittyneet.

Tiedollisten ja taidollisten valmiuksien lisäksi vastaajat korostavat opiskelijoiden vuorovaikutustaitojen ja ryhmätyöskentelytaitojen olevan hyviä. Mainintoja opiskelijoiden vahvuuksista on myös urasuunnitteluvalmiuksien osalta. Opiskelijoiden koetaan tunnistavan omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan, ja lisäksi opintojaan jatkamaan pyrkivien nähdään olevan määrätietoisia opintojen ja oman uransa suhteen.

Ammattikorkeakoulujen näkemys ammatillisen tutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden opinto- ja opiskeluvalmiuksien vahvuuksista on ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa siinä suhteessa sama, että myös ne painottavat opiskelijoiden vahvaa oman alan tietoperustan osaamista, joka kulkee käsi kädessä kehittyneen käytännön osaamisen kanssa. Hankittua alakohtaista tietoa osataan soveltaa käytännön työtilanteissa, ja koska terminologia on tuttua, alaan liittyvät suulliset viestintä- ja vuorovaikutustilanteet osataan jo hoitaa etenkin omalla äidinkielellä. Näiden taitojen kehittämisessä keskeinen rooli nähdään olevan työssäoppimisjaksoilla, joiden ansiosta opiskelijoilla on oman alan työelämän, työprosessien sekä verkostojen tuntemusta heidän aloittaessaan ammattikorkeakouluopinnot.

Ammattikorkeakoulujen vastausten mukaan opiskeluvalmiuksiin vaikuttavat enemmän opiskelijan henkilökohtaiset ominaisuudet kuin aikaisempi opintopolku. Vastauksissa mainitaan kuitenkin myös, että ammatillisen tutkinnon suorittaneille on tuttua käytännönläheinen opiskelu ja että heillä valmiudet ammattiaineopintoihin ja erilaisiin oppimisympäristöihin ovat yleensä hyvät. Urasuunnitteluvalmiuksien osalta ammatillisen koulutuksen suorittaneiden oma ammatti-identiteetti on jo alkanut kehittyä, ja orientaatio ja motivaatio alalle ovat vahvoja. Koska opiskelijat tuntevat oman alansa työtä käytännössä, heillä on siitä realistinen kuva ja he tunnistavat alan osaamistarpeita ja omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan suhteessa niihin.

Osaamisen kehittämisen alueet

Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden tärkeimpänä kehittämisen alueena **ammattillisen koulutuksen järjestäjät** pitävät kielitaitoa. Toinen, yhtä usein mainittu kehittämisen kohde ovat matemaattiset taidot. Ylipäätään teoreettisessa osaamisessa nähdään ammatillisen tutkinnon suorittaneilla kehittymistarpeita. Muutamissa vastauksissa viitattiin yleisesti ”akateemisiin taitoihin” tai ”yleissivistäviin aineisiin” kehittämisen kohteina.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjistä noin neljännes ilmaisee olevansa tavalla tai toisella huolissaan tutkinnon suorittaneiden opiskelutaidoista. Kehittämistarpeita nähdään muun muassa opiskelutekniikassa, itsenäisen opiskelun valmiuksissa sekä opiskelumotivaatiossa. Vuorovaikutus- ja viestintätaidoissa kehittämisen alueina ovat erityisesti kirjallinen ilmaisu ja tekstin tuottamisen taidot, mutta myös kansainvälinen viestintä ja kansainvälisyystaidot.

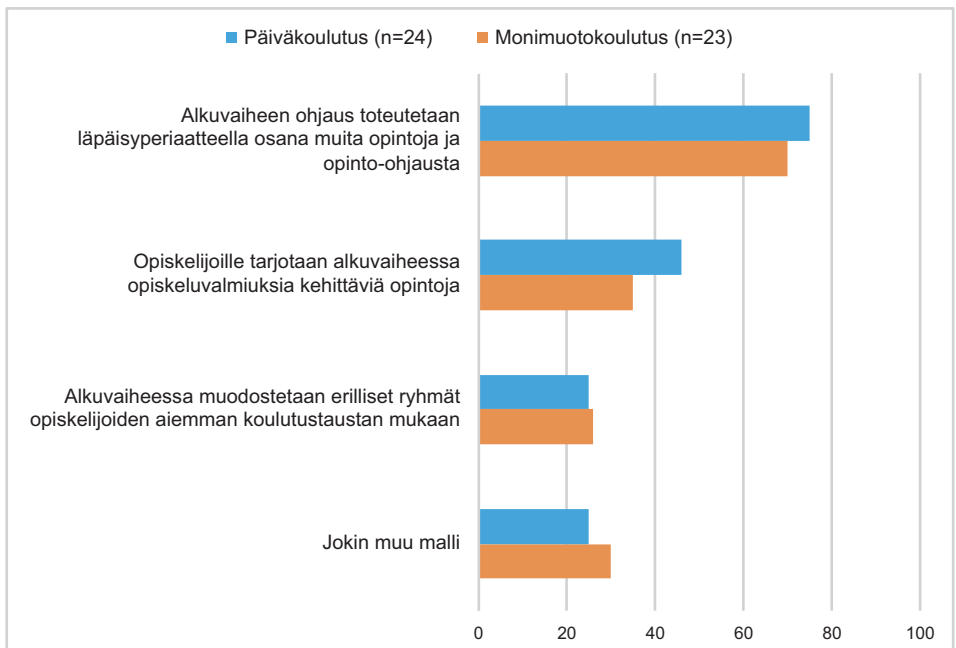
Myös **ammattikorkeakoulut** näkevät ammatillisen tutkinnon suorittaneiden opiskelijoidensa keskeisimmiksi kehittämisen kohteiksi matemaattiset taidot ja kielten hallinnan. Lisäksi opiskelijoiden akateemisten taitojen ja teoreettisten valmiuksien koetaan usein olevan riittämättömiä.

Toisin kuin ammatillisen koulutuksen järjestäjät, ammattikorkeakoulut tuovat vastauksissaan hyvin usein esille opiskelijoiden tiedonhankintataidoissa ja jonkin verran myös tiedon soveltamisen taidoissa olevia puutteita. Sama pätee myös kriittiseen, laaja-alaiseen ajatteluun, tietolähteiden arviointiin ja ongelmanratkaisuun. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien mainitsemat opiskelijoiden kirjallisen ilmaisun ja analyttisen tekstin tuottamisen puutteet on havaittu myös ammattikorkeakouluissa, minkä lisäksi nämä mainitsevat myös vaikeudet laajojen tekstien luetun ymmärtämisessä ja analysoinnissa. Kehittämisen kohteina ammattikorkeakoulut pitävät yleisesti myös ammatillisen tutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden opiskelutekniikkaa ja jossain määrin myös itseohjautuvuutta ja omatoimista työskentelyä.

4.2.3 Opintojen organisointi ammattikorkeakoulussa

Opintojen organisoinnilla ja opetussuunnitelman rakenteella voidaan vaikuttaa sujuvien ja henkilökohtaisten opintopolkujen mahdollistumiseen. Ammattikorkeakoulujen opintojen joustavuus koskettaa yleisesti kaikkia opiskelijoita. Opetussuunnitelmien osaamisperusteisuus sekä kehittyneet AHOT-menettelyt mahdollistavat aiemman osaamisen hyödyntämisen opinnoissa. Ammattikorkeakouluille suunnatussa kyselyssä tiedusteltiin, millaisia toimintamalleja tai menettelytapoja niillä on ammatillista polkua opiskelemaan tulevien opiskelijoiden opintojen organisoinnissa. Järjestäjä sai valita annetuista vaihtoehdoista yhden tai useamman tilanteensa mukaan.

Ammattikorkeakoulut järjestävät tyypillisesti opintojen alussa erilaisia tasotestejä muun muassa kielissä ja matemaattisissa aineissa. Opiskelijat ohjataan tulosten perusteella erilaisille tuki- tai valmennuskursseille. Sen sijaan ammatillisen koulutuksen kautta tulevien opiskelijoiden alkuvaiheen ohjausta ei kyselyvastausten perusteella ole yleisesti ottaen eriytetty, koska vain noin neljännes ammattikorkeakouluista sekä päiväkoulutuksen että monimuotokoulutuksen osalta ilmoitti muodostavansa erilliset ryhmät opiskelijoiden koulutustaustan mukaan (kuvio 19). Päivä- ja monimuotokoulutuksessa yleisin toimintamuoto oli läpäisyperiaatteella toteutettu ohjaus, jossa ohjausta annetaan osana muita opintoja ja opinto-ohjausta. Päiväkoulutuksessa 46 % ja monimuotokoulutuksessa 35 % ammattikorkeakouluista ilmoitti tarjoavansa ammatillista polkua tuleville opiskelijoille opiskeluvalmiuksia kehittäviä opintoja.

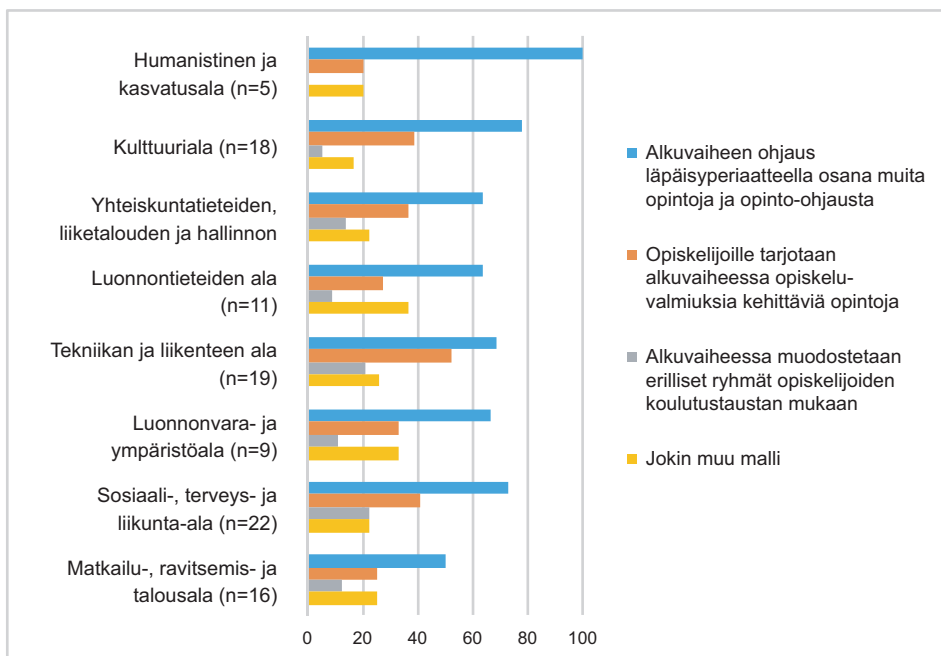
Kuvio 19. Ammattikorkeakoulujen toimintamallit ammatillista polkua opiskelemaan tulevien opiskelijoiden opintojen organisoinnissa (%)

Kyselyn avovastauskohdassa ammattikorkeakoulut saivat tarkentaa, millaisia muita malleja niillä on ammatillista polkua tulevien ohjaukseen ja opiskeluvalmiuksien kehittämiseen. Sekä päivä- että monimuotokoulutuksen osalta vastauksissa mainittiin yleisimpinä malleina erilaiset tukikurssit, tehovalmennukset, klinikat ja työpajat, joilla vahvistetaan erityisesti opiskelijoiden kieli-, viestintä- ja matemaattis-luonnontieteellistä osaamista. Ohjauksessa käytetään usein myös opettaja- ja opiskelijatuutorimallia, lukuvuosikohtaisia kehityskeskusteluja sekä verkko-ohjausta. Muutamat koulutuksen järjestäjät kertoivat tarjoavansa lisäohjausta oppimistehtäviin, tiedonhankintaan sekä oppinäytetyön laadintaan. Jotkut puolestaan järjestävät opintojaksoja, joilla käsitellään stressin- ja ajanhallintaa, itseohjautuvuutta tai esiintymistaitoja.

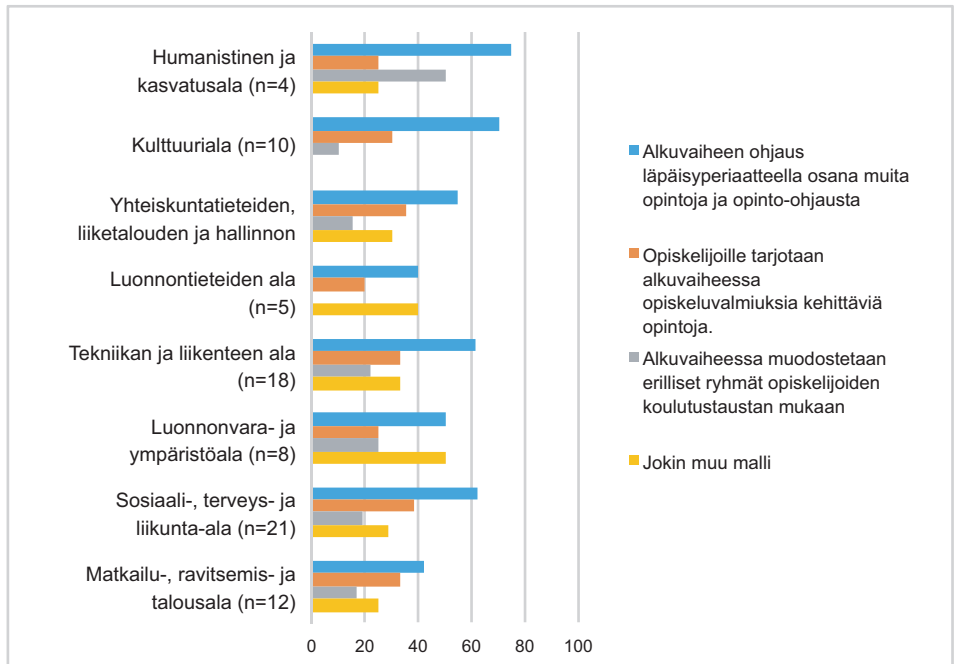
Ammattikorkeakouluilta kysyttiin myös koulutusaloittain, millaisia toimintamalleja niillä on käytössä ammatillista polkua opiskelemaan tulevien opiskelijoiden opintojen organisoinnissa. Päiväkoulutuksessa opiskeluvalmiuksia kehittäviä opintoja tarjottiin yleisimmin tekniikan ja liikenteen alalla, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä kulttuurialalla (kuvio 20). Opintojen alkuvaiheessa koulutustaustan mukaan erilliset ryhmät muodostettiin yleisimmin sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä tekniikan ja liikenteen alalla.

Monimuotokoulutuksessa opiskeluvalmiuksia kehittäviä opintoja tarjottiin yleisimmin sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla (kuvio 21). Koulutustaustan mukaan erillisiä ryhmiä muodostettiin suhteellisesti yleisimmin humanistisella ja kasvatusalalla, luonnonvara- ja ympäristöalalla sekä tekniikan ja liikenteen alalla.

Kyselyssä oli mukana myös avokysymys, jossa tiedusteltiin perusteluja sille, miksi ammattikorkeakouluilla mahdollisesti on eri koulutusaloilla erilaisia opintojen organisoinnin toimintamalleja. Kysymykseen vastasi yhdeksän ammattikorkeakoulua. Erojen syiksi mainittiin erilaiset alakohtaiset traditiot, tarpeet ja vaatimukset sekä koulutusyksiköiden erilaiset toimintakäytännöt. Monimuotokoulutuksen osalta opintojen organisointiin sekä ohjauksen painotuksiin vaikuttavat opiskelijoiden koulutustausta ja aikaisempi työkokemus ja osaaminen.

Kuvio 20. Ammattikorkeakoulujen toimintamallit ammatillista polkua opiskelemaan tulevien opiskelijoiden opintojen organisoinnissa päiväkoulutuksessa eri koulutusaloilla (%)

Kuvio 21. Ammattikorkeakoulujen toimintamallit ammatillista polkua opiskelemaan tulevien opiskelijoiden opintojen organisoinnissa monimuotokoulutuksessa eri koulutusaloilla (%)

4.2.4 Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen (AHOT)

Osaamisperusteiset opetussuunnitelmat

Bolognan prosessi tunnetaan eurooppalaisen korkeakoulutusalueen uudistusprosessina, jonka tavoitteena oli vuoteen 2010 mennessä varmistaa tutkintojen vertailtavuus muun muassa uudistamalla korkeakoulujen opetussuunnitelmat osaamisperusteisiksi (Moitus & Pyykkö 2015). Osaamisperusteisen ajattelun kannalta merkittävää on ollut vuoden 2003 Berliinin ja vuoden 2005 Bergenin ministerikokouksissa esille tuotu tutkintojen viitekehyksen kehittäminen sekä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen. Suomessa ensimmäinen työryhmämuistio aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisesta koko koulutusjärjestelmässä valmistui vuonna 2004 ja toinen, korkeakouluja koskeva, vuonna 2007. Tämän jälkeen ”ahointia” on kehitetty korkeakouluissa laajalti, ja kaikilla korkeakouluilla voi nykyisin sanoa olevan ahointinille periaatteet ja käytännöt. Osaamisen tunnustaminen puhuttaa edelleen, eikä sen katsota käytännössä toimivan riittävän hyvin. (Pyykkö 2014.) Tätä tukevat myös tämän arvioinnin tulokset.

Aikaisemmin hankittua osaamista voidaan verrata tutkinnossa tavoiteltuun vain, mikäli opetussuunnitelma on osaamisperusteinen. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen edellyttää siis tutkintojen viitekehystä ja osaamisperusteisia opetussuunnitelmia. (Moitus & Pyykkö 2014; Pyykkö 2014.) Myös koulutuksen toimiva työelämäyhteys edellyttää yhä vahvempaa käsitystä osaamisperusteisesta opetuksesta. Ammattikorkeakoulut ovat lähtökohtaisesti kehittäneet työelämäpohjaista pedagogiikkaa, jossa koulutus integroituu aitoihin työelämän toimeksiantoihin. Jotta näissä yhteistyömalleissa syntyvää osaamista voidaan arvioida, pitää tutkintojen opetussuunnitelmien olla osaamisperusteisesti rakennettuja. Osaamisen kriteerinä tulisi puolestaan selkeästi olla osaamisperusteisen opetussuunnitelman pohjalla oleva kansallinen tutkintojen viitekehys, jonka mukaisesti voidaan arvioida, vastaako osaaminen korkeakoulututkinnon tasoa.

AHOT-toiminnan periaatteet

Osaamisen tunnistamisesta on tullut korkeakoulutuksessa merkittävä taito, jonka avulla pyritään löytämään eri ympäristöissä hankitut tiedot, taidot ja valmiudet ja tuomaan ne arvioitaviksi. Oleellista on, että opiskelija pystyy refleктоimaan omaa osaamistaan ja hahmottaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa, mikä vahvistaa itsensä toteuttamisen kulttuuria korkeakouluyhteisössä. Osaamisen tunnistaminen, arviointi ja tunnustaminen muodostavat jatkumon, jonka tavoitteena on tehdä yksilön osaaminen näkyväksi ja osaksi ammatillista kasvua. Tätä kutsutaan korkea-asteella käsitteellä AHOT. Osaamisen tunnistamisessa keskeistä on osaamisen arviointi eri tavoin. (Opetusministeriö 2007; Lepänjuuri & Niskanen 2014.)

Tämän arvioinnin perusteella AHOT-prosessi on kaikissa ammattikorkeakouluissa kuvattu ja pääosin kaikki noudattavat yhteisiä suosituksia tai linjauksia. AHOT jaetaan ns. formaalissa (muodollisessa) koulutuksessa joko kotimaassa tai ulkomailla saavutettuun osaamiseen, josta tulee olla dokumentoitua tietoa, ja toisaalta non-formaaliin osaamiseen, josta voidaan antaa näyttöä. Jälkimmäinen voi olla missä tahansa työtoiminnossa tai vapaa-ajalla hankittua osaamista, joka vastaa opetussuunnitelman tavoitteisiin. Oppimista tapahtuu ja osaamista rakennetaan hyvin erilaisissa tilanteissa. (Lepänjuuri & Niskanen 2014.)

Alakohtaisia eroja ahotoinnissa on. Erot liittyvät esimerkiksi siihen, kuka näytön vastaanottaa tai miten laajoja näytöt voivat olla. Eri aloilla on myös eri määrä ammatillista väylää tulevia: joillakin aloilla ammatillisen väylän opiskelijoita voi olla yli puolet opiskelijoista. Näillä aloilla on joissakin ammattikorkeakouluissa laadittu valmis polku, johon sisältyy näyttöjä, ja opiskelija voi tehokkaasti hyödyntää aiempaa osaamistaan osana ammattikorkeakoulututkintoa. Eri aloilla on erilaisia vakiintuneita käytänteitä osaamisen näytöiksi. Myös monimuoto- ja päiväopiskelun opiskelija-aines on erilaista, ja ahotoinnin vaatimukset erityisesti monimuotokoulutuksessa voivat olla suuremmat.

Valtakunnallisesti vaihtelua AHOT-käytänteissä on erityisesti näyttöjen osalta. Eroja on siinä, vaaditaanko non-formaalin osaamisen yhteydessä näyttö, katsotaanko alan

työkokemus formaaliksi vai non-formaaliksi ja riittääkö siitä pelkkä työtodistus vai vaaditaanko lisäksi näyttö, ja voiko formaalissa koulutuksessa saavutettu osaaminen perustua pelkästään dokumentteihin vai vaaditaanko ohien myös näyttö. Vaihtelu liittyy osaltaan siihen, että AHOT-prosessin on oltava hyvin henkilökohtainen ja että se perustuu lopulta aina räätälöintiin.

AHOT-prosessi

Vastausten perusteella AHOT-prosessi etenee ammattikorkeakouluissa pääasiassa seuraavanlaisesti: Opiskelijaksi hyväksytyt saavat ennakkotietoa ahotoinnista esimerkiksi hyväksymiskirjeen yhteydessä, ja opintojen alussa heitä informoidaan sen periaatteista ja mahdollisuuksista. Useissa ammattikorkeakouluissa ahointi tehdään opintojen alussa. Prosessi käynnistyy opiskelijan aloitteesta usein osana HOPS-työskentelyä, ja opiskelijalle voidaan laatia tarvittaessa niin sanottu näyttösuunnitelma. Opiskelijan tulee arvioida omaa osaamistaan suhteessa opintojensa kokonaistavoitteisiin tietojen, taitojen ja syntyvän osaamisen näkökulmista. Opiskelija toimittaa osaamistaan osoittavan dokumentin tai suorittaa yksilöllisesti määritellyn näytön osaamisestaan. Näytön hyväksyy/vastaanottaa osaamisalueen opettaja tai vastaava. Osaamisesta annetaan joko arvosana asteikolla 0–5, tai se voidaan vain hyväksyä tai hylätä. Ahotoinnin ratkaisee kokonaisuuden hallinta. Pääperiaate on, että opiskelija hallitsee riittävällä tasolla opintokokonaisuuden osaamiset. AHOT-prosessin toimijoita ovat opiskelija, opintokokonaisuudesta vastaava opettaja sekä usein myös opintosihiteeri tai vastaava, joka kirjaa opiskelijan suorituksen. Prosessia tukee osassa ammattikorkeakouluja käytössä oleva sähköinen järjestelmä, joka on suoraan kytköksissä HOPS-työkaluun.

Ammattikorkeakoulujen vastausten perusteella opetussuunnitelmien osaamisperusteisuus, viestintä opiskelijoille (esimerkiksi Internet-sivuilla) sekä menettelytavat ja vastuunjaot ovat ahotoinnin osalta kunnossa. Ahotoinnin vahvuuksina pidetään kauttaaltaan yhtenäistä toimintamallia, hyvin toimivia prosesseja sekä tietoisuutta ahotoinnista. Vahvaa on myös läpinäkyvyys ja avoimuus, jota tuetaan sähköisellä järjestelmällä, joka tulisi olla käytössä kaikissa ammattikorkeakouluissa.

AHOT-käytänteiden kehittämistarpeet ammattikorkeakoulujen näkökulmasta

AHOT-prosessin kehittämisen kannalta on kriittistä ymmärtää, että aiemman osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on keino nopeuttaa opiskelijoiden opintoja ja siirtymistä työelämään. Kun osaamista tunnustetaan tehokkaasti, opintoajat lyhenevät. Ahotoinnin on oltava täysivaltainen tapa osoittaa osaamista, minkä vuoksi sen tulee prosessina olla jokaisella toimijalla hallussa ja työkäytännöissä. Esimerkiksi non-formaalien oppimisen kautta saavutetun osaamisen tunnistaminen vaatii yhteistä osaamisen kehittämistä ja ymmärrystä. Yhteistyö eri toimijoiden välillä, opettajien osaamisen vahvistaminen ja myönteisen asenteen tukeminen, prosessiin liittyvien käsitteiden yhtenäisyys sekä prosessin sujuvuus ja nopeus ovat tärkeitä elementtejä onnistuneen AHOT-kokonaisuuden kehittämisessä. Haastattelujen perusteella osa

ahotoinnin haasteista liittyy opettajien osaamiseen ja sitä kautta henkilöityvään AHOT-prosessiin: vaikka ohjeet ja suositukset olisivat kunnossa, opiskelijalle on voinut jäädä tunne, että ahotointi ammattikorkeakoulussa ei ole onnistunut tai se ei toimi.

Ahotoinnin toteutumiseen näyttää liittyvän myös kysymyksiä siitä, onko opiskelijoilla ahotoinnista riittävästi tietoa, onko tieto saatavilla oikeaan aikaan ja onko tieto riittävän yksiselitteistä ja selkeää, jotta he uskaltavat ottaa ahotoinnin huomioon todellisen vaihtoehtona osana opintojensa sujuvoittamista. Haastattelujen perusteella opiskelijat saattavat myös kokea osallistumisen luennoille tai opintojaksolle ikään kuin helpommaksi ja turvallisemmaksi vaihtoehdoksi kuin ahotoinnin monimutkaiselta vaikuttavan prosessin selvittämisen. Vaativaa on myös opiskelijoiden reflektointiosaaminen ja kyky tunnistaa omaa osaamistaan, joka on syntynyt aiemmin tai jossain epämuodollisessa tilanteessa. Toisinaan näkemys omasta osaamisesta voi olla myös epärealistinen. Opiskelijan AHOT-halukkuuteen voivat vaikuttaa myös opintososiaaliset seikat: ongelma on, jos opintoja kertyy jonain lukuvuonna runsaasti eikä ammattikorkeakoululla ole seuraavana lukuvuonna tarjota riittävästi opintoja. Tällöin opiskelijan opinnot eivät nopeudu eivätkä opintotuen saamisen kriteerit välttämättä täyty.

Ammattikorkeakoulujen mukaan kehittämistä ahotoinnissa vaativat erityisesti osaamisen näyttöjen systemaattisuus, monipuolisuus, rationaalisuus, mitoittaminen ja arviointi sekä uskallus erilaisten vaihtoehtoisten suoritustapojen täysimääräiseen käyttöön. Heikkoutena voidaan pitää myös sitä, että ammattikorkeakoulujen kyselyvastausten perusteella opiskelijat eivät ole olleet AHOT-käytänteiden kehittämisessä juurikaan mukana. Tämä voi osaltaan olla syynä siihen, että opiskelijahaastatteluissa AHOT-toiminta koettiin hajanaiseksi tai sitä ei täysin tunnettu.

Valtakunnalliset alakohtaiset esimerkit ja suositukset voisivat tukea laadukasta ahotointia ammattikorkeakoulusta riippumatta. Jonkinlainen ”osaamisnäyttöpankki” voisi toimia eri ammattikorkeakoulujen työkaluna. Esimerkiksi olemassa olevien simulaatiotapausten jakaminen laajemmin käyttöön toisi hyötyä valtakunnallisesti. Opintojen nopeuttamiseksi ehdotetaan myös muun muassa ennakoivaa ahotointia elokuussa ennen varsinaisen lukuvuoden alkua.

AHOT-käytänteiden kehittämistarpeet ammatillisen koulutuksen järjestäjien näkökulmasta

Useimmat ammatillisen koulutuksen järjestäjät katsovat, että ammattikorkeakoulujen AHOT-toiminnassa on ammatillista polkua etenevien kannalta kehittämistarpeita. Suurin ja useimmin mainittu ongelma ovat vastaajien mukaan ammattikorkeakoulujen vaihtelevat käytännöt, niistä tiedottamatta jättäminen ja AHOT-toiminnan tuntemattomuus ammatillisessa koulutuksessa. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät kaipaisivat täsmällisempää tietoa ohjauksen kehittämiseksi ja opiskelijoille tiedottamisen helpottamiseksi.

Osa ammatillisen koulutuksen vastaajista katsoo, että ahotointia voidaan edistää jo etukäteen hankeyhteistyöllä ja yhteisellä kehittämistyöllä ammattikorkeakoulun kanssa. Yhteistoiminnalla voitaisiin sopia tietyt AHOT-käytännöt: opiskelijat voisivat opiskeluaikanaan esimerkiksi valita ammattikorkeakouluopintojen kannalta tärkeitä tutkinnon osia, ja yhdessä voitaisiin sopia osaamisen arvosanoista, jotka sovituisia tutkinnon osissa riittäisivät osaamisen tunnustamiseen ammattikorkeakoulussa. Hakuvaiheessa olisi puolestaan tehtävä henkilökohtaisempaa osaamisen kartoitusta sekä henkilökohtaistamiskeskusteluja, koska todistukset eivät välttämättä ole yhteismitallisia.

Vastaajien mukaan ammatillisen koulutuksen tarjoaman osaamisen tunnustaminen helpottuisi, jos ammattikorkeakoulut muuttuisivat toiminnaltaan yhä osaamisperusteisemmiksi, koska ”osaamisperusteisuus ei ole vielä arkea”. Nyt opiskelijat kokevat, että ammattikorkeakoulut eivät hyödynnä tai huomioi heidän osaamistaan riittävästi. Suoritettujen opintojen sijasta tärkeintä olisi tunnistaa osaaminen. Muutama koulutuksen järjestäjä peräänkuuluttaa myös työkokemuksen tehokkaampaa tunnustamista ja tunnustamista. Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta ahotoinnin haasteena on lisäksi se, että ammattikorkeakouluissa ei ymmärretä riittävästi ammatillisen koulutuksen käytänteitä (esimerkiksi sitä, että arvosanoja ei anneta tutkinnon osaa pienemmistä osista). Myös ammattikorkeakoulujen vastauksissa tuodaan esiin, että niillä on kehitettävää ammatillisen koulutuksen sisältöjen tuntemisessa: opettajien tulisi olla tietoisempia ammatillista väylää tulevien opiskelijoiden aiemmasta osaamisesta ammatillisen koulutuksen ajalta. Myöskään näyttötutkintoperusteisesti suoritettujen ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen erityispiirteitä ei tunneta.

Koska teoreettinen tieto ja opetus eivät ammatillisessa koulutuksessa ole yhtä laajoja kuin ammattikorkeakoulussa, opiskelija saattaa myös joutua suorittamaan jonkin opintokokonaisuuden kokonaan uudestaan. Toisaalta ammatillisen koulutuksen käyneellä saattaa ahotoinnin seurauksena olla ensimmäisenä vuotena paljon tyhjäkäyntiä, mikä voitaisiin vapaan antamisen sijaan käyttää uuden osaamisen hankkimiseen esimerkiksi yleissivistävissä aineissa. Samaa mieltä ovat ammattikorkeakoulujen vastaajat. Opintojen synkronointi ja päällekkäisyyksien poisto opintojen tehostamiseksi olisikin monen mielestä tarpeen.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien mielestä AHOT-toiminta on monessa ammattikorkeakoulussa vielä vakiintumatonta. Sen vuoksi Suomeen olisi luotava yhtenäinen, valtakunnallinen järjestelmä paremman AHOT-toiminnan saavuttamiseksi ja kaikkien opiskelijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi. AHOT-kriteereitä tulisi lieventää, ja niiden tulisi olla selkeitä toiselta asteelta aina korkeakoulupintoihin saakka. Paikallisesti tai aloittain prosessi on usein voitu hoitaa hyvin, mutta toistaiseksi haasteena ovat alakohtaiset ja ammattikorkeakoulujen väliset erot.

Hyviä käytänteitä

Hyviä käytänteitä ahotoinnissa ovat esimerkiksi Metropolia Ammattikorkeakoulussa nimetyt **vastuu- ja yhteyshenkilöt** sekä etukäteen eri tutkinto-ohjelmissa opiskeleville laaditut saman alan **ammattillista väylää tulevien osaamisen hyväksymiskäytännöt**. Lisäksi sosiaali- ja terveystieteiden alalla on kehitetty erityinen työkalu ammatillisen koulutuksen tuottaman osaamisen tunnistamiseksi (Lahden ammattikorkeakoulu ja Metropolia). Hyvänä käytänteenä mainittakoon myös Humanistisen ammattikorkeakoulun **AHOT-käsikirja**. Lahden ammattikorkeakoulussa liiketalouden opiskelijat voivat näyttää osaamisensa ensimmäisenä vuonna ja **siirtyä suoraan toisen vuoden opintoihin**, mikäli osaaminen on riittävää. Laurea-ammattikorkeakoulussa ahotoinnista on kerrottu ammatillista väylää **tuleville opiskelijoille** jo ennen kuin he ovat pyrkimässä ammattikorkeakouluun. Haaga-Heliassa on erityinen **AHOT-tiimi**, jonka jäsenet ovat kaikilta koulutusaloilta.

4.2.5 Uraohjaus ja siihen liittyvä yhteistyö

Opiskelijaohjauksen onnistumisen merkitys opintoaikojen lyhentämiseksi ja opintojen tehostamiseksi on ammattikorkeakoululle nykyisen rahoitusjärjestelmän aikana kriittinen sekä tuloksellisuuden että toiminnan jatkuvuuden kannalta. Tehokkain tapa lyhentää opintoaikoja ja sujuvoittaa opintoja on ohjauksen ja opintojen järjestäminen niin, että opiskelijalla on mahdollisuus valita yksilöllinen, sujuva opintopolku, joka johtaa tutkintoon jopa määräaikaan nopeammin. (Ks. myös Moitus & Pyykkö 2014.) Ohjauksen perustavoitteena on varmistaa opintojen eteneminen. Opintojen etenemiseen vaikuttavat toisaalta opiskelijan sitoutuminen ja kyvyt sekä opiskeluun liittyvät vaikeudet (oppimisvaikeudet), toisaalta opintojen rakenteelliset piirteet (joustavuus, valinnan mahdollisuudet). Ohjaus voi parhaimmillaan olla opiskelijan ammatillista kasvua ja työelämäidentiteettiä vahvistava prosessi läpi opintojen, kun häntä tuetaan suuntaamaan omaa oppimispolkuaan. (Annala 2007.) Ohjauksen kokonaistavoitteet voidaan aineiston perusteella tiivistää neljään: ohjaus opinnoissa, opiskelukyvyyn vahvistaminen ja hyvinvoinnin tuki, osaamisen ohjaus (uraohjaus) sekä neuvonta ja opiskelun tuki.

Kyselyaineiston perusteella ohjauksen organisointi on suhteellisen yhtenäisen kaikissa ammattikorkeakouluissa. Holistinen ohjauksen malli on tyypillinen, ja ohjaukseen osallistuu mallin ajattelun mukaisesti osaltaan koko korkeakouluyhteisö. Joissakin ammattikorkeakouluissa ei ole samaa ohjauksen prosessia kaikilla aloilla ja ohjauksen kulttuurin tunnistetaan vaihtelevan hieman koulutusala-riippuen.

Jokaisella toimijalla on ohjauksessa oma roolinsa ja tehtävänsä. Tyypillisiä ohjauksen rooleja ovat opettajatuutori, opinto-ohjaaja, opintosihiteeri ja opintopäällikkö. Kansainväliseen vaihtoon liittyviä asioita koordinoi ja ohjaa tyypillisesti kansainvälisten asioiden koordinaattori. Merkittävin ohjauksen onnistumisen kannalta on opettaja-

tuutori, jonka keskeisiä tehtäviä on seurata opiskelijan opintojen kehittymistä ja käydä vähintään kerran vuodessa opiskelijan kanssa kehityskeskustelu. Laajemmin koko ohjausverkostoon luuluvat vielä tyypillisesti opintopsykologi, kuraattori, harjoittelun vastuuhenkilöt, opetussuunnitelmapäälliköt sekä opiskelijakunta ja vertaistuutorit.

Kyselyssä 21 ammattikorkeakoulua ilmoitti laatineensa opiskelijaohjauksen suunnitelman. Ohjaussuunnitelma on laadittu tyypillisesti yhteistyössä opiskelijoiden kanssa (86 %). Sen sijaan vain noin puolet ammattikorkeakouluista (48 %) on tehnyt ohjaussuunnitelman yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Suurin osa ammattikorkeakouluista ei ole tehnyt ohjaussuunnitelmaa yhteistyössä ammatillisen koulutuksen järjestäjän kanssa; vain vajaa kolmannes (29 %) ilmoitti tehneensä tällaista yhteistyötä.

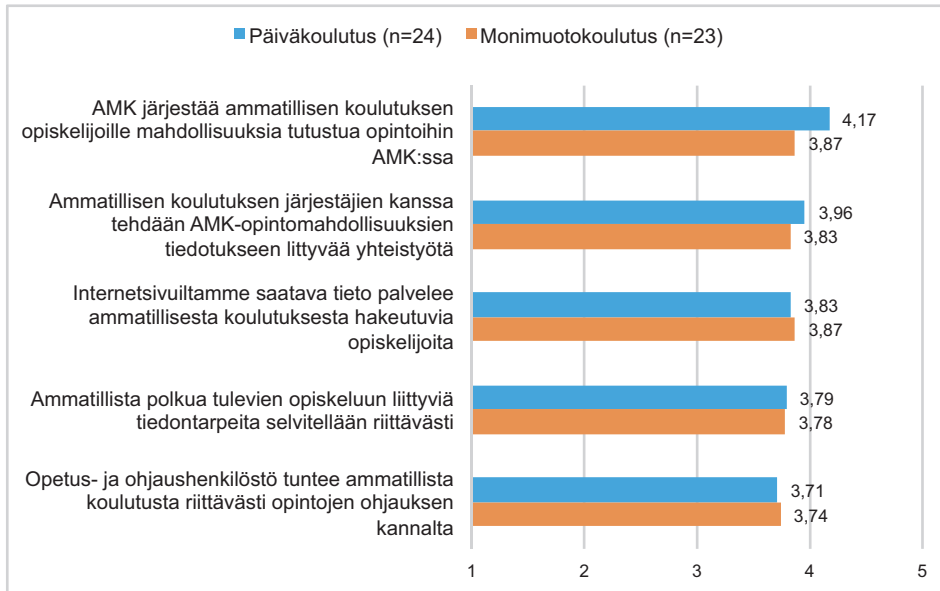
Kyselyaineiston perusteella useimmat ammattikorkeakoulut jaottelevat ohjauksen kolmeen vaiheeseen: hakuvaiheen ohjaus, opintojen aikainen ohjaus ja valmistumisvaiheen ohjaus. Yhteistyö toisen asteen kanssa korostuu hakuvaiheessa ennen opintojen aloitusta. Yhteistyön tyypillisin muoto on ”avoimet ovet” -päivä ja hakumarkkinointi. Toisen asteen kanssa järjestetään yhteisiä infotilaisuuksia, jotka on suunnattu erityisesti opinto-ohjaajille.

Opintojen aikaisen opiskelijaohjauksen voi jakaa alkuvaiheen ohjaukseen, keskivaiheen ohjaukseen sekä loppuvaiheen ohjaukseen. Alkuvaiheessa korostuvat opintojen suunnittelu ja opiskelun ohjaus sekä mahdolliset ennakoitavissa olevat opintojen etenemisen haasteet. Opintojen keskivaiheessa ohjaus painottuu opiskelijan ammatillisen kasvun ohjaukseen ja tukeen sekä opintojen edistymisen seurantaan. Opintojen loppuvaiheessa ohjauksella pyritään varmistamaan opiskelijan selviytyminen oppinäytetyövaiheesta sekä tukemaan häntä työelämään siirtymisessä.

Ammattikorkeakoulujen kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan oman ammattikorkeakoulunsa ohjaustoimintaa annettujen väittämien pohjalta. Vastaavasti kuin ammatillisen koulutuksen osuudessa (ks. luku 4.1.2) väittämät jäsennettiin kolmeen osa-alueeseen: 1) ohjaukseen liittyvä informaatio, 2) uraohjaus ja -kasvatus sekä 3) uraohjauspalvelujen johtaminen ja kehittäminen. Kahdessa ensimmäisessä osuudessa ammattikorkeakouluja pyydettiin arvioimaan toimintaansa erikseen päiväkoulutuksen ja monimuotokoulutuksen kannalta.

Vastausten mukaan ammatillisen koulutuksen opiskelijoille järjestetään kiitettävästi tutustumismahdollisuuksia ammattikorkeakouluihin (kuvio 22). Ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa tehtävä ammattikorkeakouluopintoihin liittyvä tiedostusyhteistyö arvioitiin myös melko vahvaksi. Päiväkoulutuksen osalta 75 % ja monimuotokoulutuksen osalta 70 % ammattikorkeakouluista arvioi tiedostusyhteistyön vahvuudekseen (arvioitu tasolle 4 tai 5). Yhteistyön muotoina mainitaan tyypillisesti avoimet ovet ja erilaiset infotilaisuudet toisen asteen opinto-ohjaajille. Opinto-ohjaajat saavat myös erilaisia tietopaketteja ammattikorkeakouluopinnoista, ja tarvittaessa järjestetään myös koulutuksia. Ammatillista polkua tulevien tiedontarpeiden selvittelyä arvioi vahvuudekseen päiväkoulutuksen osalta 67 % ja monimuotokoulutuksen

osalta 61 % vastaajista. Kysymysosion osa-alueista eniten kehitettävää vaikuttaa olevan ammattikorkeakoulun henkilöstön ammatillisen koulutuksen tuntemuksessa, jonka arvioi vahvuudekseen päiväkoulutuksen osalta 58 % ja monimuotokoulutuksen osalta 57 % ammattikorkeakouluista.

Kuvio 22. Ohjauksen liittyvä informaatio ja tieto. Ammattikorkeakoulujen vastauskeskiarvot koulutustyypeittäin. Vastausasteikko: 1=Kehitettävä asia, 5=Vahvuus

Vaikka tiedonvaihtoa ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa tehdäänkin, muu uraohjaukseen ja sen kehittämiseen liittyvä yhteistyö ei ole erityisen vahvaa ammattikorkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen välillä (kuviot 23 ja 24). Nivelvaiheysteistyön ammatillisen koulutuksen kanssa arvioi vahvuudekseen (arvioitu tasolle 4 tai 5) vajaa kolmasosa ammattikorkeakouluista. Uraohjaukseen ja sen kehittämiseen liittyvää yhteistyötä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa piti vahvuutenaan noin 15 % ja kehittämistä edellyttävänä asiana 45 % ammattikorkeakouluista. Muutoinkaan uraohjauspalvelujen kehittämistä yhteistyössä eri tahojen kanssa ei arvioitu kovin vahvaksi.

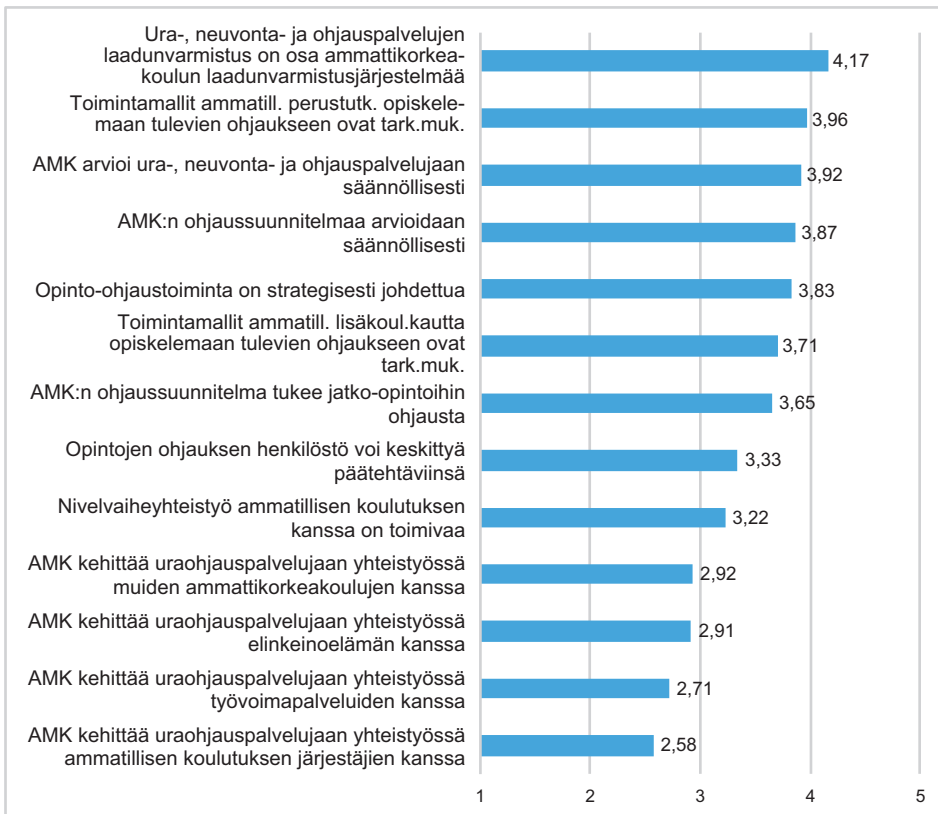
Samansuuntainen yhteistyön kehittämistarpeesta kertova tulos ilmeni myös ammatillisen koulutuksen järjestäjien kyselyvastauksista (ks. luku 4.1.2), ja havaintoa tukee myös haastatteluaineisto. Kriittistä vaikuttaisi olevan se, että vain muutamassa ammattikorkeakoulussa ollaan selkeästi tyytyväisiä järjestelmälliseen yhteistyöhön ammatillisen koulutuksen kanssa. Muutamissa ammattikorkeakouluissa on solmittu erityisiä kumppanuussopimuksia, joiden tavoitteena on yhteistyön syventäminen. Systemaattisesta yhteistyöstä ovat esimerkkinä niin sanotut väyläopinnot, joissa toisen asteen opiskelija voi jo ammatillisissa opinnoissaan suorittaa esimerkiksi avoi-

men ammattikorkeakoulun kautta valmiiksi räätälöityjä kokonaisuuksia ja lukea ne myöhemmin hyväksi mahdolliseen ammattikorkeakoulututkintoonsa.

Jos ”avoimet ovet” on keskeinen nivelvaiheen tuki, kysymys kuuluu, onko se riittävä, vai olisiko opintopolkujen sujuvoittamiseksi tehtävissä enemmänkin. Yleisesti näyttää siltä, että yhteistyön merkitys tiedostetaan ja tunnustetaan, mutta sen eteen ei juurikaan ole tehty konkreettisia linjauksia tai toimenpiteitä, vaan yhteistyö muodostuu yksittäisistä tapauksista. Yhteistyön mahdollisuuksista syntyi kuitenkin hieman erilainen kuva kyselyaineiston ja haastattelujen perusteella. Kyselyaineistossa yhteistyön merkitys tunnustettiin, mutta haastatteluissa tuli ilmi, että tahtotila yhteistyömuodoille ei aina ehkä ole niin selkeä.

Kuvio 23. Uraohjaus ja -kasvatus. Ammattikorkeakoulujen vastauskeskiarvot koulutustyyppittäin. Vastausasteikko: 1=Kehitettävä asia, 5=Vahvuus.

Kuvio 24. Ohjauspalvelujen johtaminen ja kehittäminen. Ammattikorkeakoulujen (n=24) vastauskeskiarvot. Vastausasteikko: 1=Kehitettävä asia, 5=Vahvuus

Ammattikorkeakouluista kaksi kolmesta piti vahvuutena (arvioitu tasolle 4 tai 5) toimintamallejaan ammatillisella perustutkinnolla opiskelemaan tulevien ohjauksessa. Ammatillisen lisäkoulutuksen tutkinnolla opiskelemaan tulevien kohdalla vastaava osuus oli noin puolet. Ohjauksen toteutukseen liittyvät osa-alueet ammattikorkeakoulut arvioivat hyvin myönteisesti (kuvio 23). Opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, heillä on mahdollisuus sekä yksilölliseen että ryhmämuotoiseen ohjaukseen ja he saavat tarvitsemaansa tukea opintojen eri vaiheissa. Haastatteluai- neistossa erityisesti opiskelijoiden näkemys oli kuitenkin kriittisempi. Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että ohjauksen laadussa on vaihtelua, joka tulee siitä, että opiskelijat kokevat ohjauksen hyvin opettaja- tai ohjaajasidonnaiseksi. Toteutuva oh- jauksen laatu on täten yksittäisestä opettajasta kiinni, vaikka esimerkiksi sähköinen järjestelmä tukisi opiskelijan HOPSin laadintaa.

Kriittistä henkilösidonnaisessa ohjauksessa, kuten opettajan ja opiskelijan välisen tuutorintisuhteen onnistumisessa, on se, että opettajatuutorin rooliin liittyy moni- puolisia odotuksia ja tehtäviä: kampukseen ja opintoihin tutustuttaminen, oppimis- ympäristöihin ja henkilöstöön tutustuttaminen, opetussuunnitelmaan ja opintoihin

tutustuttaminen, ryhmäytymisen tukeminen, yhteisten sääntöjen ja käytänteiden esittely, opiskelijapalautteen merkitykseen ja ammattikorkeakoulun laatu- ja kulttuurisiin perusteisiin perehdyttäminen, opintoihin sitouttaminen, opintojen edistymisen tukeminen, ammatillisen kasvun tukeminen, henkilökohtaisen oppimissuunnitelman ylläpito yhdessä opiskelijan kanssa, työharjoittelun ja mahdollisen kansainvälisen vaihdon suunnittelu yhdessä opiskelijan kanssa ja opintojen loppuvaiheessa vielä esimerkiksi oppinnäytetyöaiheen pohdinta yhdessä opiskelijan kanssa.

Opiskelijaohjauksen osana nostetaan esille myös vertaistutoroinnin merkitys. Opettajatutorin tavoitteena on saada ryhmä toimimaan yhteen, ja opiskelijatutorin merkitys on tukea ja vahvistaa yhteishenkeä ja myönteistä opiskeluilmapiiriä.

Haastatteluaineiston perusteella opiskelijat kokevat, että oman urapolun hahmottaminen ja valinnat ovat pitkälti opiskelijan oman aktiivisuuden ja visioiden varassa. Toisaalta opiskelijahaastattelujen perusteella voi sanoa, että opiskelijat ovat hyvin tietoisia heihin kohdistuvista odotuksista itseohjautuvuuden suhteen. Lisäksi suurella osalla opiskelijoista kyky suunnitella ja hahmottaa omaa tulevaisuuttaan on vahva. Tämä on tavoiteltavaakin, koska asiantuntijaksi valmistava koulutus edellyttää itsenäisyyttä ja itseohjautuvuutta. Joka tapauksessa uraohjauksen kehittämisessä on ammattikorkeakoulujen vastausten perusteella tärkeää tunnistaa ohjauksen kannalta erilaisia tarpeita, jotta ohjausta voidaan kohdentaa paremmin. Myös uraohjauksen kytkemistä oppimisprosesseihin tulee edelleen kehittää, ja ohjauksen hahmottamista ja systematisointia koko organisaation tasolla ja eri koulutusaloilla tulee lisätä.

Ohjauksen hyviä käytänteitä

Opiskelijoiden opiskeluvalmiuksien kehittämiseksi useat ammattikorkeakoulut tarjoavat valmentavia tai tukiopintoja. Useimmiten nämä liittyvät kieliin sekä matemaattisluonnontieteellisiin opintoihin tai opiskeluvalmiuksiin yleisemminkin. Esimerkiksi Tampereen ammattikorkeakoulun **Sparis – oppimistaitojen valmennus** tarjoaa tukea oppimistaitojen kehittämiseen.

Uraohjauksen tavoitteena on tukea opiskelijaa tiedostamaan omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa sekä tukea häntä näkemään erilaisia urapolkuja ja hahmottamaan työuraansa liittyviä tavoitteita. Hyvänä käytänteenä voidaan nostaa esille FUAS-korkeakouluissa (Laurea, Lamk, Hamk) tehty järjestelmällinen uraohjauksen kehittäminen. Yhteishankkeiden tuloksena on syntynyt mm. **työkaluja uraohjaukseen** ja erityinen **urasuunnittelun opintojakso** osaksi tutkintoja.

Hyviä käytänteitä ohjauksen toteuttamisessa ja monipuolisuudessa ovat muutamassa ammattikorkeakoulussa käytössä oleva **Callidus-tutorointi** sekä Lahden ammattikorkeakoulussa käynnistymässä oleva **Learning Support Center**. Hyvä käytäntö on myös niin sanottu **ryhmän vanhin**, joka Mikkelin ammattikorkeakoulussa toimii linkkinä koulutusalan ja opiskelijaryhmän välisessä yhteistyössä.

Loppuvaiheen ohjauksen hyvänä käytänteenä voidaan pitää alumnien hyödyntämistä **työelämämentoreina**. Erityisesti ammatillisen väylän sujuvuuden varmistamiseksi voidaan hyvänä käytänteenä pitää Karelia-ammattikorkeakoulun ja toisen asteen ammatillista koulutusta järjestävän Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän **Sujuvaa väylää**, jonka tarkoituksena on varmistaa sujuva siirtyminen toiselta asteelta ammattikorkeakouluun ja lyhentää opintoaikaa jopa vuodella. Sujuvan väylän käytäntöjä ovat mm. kummioppilaitokset aloittain sekä opinto-ohjaajaparit.

Osassa ammattikorkeakouluja on **opintopsykologi tai kuraattori**, joka tukee opiskelijoiden hyvinvointia ja opintojen etenemistä sekä tarjoaa tukea myös opetus- ja ohjaushenkilökunnalle oppimiseen ja sen vaikeuksiin liittyvissä kysymyksissä. Savonia ammattikorkeakoulussa on käytössä **tukiseteli**, jolla oppimisvaikeuksista kärsivien opiskelijoiden on mahdollista saada yksilöllistä lisäopetusta tai -ohjausta.

4.2.6 Johtopäätökset

Opiskelijavalinta ammattikorkeakouluun näyttäytyy vielä epäselvänä ja valintaperusteiden selkeyttämistä tarvitaan. Myönteinen kehitys on jo osittain alkanut, kun valintaperusteista on poistettu ammatillista väylää tulevien todistuksen painoarvo ja valtakunnallisesti on siirrytty yhtenäiseen opiskelijahakujärjestelmään, joka kehityksessään osaltaan vaikuttaa valintaprosessin yhtenäisyyteen. Toisaalta todistuksen arvo nyt vähenee, ja tämä saattaa vaikuttaa ammatillisen opiskelijan motivaatioon tavoitella hyviä arvosanoja jatko-opintojen varmistamiseksi. Opiskelijavalintojen yhteydessä ja opintojen aikana ammattikorkeakoulujen tulisi kehittää erilaisten osaajien tunnistamista ja heidän taustojensa hyödyntämistä opinnoissa.

Avoimen ammattikorkeakoulun polkuopinnot ja sujuvat väylät ammatilliselta toiselta asteelta ammattikorkeakouluun ovat toivottavia keinoja nopeuttaa siirtymistä jatko-opintoihin. Näiden systematisointi ja mallintaminen lisääisivät avoimuutta ja opiskelijan mahdollisuuksia valita korkeakouluopintoihin tähtääviä opintoja jo toisen asteen opintojen aikana.

Opiskelijoiden oppimisvalmiuksien kehittämisessä toisella asteella merkittävää olisi huomion kiinnittäminen tiedollisen aineiston käsittelyyn erityisesti niiden opiskelijoiden osalta, jotka ovat valitsemassa korkeakouluväylää. Jatko-opintovalmiudet on ohjauksessa nostettava työelämävalmiuksien rinnalle. Eri muodoissa suoritettavien ammatillisten tutkintojen antamiin erilaisiin jatko-opintomahdollisuuksiin olisi kiinnitettävä huomiota. Myös ohjaus- ja opetushenkilöstö tarvitsee tietoa ja osaamista niistä edellytyksistä, joita tarvitaan jatko-opintoihin, sekä laajempaa tiedotusta siitä, mitä mahdollisuuksia jatko-opinnoissa on tarjolla.

Opiskelijaohjauksen merkitystä ja resursseja tulisi suunnata sinne, missä ohjausta todella tarvitaan. Osaltaan ammattikorkeakoulujen uudistunut rahoitusmalli ohjaa

toimintaa siihen, että opinnoissaan hitaasti etenevät saavat ohjausta ja opintopistekertymää pyritään varmistamaan ammattikorkeakoulun tuloksellisuuden takaamiseksi. Ohjauksen laatu on aivan liian usein kiinni yksittäisen opettajan osaamisesta.

AHOT ja osaamisperusteisuus ammattikorkeakouluissa mahdollistavat jo nyt sujuvat osaamisen tunnistamisen keinot. AHOT-prosessi näyttäytyy kuitenkin valtakunnallisesti hajanaisena ja opiskelijoille epämääräisenä keinona kerryttää opintoja. Ahotointiin tarvitaan edelleen selkeämpää konseptointia ja osaamisen tunnistamisen kriteereitä tutkinnoittain. Kyse on pitkälti opetuksen ja koulutuksen kokonaisvaltaisesta muutoksesta, jossa osaamisen jakamisesta on siirrytty osaamisen tunnistamiseen ja yhteiseen jalostamiseen.

Ammattikorkeakoulutuksen ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen välisen yhteistyön vahvistaminen edellyttää selkeää strategista tahtotilaa. Halua yhteistyölle on, mutta selkeät tavoitteet puuttuvat tai ovat heikkoja. Yhteistyön vahvistaminen ja nivelvaiheen haasteiden selkeä tunnistaminen johtaisi paitsi henkilöstön osaamisen kehittämiseen (tieto tutkintojen sisällöistä) myös yksilön kannalta toivottuihin tuloksiin (opintojen nopeutuminen ja osaamisen täysimääräinen hyödyntäminen). Ennen kaikkea siirtymävaiheen sujuvuus on kansallisen kilpailukyvyn kannalta kriittinen.

4.3 Koulutukseen, opetukseen ja työelämän kehittämiseen liittyvä yhteistyö

Raportin aikaisemmissa luvuissa on arvioitu ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja ammattikorkeakoulujen yhteistyötä näiden kahden koulutusasteen nivelvaiheessa ja siihen liittyvässä opiskelijoiden ohjauksessa. Tässä luvussa yhteistyön näkökulmaa syvennetään myös muihin koulutuksen ja opetuksen yhteistyömuotoihin sekä työelämän kehittämiseen liittyvään yhteistyöhön.

Ammatillisesti painottuneen koulutuksen tehtävänä on yhtäältä tukea opiskelijoiden ammatillisen osaamisen ja asiantuntijuuden kehittymistä ja toisaalta vastata työvoimatarpeisiin ja työelämän osaamistarpeisiin. Osaaminen on keskeinen tuottavuuden tekijä, mutta työelämän ja yritysten näkökulmasta korostuu myös koulutusjärjestelmän kyky tuottaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiopalveluja. Lisäksi odotetaan yrittäjyyteen ja uuden yrittäjyyden synnyttämiseen liittyvää osaamista. Uusista yrittäjistä ammatillisen koulutuksen on suorittanut noin kolmannes, ammattikorkeakoulustaustaisia on noin 15 % – mikä määrä on voimakkaassa kasvussa – ja yliopistotaustaisia noin 18 % (Suomen Yrittäjien jäsenrekisteri 2014).

Maamme on luotu alueellisesti kattava korkeakoulu- ja ammatillisen koulutuksen verkosto. Väestörakenteen muutos sekä valtionrahoituksen väheneminen ovat toimineet ajureina suurempien koulutusyksiköiden aikaan saamiseksi. Perusrakenteet toiminnan kehittämistä varten on luotu keskusjohtoisesti, mutta varsinaisen toi-

minnan kehittämistä vastuu nähdään olevan alueilla itsellään. Niiden on tunnistettava vahvuutensa ja osaamistarpeensa. Ajattelu noudattelee eurooppalaista kehityslinjaa.

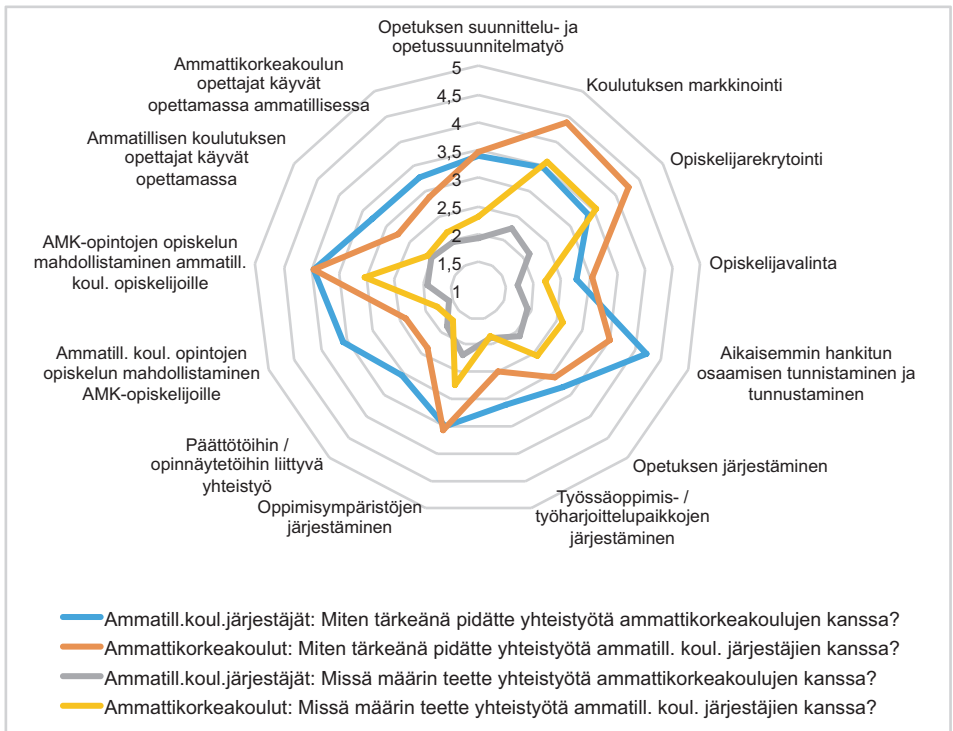
Ammattikorkeakoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen uudistusten yhtenä keskeisenä lähtökohtana on ollut vahvistaa alueellista kehitystä ja pyrkiä vastaamaan alueellisiin osaamistarpeisiin. Koulutuspolitiikan tavoitteena on aluetalouksia vahvistamalla parantaa kasvua ja työllisyyttä koko maassa. Ammattikorkeakoulujen tavoitteeksi on asetettu muun muassa alueellinen vaikuttavuus. Viimeaikaisissa politiikkalinjauksissa ja säädösuudistuksissa on korostettu koulutusasteiden keskinäisen yhteistyön lisäämistä (ks. luku 2.1).

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen alueellisen vaikuttavuuden tulee olla keskeinen tekijä oppilaitosten toiminnassa. Niiden haasteena on löytää sellaisia työmuotoja, joiden avulla ne pystyvät monipuolisesti ja rakentavasti toimimaan alueiden parhaaksi ja parhaalla mahdollisella tavalla palvelemaan alueensa työ- ja elinkeinoelämää. Siksi niillä tulee olla edellytykset osaamisen jatkuvaan kehittämiseen ja uuden tiedon hyväksikäyttöön. Koulutuksen vaikuttavuus näkyy tutkinnon suorittaneiden työllistymisessä ja alueellisessa sijoittumisessa, mutta pidemmällä aikavälillä myös elinkeinoelämän rakenteissa ja yhteiskunnallisten muutosten nopeudessa.

4.3.1 Koulutukseen, opetukseen ja henkilöstön kehittämiseen liittyvä yhteistyö

Arviointihankkeessa toteutetussa kyselyssä ammattikorkeakouluilta (n=24) ja ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä (n=133) tiedusteltiin, kuinka tärkeänä ne pitävät koulutuksen ja opetuksen suunnitteluun ja toteutukseen liittyvää yhteistyötä ja missä määrin ne tällaista yhteistyötä tekevät. Molempia näkökulmia pyydettiin arvioimaan viisiportaisella asteikolla. Sen jälkeen pyydettiin nimeämään 1–3 hyvää yhteistyöhön liittyvää käytäntöä sekä arvioimaan, mitkä tekijät niiden omassa tapauksessa edistävät ja mahdollisesti ehkäisevät yhteistyötä. Viimeinen kysymys koski yhteistyöhön liittyviä kehittämistarpeita.

Kyselyn mukaan sekä ammatillisessa koulutuksessa että ammattikorkeakouluissa koulutuksen ja opetuksen suunnitteluun ja toteutukseen liittyvä yhteistyö koetaan tärkeäksi (kuvio 25). Toteutunut yhteistyö on kaikissa tarkastelunäkökulmissa huomattavasti vähäisempää kuin koettu tarve. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät arvioivat yhteistyön toteutumisen vähäisemmäksi kuin ammattikorkeakoulut.

Kuvio 25. Koulutuksen ja opetuksen suunnitteluun ja toteutukseen liittyvän yhteistyön tärkeys ja määrä. Asteikot: Miten tärkeänä pidätte yhteistyötä asiassa: 1=ei lainkaan tärkeä, 5= erittäin tärkeä. Missä määrin teette yhteistyötä asiassa: 1=ei lainkaan, 5=erittäin paljon

Koulutuksen ja opetuksen suunnittelun ja toteutuksen osalta molemmilla koulutusasteilla tärkeimpänä pidettiin yhteistyötä, joka liittyy ammattikorkeakouluopintojen opiskelun mahdollistamiseen ammatillisen koulutuksen opiskelijoille, aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen, oppimisympäristöjen järjestämiseen sekä koulutuksen markkinointiin. Vähiten tärkeiksi yhteistyön muodoiksi molemmilla koulutusasteilla koettiin päätö- tai opinnäytetöihin ja työharjoittelu- paikkojen järjestämiseen liittyvä yhteistyö.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjät pitivät ammattikorkeakouluja selkeästi tärkeämpänä yhteistyötä, joka liittyy ammatillisen koulutuksen opintojen tai tutkinnonosien opiskelun mahdollistamiseen ammattikorkeakouluopiskelijoille. Ammattikorkeakoulut taas korostivat koulutuksen markkinointiin ja opiskelijarekrytointiin liittyvän yhteistyön tärkeyttä enemmän kuin ammatillisen koulutuksen järjestäjät.

Koulutuksen ja opetuksen suunnitteluun ja toteutukseen liittyvän yhteistyön määrä oli kokonaisuudessaan vähäinen. Tämä kävi ilmi myös molempien koulutusasteiden johdolle suunnatuista haastatteluista: yksittäisiä esimerkkejä yhteistyöstä on, mutta se ei ole järjestelmällistä. Yhteistyö on ollut jo pitkään puheissa ja siinä toivotaan päästävän eteenpäin, mutta jollakin aloilla tai yksiköissä olemassa olevat hyvät käyt-

tänteet ovat levinneet ”luvattoman vähän”. Eniten yhteistyötä ilmoitettiin tehtävän koulutuksen markkinoinnissa ja opiskelijarekrytoinnissa. Jonkin verran yhteistyötä tehtiin myös oppimisympäristöjen ja opetuksen järjestämisessä.

Kyselyn mukaan myös koulutuksen ja henkilöstön kehittämiseen liittyvä yhteistyö koetaan tärkeäksi (kuvio 26). Ammatillisen koulutuksen järjestäjät pitävät yhteistyötä tärkeämpänä kuin ammattikorkeakoulut kaikilla kysytyillä osa-alueilla. Toteutunut yhteistyö ei vastaa millään osa-alueella koettua tarvetta. Lisäksi ammatillisen koulutuksen järjestäjät arvioivat toteutuneen yhteistyön vähäisemmäksi kuin ammattikorkeakoulut.

Kuvio 26. Koulutuksen ja henkilöstön kehittämiseen liittyvän yhteistyön tärkeys ja määrä. Asteikot: Miten tärkeänä pidätte yhteistyötä asiassa: 1=ei lainkaan tärkeä, 5= erittäin tärkeä. Missä määrin teette yhteistyötä asiassa: 1=ei lainkaan, 5=erittäin paljon

Molemmilla koulutusasteilla pedagogiikkaan tai sen kehittämiseen liittyvää yhteistyötä pidettiin tärkeänä. Myös opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen liittyvän yhteistyön merkitys korostui erityisesti ammatillisen koulutuksen järjestäjien näkökulmasta. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät kokivat yleisesti koulutuksen ja henkilöstön kehittämiseen liittyvän yhteistyön tärkeäksi. Vähiten tärkeäksi molemmilla koulutusaloilla nähtiin alumnitoimintaan ja työpaikkaohjaajakoulutukseen liittyvä yhteistyö. Yhteistyön toteutus liittyi tärkeänä pidettyihin osa-alueisiin eli pedagogiikkaan tai

sen kehittämiseen liittyvien hankkeiden toteuttamiseen sekä opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen. Kokonaisuudessaan yhteistyötä ei kuitenkaan ilmoitettu tehtävän laajasti millään osa-alueella.

Hyviä käytänteitä opetukseen ja koulutukseen liittyvässä yhteistyössä

Arviointihankkeessa kartoitettiin opetukseen ja koulutukseen liittyvän yhteistyön hyviä käytänteitä. Seuraavassa esitellään muutamia esimerkkejä näistä.

Lapin ammattikorkeakoulu (matkailu-, ravitsemis- ja talousala), Lapin yliopisto (matkailun tutkimus) ja Lapin matkailuopisto muodostavat yhdessä **Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutin (MTI)**, jossa tehdään koulutusasteiden välistä yhteistyötä opetuksessa, tutkimuksessa ja palvelutoiminnassa. Eri oppilaitosten opiskelijoiden kesken toteutetaan tapahtumia yhteisopintoina ja projekteina. MTI:n opiskelijat voivat myös opiskella tiettyjä opintoja instituutin toisista oppilaitoksista. Opinnit suoritetaan järjestävän oppilaitoksen vaatimusten mukaisesti, ja ne voi sisällyttää osaksi omaa tutkintoa. Esimerkiksi korkeakouluopiskelija voi vahvistaa tiettyyn asiaan liittyvää käytännön osaamistaan matkailuopiston opintojaksolla tai matkailuopiston opiskelija voi hakea teoriataustan tuntemusta oppimiinsa käytännön asioihin korkeakoulujen opintojaksoilta. MTI:n oppilaitokset ovat mukana myös kansainvälisen opiskelijavaihdon hankeyhteistyössä (Learning Tourism) yhdessä ulkomaisten kumppaneidensa kanssa.

Seinäjoen koulutuskuntayhtymä ja Seinäjoen ammattikorkeakoulu järjestävät lukukausittain yhteistyössä **opetusteknologiailtapäiviä**, joissa kummankin organisaation henkilöstö esittelee uusia innovaatioita ja hyviä käytänteitä. Myös Seinäjoen koulutuskuntayhtymän **koulutuskokeilujen** hakuvaiheessa ja toteutuksessa tehdään yhteistyötä Seinäjoen ammattikorkeakoulun ja Tampereen ammattikorkeakoulun kanssa. Koulutuskokeiluja ohjaavassa ohjausryhmässä on ammattikorkeakoulun edustus, ja yhteistyötä tehdään myös työelämän kanssa. Sedu Aikuiskoulutus ja Seinäjoen ammattikorkeakoulu puolestaan järjestävät yhteistyössä eri alojen esimiehille ja johtajille tarkoitetun koulutuksen, **Esimiesareenan**, jossa voi suorittaa johtamisen, yritysjohtamisen, kaupan esimiehen, tekniikan, elintarviketekniikan tai majoitus- ja ravitsemisalan esimiehen erikoisammattitutkinnon. Sedu Aikuiskoulutus vastaa tutkintojen suorittamiseen liittyvästä prosessista ja Seinäjoen ammattikorkeakoulun opettajat toimivat kouluttajina teemapäivillä, jotka on aikataulutettu aina vuodeksi eteenpäin.

Kajaanin ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden osastolla on käytössä toisen asteen kanssa yhteinen hoitotyön **simulaatioympäristö**, jossa noudatetaan samankaltaisia pedagogisia toimintatapoja ja jossa lähihoitaja- ja sairaanhoitajaopiskelijat voivat harjoitella hoitotyön tilanteita. Ammattikorkeakoulun pelialan opiskelijoita on hyödynnetty opettajina Kainuun ammattipiston pelilukion opintojaksoilla. Pelilukiosta opiskelija voi opiskella samaan aikaan audiovisuaalisen viestinnän perustutkinnon ja

lukio-opinnot. Ammattikorkeakoulu myös tarjoaa pelilukion opiskelijoille pelialan opintojaksuja, jotka ovat hyväksi luettavissa tradenomiopintoihin.

Muina hyvinä käytänteinä voidaan mainita muun muassa ammattikorkeakoulu-opiskelijoiden mahdollisuudet tehdä opinnäytetöitä ammatillisiin oppilaitoksiin, oppilaitosten strategisen johdon tiivis ja jatkuva yhteistyö sekä työelämäneuvottelukuntatoiminta. Merkittävä yhteistyön muoto ovat myös oppilaitosten yhdessä toteuttamat hankkeet. Näistä esimerkkinä mainittakoon **Ydinosajat-hanke**, jota koordinoi Centria-ammattikorkeakoulu ja johon osallistuu 16 pohjoissuomalaista ammattiopistoa, aikuiskoulutuskeskusta, ammattikorkeakoulua sekä Oulun yliopisto. Tavoitteena kehittää ammatillista koulutusta vastaamaan Pohjois-Suomen suurhankkeiden osaamistarpeisiin. Pilottina on Pyhäjoen ydinvoimalahanke.

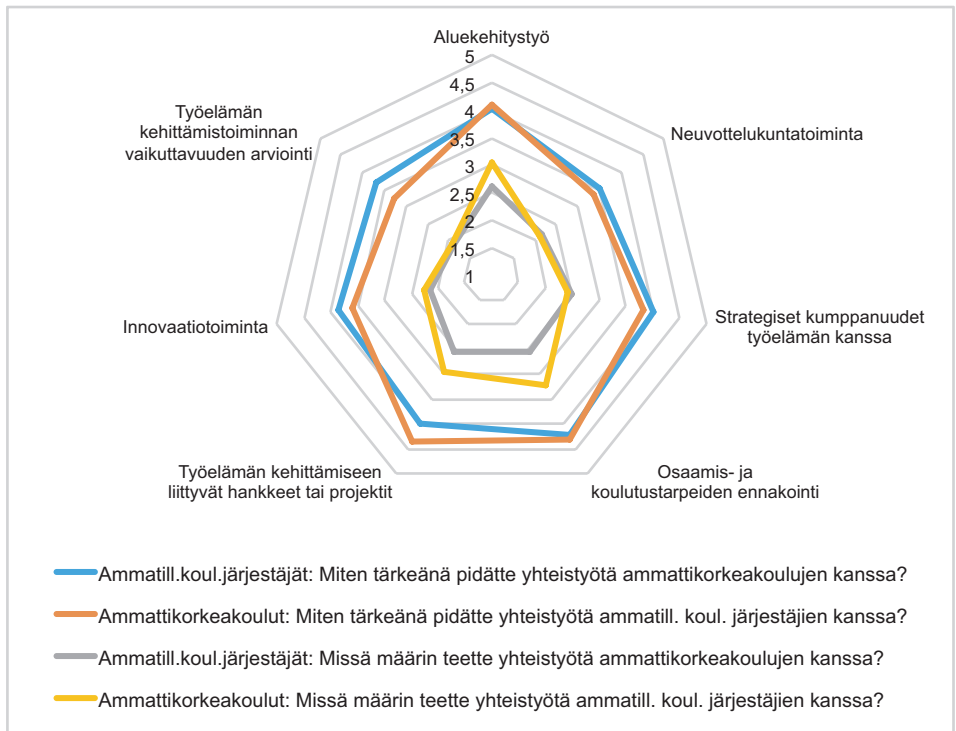
Opetusyhteistyön osalta esimerkkinä hyvistä käytänteistä ovat myös eri puolilla Suomea toimivat **musiikkialan kampukset ja oppimisympäristöt**, jotka on esitelty jo aiemmin tässä raportissa (ks. luku 4.1.1).

Ammatillisista erityisoppilaitoksista Hengitysliitto suunnittelee ja toteuttaa **erityisopetuksen koulutuksia** ja on kehittänyt jatko-opintoihin ohjauksen toimintamalleja erilaisissa projekteissa ammattikorkeakoulujen kanssa. Yhteistyötä tehdään myös opinnäytetöissä, joiden aiheina on ollut ja on opiskelijoiden ohjaukseen ja sijoittumiseen, esimerkiksi työllistymiseen, liittyviä aiheita. **ERIKO-nivelvaihteyöryhmä** puolestaan toimii alueellisena erityisopetuksen kehittämisfoorumina ja suunnittelee ja toteuttaa Erkkää verkossa -luentosarjaa, jossa Hengitysliiton kumppaneita ovat muun muassa Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Lapin yliopisto ja Oulun yliopisto. Invalidiliitossa ammattikorkeakouluopiskelijat osallistuvat kehittämishankkeisiin ja suorittavat työharjoitteluja, ja ammattikorkeakoulun kanssa Invalidiliitolla on yhteisiä hankkeita sekä alueellinen tutkimus- ja kehittämisseminaari. Invalidisäätiö on puolestaan tehnyt KAMU-hankeyhteistyötä Metropolia Ammattikorkeakoulun kanssa.

4.3.2 Työelämän kehittämiseen liittyvä yhteistyö

Arviointihankkeessa toteutetussa kyselyssä selvitettiin myös, miten tärkeäksi ammatillisen koulutuksen järjestäjät ja ammattikorkeakoulut kokevat koulutusasteiden välisen yhteistyön erilaisissa työelämän kehittämiseen liittyvissä toimintamuodoissa ja missä määrin ne tekevät yhteistyötä mainituissa asioissa.

Työelämän kehittämiseen liittyviä yhteistyömuotoja pidettiin molemmilla koulutusasteilla tärkeinä (kuvio 27).

Kuvio 27. Työelämän kehittämiseen liittyvä yhteistyö. Asteikot: Miten tärkeänä pidätte yhteistyötä asiassa: 1=ei lainkaan tärkeä, 5= erittäin tärkeä. Missä määrin teette yhteistyötä asiassa: 1=ei lainkaan, 5=erittäin paljon

Eniten korostuivat osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointi, aluekehitystyö sekä työelämän kehittämiseen liittyvät hankkeet ja projektit. Tästä huolimatta koulutusasteet eivät vastausten perusteella tee kovinkaan kattavaa yhteistyötä työelämän kehittämisessä.

Erityisen heikosti yhteistyötä tehdään työelämän kehittämistoiminnan arvioinnissa. Mielenkiintoiseksi tämän vastauksen tekee se, että aluekehitystyössä yhteistyön nähdään kuitenkin toteutuneen tyydyttävästi. Tämä tarkoittanee sitä, että toiminnan tulosten vaikuttavuuden arviointi on jäänyt vähäiseksi. Työelämän näkökulmasta huolestuttavaa on myös se, että innovaatioyhteistyön toteuttaminen on vähäistä koetusta tarpeesta huolimatta.

Arviointiryhmän suorittamissa haastatteluissa työelämän edustajat olivat yksimielisiä ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen välisten koulutuspolkujen tarpeellisuudesta sekä näiden koulutusasteiden ja työelämän yhteistyön kehittämisen tärkeydestä. Osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointiyhteistyöstä kerrottiin olevan jo hyviä kokemuksia, mutta työelämän edustajien mukaan vieläkin ei riittävästi tiedetä, miten viesti saadaan koulutuskentälle, jos tarvetta on tietyllä tavalla koulutetuista osaajista. Koulutuspoluista toivottiin myös läpinäkyvämpiä, koska työnan-

tajille koulutuskenttä näyttäytyy melko jäsentymättömänä, kun aletaan suunnitella työntekijöiden kouluttamista.

Hyviä käytänteitä työelämän kehittämiseen liittyvässä yhteistyössä

Niin ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kuin työelämän edustajien haastatteluissa hyvinä yhteistyömuotoina pidettiin monitasoisia, eri koulutusasteita yhdistäviä osaamiskeskuksia, joista on useita hyviä esimerkkejä.

Tampereen Tohlopissa syksystä 2014 alkaen toiminut **Mediapolis** on Yleisradio Oy:n, Tampereen ammattikorkeakoulun (TAMK) ja Tampereen seudun ammattiopisto Tredun sekä alan yritysten muodostama keskittymä. Tredu ja TAMK toimivat yhteistyössä audiovisuaalisen alan ja media-alan opetuksessa. Tilat ovat osittain yhteisiä, samoin opettajat. Kaikki opetuksessa tarvittavat välineet on sijoitettu yhteiseen avkioskiin, josta palvelee molempien alojen opetusta. Tredu ja TAMK ovat laatineet kumppanuussopimuksen, jossa määritellään kumppanuuden keskeiset elementit. Yhteistyössä muun muassa Ylen ja Akun tehtaan kanssa toteutetaan erilaisia tuotantoja sekä opiskelijaprojekteja.

Pirkanmaalla korostuu myös tekniikan alan yhteistyö. Paikalliseen yritykseen on perustettu Tampereen ammattikorkeakoulun ja muiden koulutuksen järjestäjien yhteisomistuksella oppimisympäristö **Fastems training center**, jossa järjestetään yhteiskoulutuksia. Tampereella sijaitsee myös valimoalan valtakunnallinen koulutus-, tutkimus-, tuotekehitys- ja palveluyksikkö Valimoinstituutti. Tampereen seudulle ollaan myös maakuntaliiton koordinoimana muodostamassa ilmailualan koulutuksen osaamiskeskittymää, ja työssä mukana ovat muun muassa Tampereen kaupunki, Tredu, TAMK, Tampereen teknillinen yliopisto, ilmavoimat, Finavia Oy, Patria Oy ja Pirkkalan kunta.

Valkeakoski Campuksen **Campus Services -toimintamalli** koordinoi Campuksen oppilaitosten ja elinkeinoelämän yhteistyötä yhden palveluluokun periaatteella. Campus-toimijoiden yhteistoiminnan tiivistymisen kautta opiskelijoille voidaan tarjota monipuolisempi ja -alaisempi koulutustarjonta. Yrityslähtöiset oppilaitosra-japinnat ylittävät projektit terästävät opiskelijoiden ammatillista osaamista. Yhdessä Hämeen ammattikorkeakoulun (HAMK) kanssa Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistoon (VAAO) on rakennettu automaatiotekniikan oppimisympäristö ROBOLA, joka toimii myös yritysten henkilöstökoulutuksen ja tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan palveluksessa. HAMKin kanssa on myös rakennettu avoin työskentely- ja oppimisympäristö Campus Center, jossa työskentelevät yrittäjät ja etätyöntekijät voivat hyödyntää projekteissaan niin HAMKin kuin VAAOn opiskelijoita, jotka näin pääsevät työskentelemään aidossa yritysympäristössä.

Keski-Pohjanmaan **LUMA-keskuksessa** matematiikan, luonnontieteiden ja teknologian opetuksen kehittämiseen liittyvää yhteistyötä on tehty jo usean vuoden ajan alueella

toimivien koulutuksen järjestäjien kesken. Ammattikorkeakoulu on organisoinut muun muassa perusasteen koulutuksen järjestäjille tutustumiskäyntejä kemian laboratorioonsa. Parhaillaan työn alla on yhteisen alueellisen ennakointimallin kehittäminen yhteistyössä alueen muiden koulutusorganisaatioiden, kehitysyhtiöiden, maakunnan liiton, yrittäjäjärjestöjen ja kauppakamarin kanssa. Hanke tuottaa toimialatietoa alueen työvoimatarpeista, ja opinto-ohjauksen tueksi saadaan tietoa kehittyvistä ja kasvavista toimialoista.

Seinäjoen koulutuskuntayhtymän Opinlakeus-verkosto on yhteistyössä yrittäjäjärjestöjen kanssa toteuttanut **Osaamistarjotin-nimisen verkkopalvelun** (www.osaamistarjotin.fi), jossa opiskelijat tarjoavat osaamistaan yritysten käyttöön opiskelijayrityksen kautta sekä opinnäytteiden, harjoitustöiden, työssäoppimisen tai muiden projektien muodossa. Yritykset voivat tarjota opiskelijoille työtoimeksiantoja ja löytää näin osaamista, jota itsellä ei ole, tai ne voivat vaikkapa ottaa tulevan työntekijän kasvamaan jo opiskeluaikana yrityksen työkuultuuriin. Palvelun kehittämiseksi toimii ohjausryhmä, jossa on jäseniä yrittäjäjärjestöistä ja Seinäjoen elinkeinokeskuksesta. Etelä-Pohjanmaalla toimii myös Opin Ovi -hankkeesta alkunsa saanut **Aikuiskoulutusfoorumi** (puheenjohtajina vuosina 2015–2018 Seinäjoen ammattikorkeakoulu ja Sedu Aikuiskoulutus), jonka tehtäviä ovat ennakointi, työelämäyhteistyön lisääminen, toimintaympäristön analyysi ja koulutussektoreilla tapahtuvien muutosten käsittely ja tiedottaminen. Myös ohjausmallien ja -palvelujen kehittäminen on foorumin yksi tehtävä. Foorumimalli sisältää myös Seutufoorumit, jotka mahdollistavat uudentyypin työelämän, oppilaitosten ja kansalaisten välisen yhteistoiminnan. Kasvuyrittäjyyden edistämiseksi alueella on perustettu Kasvuyrittäjyysfoorumi, jossa ovat mukana maakunnan kasvuyrittäjyyttä tukevat organisaatiot. Tarkoituksena on hyödyntää Seinäjoen ammattikorkeakoulun tuottamaa tutkimustietoa, herätellä yrityksiä kiinnostumaan kasvusta ja luoda alueen kasvuyrittäjille segmentoidut, räätälöidyt palvelut.

Jyväskylän alueella hyväksi käytänteeksi on koettu maakuntaliiton johdolla tehtävä yhteistyö työelämän muutosten ennakoimiseksi ja koulutuksen suuntaamiseksi ennakointitiedon perusteella. Yhteisiä yrittäjyys-hankkeita tukevat alueen **yhteinen yrittäjyysstrategia** ja **Jyväskylän yritystehdas** (www.yritystehdas.fi), jonka toimijoita ovat muun muassa Jyväskylän ammattiopisto, Jyväskylän ammattikorkeakoulu ja Jyväskylän yliopisto. Seutuyhteistyössä maakuntastrategioiden toteuttamissuunnitelmaa tarkennetaan yhteisillä seutukierroksilla kerran vuodessa.

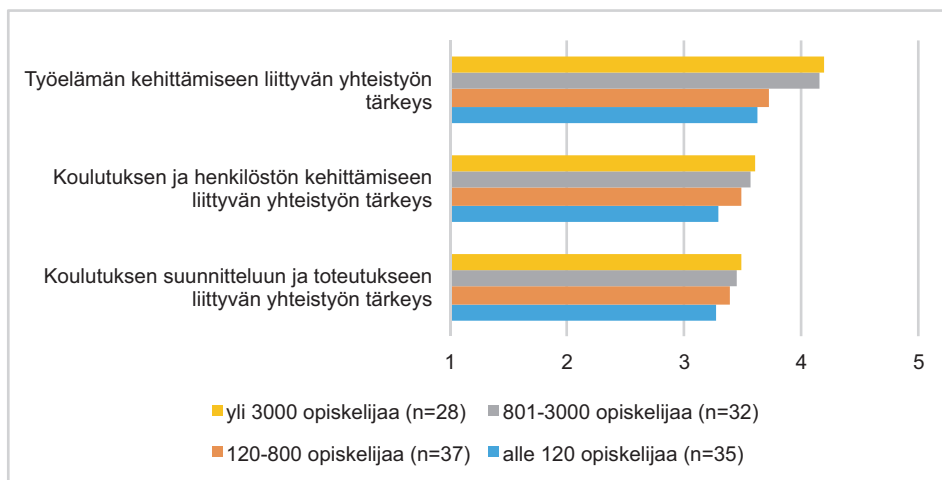
Oppilaitosten ja työelämän yhteistyötä on kehitetty myös useissa hankkeissa. Esimerkiksi Hämeenlinnan seutukunnan alueella Hämeen ammattikorkeakoulun, Linnan Kehitys Oy:n, Ammattiopisto Tavastian ja Hyria Oy:n hankkeessa **Uutta vetovoimaa energiatehokkaista teräsrakenteista** yleisenä tavoitteena on vahvistaa Hämeen alueen valmiuksia kohdata valmistavan teollisuuden teknologisia ja taloudellisia muutoksia. Tavoitteena on luoda kehittämissympäristö, joka keskittyy teräsrakentamisen ja ohutlevyteknologian edelleen kehittämiseen yrityksissä sekä niiden alojen tutkimustoiminnan ja koulutustarjonnan jatkuvuuden varmistamiseen. Tavoitteet lähtevät työelämän tarpeista ja ne koskevat metallialan tutkimuskeskittymän kehittämistä, palvelutarjonnan lisäämistä, alueen yritysten tutkimustoiminnan vahvistamista,

koulutuksen suuntaamista työelämäläheisemmäksi sekä toimia kansainvälisten yhteyksien kehittämiseksi.

Päihdehoidon oppimis- ja kehittämiskeskus on Laurea-ammattikorkeakoulun, Seurakuntaopiston ja Järvenpään sosiaalisairaalan yhdessä toteuttama hanke, jossa oppilaitosten päihde- ja mielenterveystyön perusopetuksen kurseja tai niiden osia toteutetaan aidossa työelämäympäristössä kolmen organisaation yhteistyönä. Toiminnan tavoitteena on ollut päihdealan koulutuksen kehittäminen sekä alan osaamisen ja kehittämisresurssien varmistaminen myös tulevaisuudessa. Samalla on kehitetty myös koko päihde- ja mielenterveystyötä ja sen toimintamalleja. Pidemmän tähtäimen tavoitteena on ollut luoda toimiva ja monistettava Living Lab -ympäristö yhdessä yritysten, kuntien, asiakkaiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Living Lab on toimintaympäristö, jossa hyvinvointiteknologian innovaatioita kehitetään ja testataan käyttäjän aidossa arjen toimintaympäristössä.

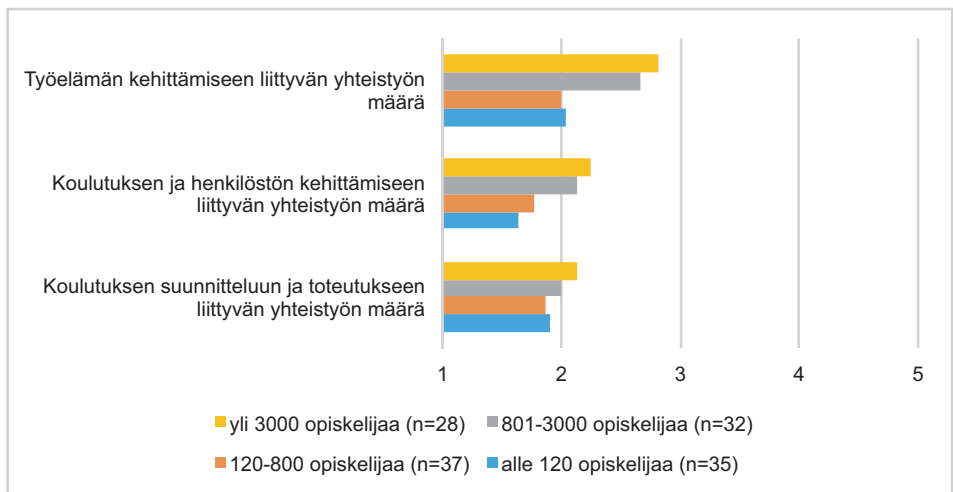
4.3.3 Yhteistyön tärkeys ja toteutuminen koulutuksen järjestäjien koon, kielen ja alueen mukaan

Kun edellä käsitellyistä kolmesta yhteistyön osa-alueesta muodostetaan keskiarvomuuuttujat, joissa osa-alueen väittämille on laskettu yksi keskiarvo, havaitaan, että kaikenkokoiset ammatillisen koulutuksen järjestäjät kokivat yhteistyön ammattikorkeakoulujen kanssa melko tärkeäksi (kuvio 28). Opiskelijamäärältään yli 800 opiskelijan järjestäjät pitivät erityisesti työelämän kehittämiseen liittyvää yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa tärkeämpänä kuin pienemmät järjestäjät.

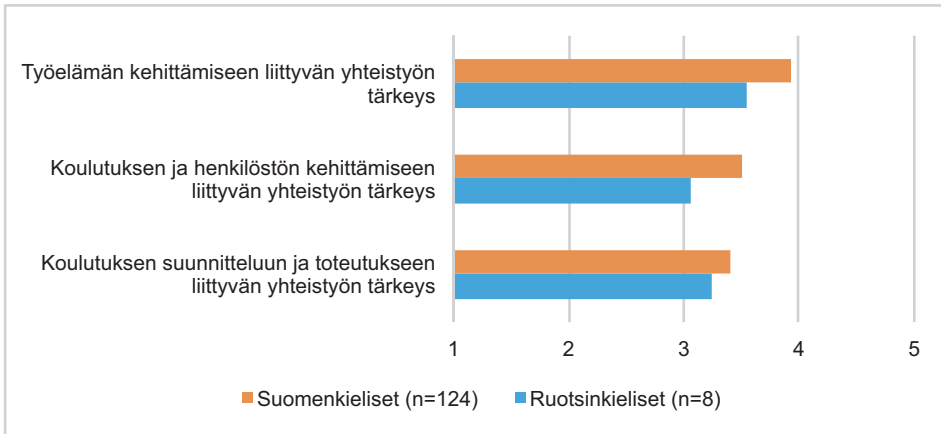
Kuvio 28. Miten tärkeänä ammatillisen koulutuksen järjestäjät pitävät yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa. Vastauskeskiarvot järjestäjän koon mukaan. Asteikko: 1=ei lainkaan, 5=erittäin paljon

Järjestäjän koosta riippumatta yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa tehdään melko vähän (kuvio 29). Kooltaan yli 800 opiskelijan koulutuksen järjestäjät tekevät kuitenkin vastausten mukaan enemmän työelämän kehittämiseen liittyvää yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa kuin pienemmät järjestäjät. Suuret koulutuksen järjestäjät sijaitsivat useimmiten maantieteellisesti lähempänä ammattikorkeakouluja ja niillä on usein myös rakenteellisia yhteyksiä ammattikorkeakouluihin esimerkiksi siten, että ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä tai sen jäsenkunta tai -kunnat toimivat myös ammattikorkeakoulun omistajina. Tällöin ainakin puitteet yhteistyön tekemiseen ovat luontevasti olemassa. Myös ammattikorkeakoulujen vastausten mukaan opiskelijamäärältään suurin kolmannes vaikutti tekevänsä hieman enemmän yhteistyötä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa erityisesti työelämän kehittämiseen liittyen (ka 2,92) kuin pienin kolmannes (ka 2,28).

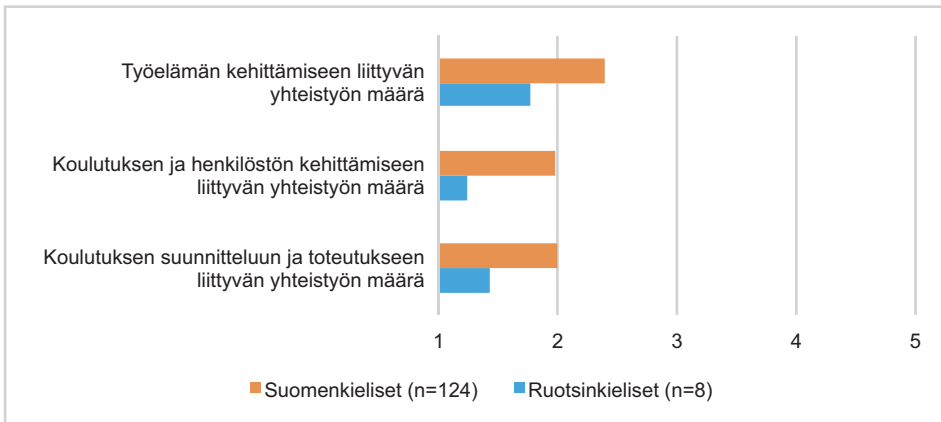

Kuvio 29. Missä määrin ammatillisen koulutuksen järjestäjät tekevät yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa. Vastauskeskiarvot järjestäjän koon mukaan. Asteikko: 1=ei lainkaan, 5=erittäin paljon

Suomenkieliset ammatillisen koulutuksen järjestäjät pitävät koulutukseen ja työelämän kehittämiseen liittyvää yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa hieman tärkeämpänä kuin ruotsinkieliset järjestäjät (kuvio 30). Suomenkieliset myös tekevät hieman ruotsinkielisiä enemmän yhteistyötä ammattikorkeakoulusektorin kanssa, mutta yhteistyö on vähäistä molempien kieliryhmien kohdalla (kuvio 31).

Kuvio 30. Miten tärkeänä suomen- ja ruotsinkieliset ammatillisen koulutuksen järjestäjät pitävät yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa. Vastauskeskiarvot. Asteikko: 1=ei lainkaan tärkeä, 5=erittäin tärkeä

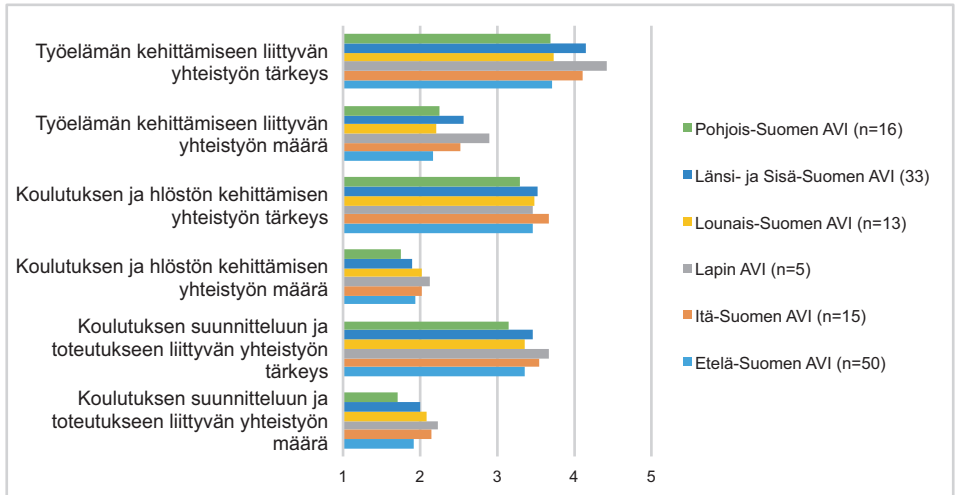

Kuvio 31. Missä määrin suomen- ja ruotsinkieliset ammatillisen koulutuksen järjestäjät tekevät yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa. Vastauskeskiarvot. Asteikko: 1=ei lainkaan, 5=erittäin paljon

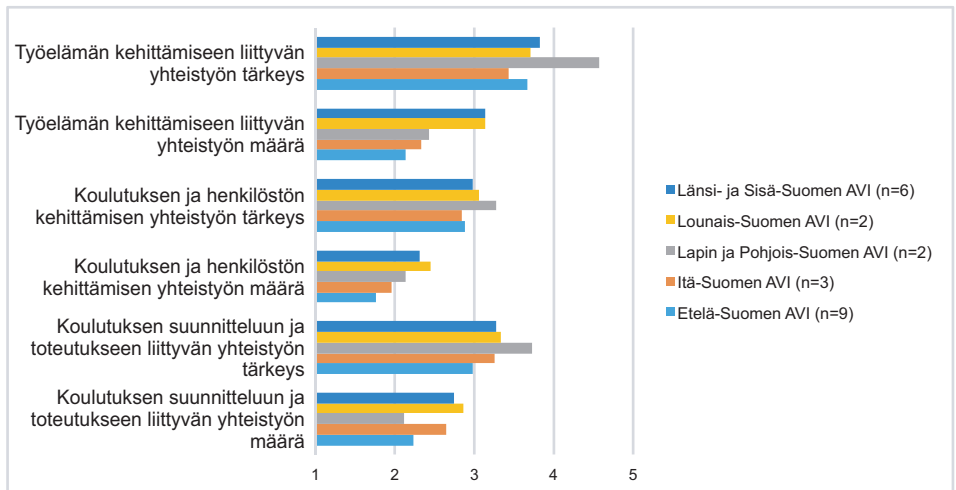
Ammatillisen koulutuksen järjestäjien kyselyvastausten mukaan kehittämiseen liittyvä yhteistyö ammattikorkeakoulun tai -koulujen kanssa koetaan tärkeäksi kaikilla AVI-alueilla (kuvio 32). Tärkeimpänä pidettiin työelämän kehittämiseen liittyvää yhteistyötä, jota kyselyvastausten mukaan tehdään eniten Lapin, Länsi- ja Sisä-Suomen sekä Itä-Suomen AVI-alueilla, joskaan runsasta yhteistyötä ei näilläkään alueilla ole.

Koulutuksen suunnitteluun, toteutukseen ja kehittämiseen liittyvää yhteistyötä pidetään myös melko tärkeänä kaikilla AVI-alueilla, mutta toteutus jää selvästi vähäisemmäksi kuin työelämän kehittämiseen liittyvä yhteistyö. Lapin, Itä-Suomen

ja Lounais-Suomen AVI-alueiden koulutuksen järjestäjät arvioivat tekevänsä eniten koulutuksen toteutukseen ja kehittämiseen liittyvää yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa

Kuvio 32. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien näkemykset ammattikorkeakoulujen kanssa tehtävän yhteistyön tärkeydestä ja määrästä AVI-alueittain. Vastauskeskiarvot. Yhteistyön tärkeys: 1=ei lainkaan tärkeä, 5= erittäin tärkeä. Yhteistyön määrä: 1=ei lainkaan, 5=erittäin paljon

Kuvio 33. Ammattikorkeakoulujen näkemykset ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeydestä ja määrästä AVI-alueittain. Vastauskeskiarvot. Yhteistyön tärkeys: 1=ei lainkaan tärkeä, 5= erittäin tärkeä. Yhteistyön määrä: 1=ei lainkaan, 5=erittäin paljon

Kuten ammatillisen koulutuksen järjestäjät myös ammattikorkeakoulut arvioivat yhteistyön tärkeyden keskimäärin suuremmaksi kuin määrän (ks. kuvio 33, Pohjois-Suomen ja Lapin AVI-alueet on kuviossa yhdistetty järjestäjien vähäisen määrän vuoksi). Tosin tärkeyden ja määrän keskimääräiset erot ei ole ammattikorkeakoulujen ryhmässä yhtä suuria kuin ammatillisen koulutuksen järjestäjien ryhmässä. Ammattikorkeakoulujen vastausten perusteella kaikilla osa-alueilla yhteistyötä tehdään eniten Länsi- ja Sisä-Suomen sekä Lounais-Suomen AVI-alueilla.

4.3.4 Yhteistyötä edistävät tekijät ja sen kehittämistarpeet

Ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen järjestäjiltä pyydettiin myös kyselyssä palautetta niiden yhteistyötä edistävästä seikoista, yhteistyön esteistä sekä kehittämistarpeista. Seuraavassa on yhteenvedo tästä palautteesta.

Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta selkeästi merkittävimmiksi yhteistyön edistäjiksi koettiin henkilökohtaiset kontaktit sekä ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulun sijainti samalla paikkakunnalla, optimitapauksessa samalla kampuksella. Yhteistyötä edistävät myös yhteiset tilat ja laitteet. Syvimmillään yhteistyötä tehdään yhteisten opettajien käytössä sekä yhteisten kehittämishankkeiden ja asiakasprojektien toteuttamisessa.

Yhteistyötä puolestaan hankaloittaa ensinnäkin kilpailu rahoituksesta ja asiakkaista erityisesti aikuiskoulutuksessa. Myös säästöt ja tiukka taloudellinen tilanne koetaan yhteistyötä estäviksi tekijöiksi, vaikka ne saattavatkin toimia ajureina mietittäessä toiminnan tehostamista ja resurssien käyttöä. Lisäksi ammatillisessa koulutuksessa rahoituksen painopiste on työllistymisessä eikä jatko-opinnoissa. Toiseksi vakiintuneiden yhteistyörakenteiden, toimintatapojen ja yhteyshenkilöiden puute aiheuttaa sen, ettei toisten toimintatapoja tunneta: ”Yhteisen kielen löytäminen yhteistyössä on haaste samoin kuin erilaiset intressit ja kohderyhmät.” Avoimesti myönnetään, että yhteistyön esteinä ovat usein myös yhteisen tahtotilan puuttuminen, asenneongelmat ja ennakkoluulot puolin ja toisin, eivätkä opetushenkilöstön resurssit myöskään riitä säännölliseen opetusyhteistyöhön.

Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta yhteistyömuotoja koskevat kehittämistarpeet liittyvät joko koulutusjärjestelmän opintoprosessin kehitysohjelmaan tai asiakas- ja rahoittajarajapintaan suuntautuvaan yhteistyöhön. Asiakasrajapintaan kohdennetun yhteistyön katsottiin paranevan käytännön tekemisellä eli yhteisiä työelämähankkeita toteuttamalla. Konkreettista kehittämistyötä tulisi tehdä kuitenkin jo asenteiden muuttamisesta lähtien. Keinoina tähän ovat yhteiset foorumit ja säännölliset tapaamiset. Näillä foorumeilla kannattaa suunnitella esimerkiksi yhteisen kampuksen rakentamista ja yhteisten oppimisympäristöjen kehittämistä. Koska fyysinen etäisyys on kuitenkin monelle yhteistyön este, toimivimpia ratkaisuja ovat jatko-opintopolkujen yhteinen rakentaminen, yhteiset AHOT-mallit sekä opetussuunnitelmayhteistyö.

Ammatilliset erityis- ja erikoisoppilaitokset tekevät jonkin verran koulutuksen tai opetuksen kehittämiseen liittyvää yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa. Ammatillisten erityisoppilaitosten mukaan yhteistyötä edistävät yhteiset projektit ja foorumit sekä henkilökohtaiset kontaktit, jotka nähdään edellytyksinä yhteistyömahdollisuuksien tunnistamiselle. Yhteistyötä voitaisiin kehittää toteuttamalla erityisopettajakoulutusta erityisoppilaitoksissa nykyistä enemmän sekä järjestämällä ammattikorkeakouluopintoihin valmentavia kursseja alueellisessa yhteistyössä. Ammatilliset erikoisoppilaitokset mainitsevat yhteistyömuodoista koulutustilayhteistyön, opettajavaihdon, toisen asteen opettajien koulutuksen sekä yhteiset työryhmät muuan muassa koulutusten käynnistämiseksi. Kehittämisehdotuksina yhteistyön toteuttamiseen mainitaan yhteiset perehdytys- ja infotilaisuudet sekä tapaamiset.

Ammattikorkeakoulujen vastauksista käy ilmi, että yhteistyötä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa edistävät hyvät henkilösuhteet ja säännöllinen yhteydenpito, yhteiset toimitilat, yhteiset hankkeet ja niiden kautta tietoisuus toisen organisaation koulutussisällöistä ja toiminnasta. Strategiseen kumppanuus- tai yhteistyösopimukseen kirjattu tahtotila yhdessä tiiviin ja käytännön toiminnassa näkyvän kumppanuuden kanssa rakentaa yhteistyötä tehokkaasti. Strategisina yhteistyötavoitteina voivat olla esimerkiksi sujuvan väylän vakiinnuttaminen ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun, valmistuvien opiskelijoiden työllistymisen ja yrittäjyyden tukeminen, palvelutoiminnan yhteistyömallin rakentaminen, koulutusvientiyhteistyö, tilojen ja laitteistojen yhteiskäyttö sekä tukipalveluyhteistyö. Yhteistyön konkreettisina muotoina voivat olla myös yhteisen hankerahoituksen hakeminen ja hankkeiden toteuttaminen yhdessä.

Myös ammattikorkeakoulujen näkökulmasta yhteistyötä ehkäisee eniten taloudellinen tilanne ja siitä aiheutuva resurssipula. Koulutusasteiden erilaiset roolit, tehtävät ja tavoitteet tuovat haasteita yhteistyöhön. Yhteisesti sovittujen tavoitteiden ja käytäntöjen puuttuminen yhteistyöstä ja esimerkiksi tilojen käytöstä hankaloittaa vuorovaikutusta. Opettajien erilaiset työehdot voivat vaikeuttaa käytännön yhteistyötä opetuksen järjestämisessä. Myös rahoitusmallien tuoma kilpailuasetelma ja kilpailu hankerahoituksesta tuotiin esille yhteistyötä ehkäisevänä asiana.

Vastauksissa esiin tuotiin myös se, että korkeakoulupolitiikassa korostetaan tällä hetkellä voimakkaasti korkeakoulujen välistä yhteistyötä, mikä jättää varjoonsa ammattikorkeakoulujen ja ammatillisen toisen asteen oppilaitosten yhteistyömahdollisuuksien tehokkaan hyödyntämisen ja kehittämisen. Yhteistyön kehittämistarpeiksi ammattikorkeakoulut mainitsivat yleisimmin yhteistyön lisäämisen tilojen, asiantuntijoiden ja oppimisympäristöjen hyödyntämisessä. Yhteisen suunnittelun ja tiedonvaihdon systemaattisuutta tulisi lisätä. Opettajilla ja muilla henkilöstöryhmillä pitäisi olla erilaisia kohtaamisfoorumeita. Esimerkkeinä mainittiin muun muassa yhteiset seminaarit ja kehittämispäivät tai vertaisvalmennus pedagogisessa kehittämistyössä. Yhteinen hanketoiminta mainittiin myös useassa vastauksessa kehittämiskohteeksi. Esille tuotiin myös se, että yhteistyöstä saatavat hyödyt tulisi konkretisoida ja kirkastaa alueellisesti. Myös alueellisten päättäjien kyky ja tahto

nähdä koulutus yhtenä kokonaisuutena ja hyödyntää sitä alueiden kehittämistyössä voisi olla nykyistä parempi.

4.3.5 Johtopäätökset

Koulutuksen ja työelämän vuorovaikutus voi tapahtua erilaisissa muodoissaan. Ammattikorkeakouluissa ja ammatillisessa koulutuksessa on alakohtaisia neuvottelukuntia, joissa käsitellään opetussuunnitelmiin ja opetuksen järjestämiseen sekä työelämäyhteistyöhön yleensä liittyviä kysymyksiä. Työelämän edustajia käytetään kouluttajina ja työelämäsuhteet voivat liittyä työssäoppimis- ja harjoittelupaikkojen järjestämiseen, opinnäytetöiden aiheisiin sekä opetuksesta ja sen kehittamisestä saatuun palautteeseen. Syvenevässä yhteistyössä on kysymys esimerkiksi hankkeistetuista opinnäytetöistä, yhteisistä kehittämis- tai tutkimusprojekteista, yrityspalvelutoiminnasta, arviointi- ja ennakoituvuudesta sekä kansainvälisestä yhteistyöstä eri muotoineen. Laajimmillaan yhteistyö voi käsittää esimerkiksi oppilaitoksen ja yritysten yhteisiä toimitiloja ja laitteistoja, sopimuksiin perustuvia alihankintahankkeita, laajahkoja jopa kansainvälisiä hankkeita, oppilaitoksen jatkuvaa mukanaoloa työelämän organisaation sisäisen osaamisen kehittämisessä sekä jatkuvaa tutkimus- ja kehitystyöyhteistyötä.

Työelämälähtöisyyden ja -läheisyyden korostuminen edellyttää myös koulutusta järjestäviltä keskinäistä yhteistyötä ja verkostomaista toimijuutta. Arviointiaineiston mukaan sekä ammatillisessa koulutuksessa että ammattikorkeakouluissa niin koulutukseen ja opetukseen kuin koulutuksen ja henkilöstön kehittämiseen liittyvä yhteistyö koetaan tärkeäksi. Toteutunut yhteistyö on kuitenkin huomattavasti vähäisempää kuin koettu tarve. Koulutuksen ja henkilöstön kehittämiseen liittyvän yhteistyön ei katsota millään osa-alueella vastaavan koettua tarvetta, ja ammatillinen koulutus kokee tämän yhteistyön tarpeen kaikissa kysytyissä teemoissa ammattikorkeakouluja suuremmaksi. Toteutunutta yhteistyötä ammatillisen koulutuksen järjestäjät pitävät kaiken kaikkiaan selkeästi vähäisempänä kuin ammattikorkeakoulut. Yhteistyössä on myös alueellisia eroja.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjät pitävät tärkeimpinä ammattikorkeakoulujen kanssa tehtävistä opetuksen ja koulutuksen yhteistyömuodoista aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen, ammattikorkeakouluopintojen mahdollistamiseen opiskelijoille sekä opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen liittyvää yhteistyötä. Näistä kuitenkin vain opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen liittyvä yhteistyö toteutuu tyydyttävällä tasolla.

Ammattikorkeakoulujen keskeisimmät toiveet ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa tehtävään koulutukselliseen ja opetukselliseen yhteistyöhön liittyvät koulutuksen markkinointiin, opiskelijarekrytointiin sekä ammatillisten opiskelijoiden mahdollisuuden suorittaa ammattikorkeakouluopintoja osana ammatillisia opintoja. Näiden toiveiden katsotaan myös toteutuvan melko hyvin. Myös aikaisemmin

hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen liittyvä yhteistyö koetaan melko tärkeäksi, ja sen katsotaan toteutuvan tyydyttävästi ja selkeästi paremmin kuin ammatillisen koulutuksen järjestäjien arvioissa.

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden mahdollisuutta ammatillisten opintojen, kuten tutkinnon osien, suorittamiseen ei pidetä ammattikorkeakouluissa kovinkaan tarpeellisena, ja tähän liittyvä yhteistyö koulutusasteiden välillä onkin erittäin vähäistä. Yhteistyötä alumnitoiminnassa ei koeta tärkeäksi eikä sitä myöskään tehdä.

Arviointiaineiston mukaan työelämän kehittämiseen liittyviä yhteistyömuotoja pidettiin molemmilla koulutusasteilla tärkeinä. Eniten korostuivat osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointi, aluekehitystyö sekä työelämän kehittämiseen liittyvät hankkeet ja projektit. Vaikka ammatillisen koulutuksen järjestäjät ja ammattikorkeakoulut tekevät yhä enemmän yhteistyötä työelämän kanssa erityisesti opetukseen liittyen, koulutusta järjestävien keskinäinen yhteistyö on edelleen hajanaista eikä yhteisiä strategioita asiassa juurikaan ole. Yhteistyö perustuu enemmän henkilösuhteisiin tai yhteistyöhön yksittäisten yritysten kanssa kuin kokonaisvaltaiseen näkemykseen ja toimintaan alueen työ- ja elinkeinoelämän kehittämiseksi. Verkostoitumisen tarpeet ovat kuitenkin suuret vastattaessa alueiden erityistarpeisiin. Koulutuksen järjestäjien mielestä tulevaisuudessa on painotettava työelämän ja alueen palvelu- ja kehittämis-tehtävää sekä osallistumista alueen kehittämistä tukevaan innovaatiotoimintaan. Koulutusasteiden välisiä raja-aitoja ja yhteistyön esteitä on syytä edelleen madaltaa ja yhteistyötä alueviranomaisten sekä elinkeinoelämän kanssa lisätä.

4.4 Koulutuspolkujen toteutumiseen liittyvät koulutuspoliittiset ja rakenteelliset tekijät

4.4.1 Ammatillisen koulutuksen näkökulma

Kyselyn vastauksissa ja haastatteluissa koulutuspolkujen toteutumiseen liittyvinä koulutuspoliittisina ja rakenteellisina tekijöinä nousivat voimakkaimmin esille rahoitusjärjestelmä, joustaviin ja osaamisperusteisiin tutkinnon perusteisiin siirtyminen, aiemman osaamisen tunnustaminen sekä ohjaukseen käytettävät resurssit. Myös oppilaitosten yhteistyöllä ja valintakokeilla koettiin olevan huomattava merkitys opintojen jatkamiseen. Yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa pidettiin huomattavasti tärkeämpänä kuin mihin käytännössä on pystytty. Palautteista on myös pääteltävissä, että yhteinen omistaja ja samalla kampuksella toimiminen parantavat yhteistyötä ja myös opintopolulla etenemiseen kannustamista.

Elokuussa 2015 voimaan tulleen ammatillisen koulutuksen lainsäädännön odotetaan helpottavan ammattikorkeakouluopintoihin jatkavien opintopolkujen kehittämistä. Uudistuva lainsäädäntö mahdollistaa koulutuksen järjestäjälle tiiviimmän yhteistyön

eri oppilaitosten, eri koulutusasteiden ja työelämän kanssa. Opiskelija voi hankkia osaamista osaksi tutkintoaan kaikilta koulutusasteilta. Osaamisperusteisuus ja lisääntyvä valinnaisuus voivat edistää joustavien koulutuspolkujen rakentamista. Osaamisperusteisten ammatillisten perustutkintojen odotetaan ohjaavan koulutuksen järjestäjiä kehittämään ja toteuttamaan joustavampia koulutuspolkuja opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Tutkintojen perusteet on jo uudistettu ja opiskelijoilla on mahdollisuus ottaa tutkintoonsa 15 opintopisteen laajuiset ammattikorkeakouluopinnot. Tämä avaa ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyölle uusia mahdollisuuksia.

Mielipiteet rahoitusjärjestelmän vaikutuksista jatko-opintoihin siirtymisen kannalta vaihtelivat. Kyselyn toteutusaikana koulutuksen järjestäjäkenttä odotti rahoitusjärjestelmän uudistamista, mitä koskevan lakiesityksen hallitus antoi eduskunnalle joulukuussa 2014. Monet vastaajat otaksuivat, että tutkinnon suorittamisesta ja jatko-opintoihin siirtymisestä nykyistä paremmin palkitseva rahoitusjärjestelmä tukisi ammattikorkeakouluopintoihin siirtymistä ammatillisen tutkinnon suorittamisen jälkeen. Eduskunta ei hyväksynyt lakiesitystä, joten nämä odotukset eivät toteudu ennen vuotta 2018.

Voimassa oleva rahoitusjärjestelmä sisältää kolmen prosentin tuloksellisuusosuuden, joka palkitsee muun muassa jatko-opintoihin siirtymisestä. Osuus on pieni koko rahoituksesta, mutta se on ohjannut koulutuksen järjestäjiä laventamaan polkuja jatko-opintoihin. Osa koulutuksen järjestäjistä on tarjonnut väyläopintoja yhdessä, yksin tai kumppanina toimivan ammattikorkeakoulun kanssa. Toisaalta tuloksellisuusrahoitus palkitsee työllistymisestä paremmin kuin jatko-opintoihin siirtymisestä. Tämä kannustaa työelämäläheisten polkujen raivaamiseen, mikä voi vähentää painotusta jatko-opinnoissa tarvittavien teoreettisten taitojen kouluttamiseen tai aktiivisen tuen ja ohjaamisen tarjoamiseen. Koulutuspolkujen toimivuuden näkökulmasta rahoituksen tulisi tasaveroisesti huomioida työllistyminen ja jatko-opiskelu tutkinnon suorittamisen jälkeen.

Rahoitusjärjestelmä ei kuitenkaan tue opintojen ottamista ammattikorkeakoulusta. Eräissä vastauksissa todettiin ammatillisen ja ammattikorkeakoulun olevan toisistaan eriytyneitä, mikä ehkäisee joustavia koulutuspolkuja. Rahoituksen määrä ja rahoitettava opiskelijakohtainen aika ovat rajallisia, minkä vuoksi jokainen organisaatio pitää kiinni omista rahoituksista ja opiskelijoistaan. Tämä ei tue yhteistyön kehittymistä, kun esteeksi voi nousta opintojen keskinäinen hinnoittelu. Toisaalta sekä kyselyn vastauksissa että haastatteluissa tuotiin voimakkaasti esille, että rahoituksen leikkaukset eivät tue jatko-opintoihin siirtymistä, koska ne rajoittavat koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia tarjota monipuolisia opintoja ja ohjausta. Taidealoilla (esimerkiksi musiikki) jatko-opintoihin siirtymisessä on omat lainalaisuutensa, jotka poikkeavat täysin muista koulutusaloista.

Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on avainasemassa. Jos ammattikorkeakoulujen AHOT-menettely aidosti tunnistaa osaamista, voi opiskelijan polku toiselta

asteelta ammattikorkeakouluun lyhentyä. Vahva osaamisperusteisuus ahotoinnin toteuttamisessa tunnistaisi työelämässä hankitun osaamisen, perustutkintoon sisältyvän erikoistumisen sekä ammatti- tai erikoisammattitutkinnon suorittamisen. Ahotoinnin pitäisi olla järjestelmällistä, automaattista ja mahdollisimman yhtenäistä kaikissa ammattikorkeakouluissa ainakin kaikille ammatillisen perustutkinnon suorittaneille.

Ammattikorkeakoulujen valintakokeita pidettiin ammatillisen peruskoulutuksen suorittaneiden osalta tasapuolisina lukion kautta eteneviin verrattuna, mutta valintakokeisiin karsinnan katsottiin suosituilla aloilla rajaavan kohtuuttomasti etenemismahdollisuuksia. Toisaalta ammattikorkeakoulujen lisäämien avointen opintojen katsottiin avaavan väyliä myös niille, jotka eivät muuten ole päässeet jatkamaan opintojaan.

Kehittämistarpeita nähtiin erityisesti ammattitutkintojen pohjalta etenevien ja maahanmuuttajataustaisten etenemismahdollisuuksien parantamisessa. Palautteissa todettiin myös, että aikuiskoulutuksen tavoitteet eivät juurikaan sisällä jatko-opintoihin valmennusta. Maahanmuuttajien osalta kielitaitovaatimuksissa katsottiin olevan tarkistamistarpeita erityisesti toisen kotimaisen kielen osalta.

4.4.2 Ammattikorkeakoulujen näkökulma

Ammatillista väylää etenevien opiskelijoiden osuus vaihtelee suuresti sekä ammattikorkeakoulujen että koulutusalojen välillä. Myös maantieteelliset erot ovat suuret. Tähän vaikuttavat eri alueilla toisen asteen koulutuksen kokonaistarjonta, lukion ja ammatillisen koulutuksen osuudet opiskelijoista sekä korkeakoulujen alueellinen kokonaistarjonta. Yhtenäisistä ammattikorkeakoulujen ja OKM:n väliin tavoitesopimuksiin sisältyneistä tavoitteista on vuosia sitten luovuttu, ja se osaltaan näkyy myös toteutumassa.

Kyselyn vastauksissa ja haastatteluissa koulutuspolkujen toteutumiseen liittyvinä koulutuspoliittisina ja rakenteellisina tekijöinä nousivat voimakkaimmin esille rahoitusjärjestelmä, aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, valintamenettelyjen kehittäminen ja avoimen ammattikorkeakoulun opintotarjonnan lisääminen. Yhteistyötä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa pidettiin huomattavasti tärkeämpänä kuin vallitsevaa tilannetta. Palautteista on pääteltävissä, että yhteinen omistaja ja samalla kampuksella toimiminen parantavat yhteistyötä ja myös opintopolulla etenemiseen kannustamista.

Kyselyn ja haastattelujen mukaan lainsäädäntö ja koulutuspoliittiset linjaukset mahdollistavat joustavat koulutuspolut. Ongelmana on, että oppilaitokset suhtautuvat edelleen nihkeästi muualla hankitun osaamisen tunnustamiseen. Ammatillisen tutkinnon tuottaman osaamisen tunnustamiseen liittyy lisäksi periaatteellinen ja rahoituksellinen ongelma. Opiskelijaksi pääsyn edellytyksenä olevaa koulutusta ei voida suoraan lukea hyväksi korkeakoulututkintoon, eikä suoraan hyväksi luettuja

opintopisteitä voidaan sisällyttää korkeakoululle rahoitusta tuottaviin opintopisteisiin.

Haastattelujen perusteella aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen menettelyt vaihtelevat suuresti jopa saman ammattikorkeakoulun sisällä. Yhtenäistä käytäntöä ei vielä ole, ja AHOT-prosessi jää liian usein opiskelijan oman aktiivisuuden varaan. Rahoitusjärjestelmä ei kannusta korkeakoulua suoraan osaamisen tunnustamiseen, ja opiskelijaksi pääsyn edellytyksenä olevan koulutuksen tuottaman osaamisen tunnistamiskäytännöt ovat kirjavat. Pahimmissa tapauksissa opiskelijalle todetaan, että pääset helpommalla, kun etenet muiden mukana.

Ammattikorkeakoulujen erilaiset menettelytavat ovat sekä rahoituksen oikeudenmukaisuuden että opiskelijoiden tasa-arvon kannalta epäkohta, joka tulisi korjata yhdenmukaistamalla AHOT-käytännöt sekä ammattikorkeakoulujen sisällä että niiden välillä. Rahoitusjärjestelmän tulisi nykyistä paremmin kannustaa osaamisen tunnustamiseen ja tunnustamiseen. Koulutusaikojen lyhentäminen edellyttää, että alemman tason tutkintoon sisältyvä osaaminen voi mennä osittain päällekkäin ylemmän tason tutkinnon piiriin kuuluvan osaamisen kanssa. Tämä koskee niin pakollisiin kuin valinnaisiin tutkinnonosiin sisältyvää osaamista, mitä olisi voitava suoraan hyväksi lukea ja hyväksyä ilman keinotekoisia näyttöjä tai pelkoa rahoituksen menettämisestä. Asian merkitys korostuu, koska ammatillisen perustutkinnon osana on mahdollista suorittaa myös ammattikorkeakouluopintoja.

Rahoitus ja rahoitusmittarit ohjaavat voimakkaasti korkeakoulujen toimintaa. Tuloperusteinen rahoitus edistää opintojen etenemistä ja pakottaa korkeakoulut hakemaan joustavia oppimispolkuja ja etsimään uudenlaisia ratkaisuja. Koulutuspolkujen rakentamista tarkastelevia mittareita ei rahoitusjärjestelmässä kuitenkaan ole. Osa ammattikorkeakouluista näkee ammatillista väylää etenevien aiheuttavan enemmän kustannuksia kuin lukioväylää etenevät, mikä kiristyneessä rahoitustilanteessa saattaa vaikeuttaa ammatillisen väylän toimivuutta. Kannusteita voisi liittää sekä hyväksi luettaviin opintoihin että valintajärjestelmään.

Valintajärjestelmän kehittämisessä yhtenä mahdollisuutena nähtiin motivaatiota mittaavien tekijöiden vahvistaminen valintakokeen yhteydessä. Palautteissa todettiin myös, että valintamenettelyt muuttuisivat, jos rahoitusjärjestelmä palkitsisi ammattikorkeakoulua ammatillista väylää edenneistä opiskelijoista. On huomion arvoista, että ammatillista väylää edenneet opiskelijat olivat itse pääosin tyytyväisiä valintajärjestelmään ja sen tasapuolisuuteen.

Uusi rahoitusjärjestelmä kannustaa hyödyntämään avoimen ammattikorkeakoulun väylää, koska suoritettavat avoimen ammattikorkeakoulun opintopisteet ovat rahoitusta tuottavia. Rahoitusjärjestelmän linjaukset eivät kuitenkaan tue koulutuksen kohdentamista aliedustetuille ryhmille kuten maahanmuuttajataustaisille, joilla ei ole ammattikorkeakouluopintoihin riittävää suomen kielen taitoa.

Avoimen ammattikorkeakoulun opintojen tarjonnan lisäämisen ja väylien luomisen ammattikorkeakouluopintoihin katsotaan sekä parantavan tietoisuutta ammattikorkeakouluopintojen vaatimuksista että lyhentävän koulutusaikoja. Avoimen korkeakouluopiskelun ja opiskelijavalintojen kehittämisen tuomat, aiempaa joustavimmat mahdollisuudet päästä tutkinto-opiskelijaksi on mainittava toteutuneena onnistuneena kehityskulkuna. Saattaa olla, että ensikertalaisten suosiminen korkeakoulujen yhteishaussa ja opintotukiaikojen rajaaminen lisäävät kysyntäpainetta avoimen korkeakouluopiskelun suuntaan.

Ammattikorkeakoulut ovat säädösten, rahoitus pohjan ja toimintatapojen osalta siirtyneet osaksi korkeakoululaitosta. Samalla yhteydet ammatillisen toisen asteen koulutukseen ovat useissa tapauksissa jääneet taka-alalle ja erot valtakunnan eri osien välillä tässä suhteessa kasvaneet. Irtiotto ammatillisesta koulutuksesta on ylläpitäjille tehdyistä kyselyistä saadun palautteen perusteella ollut liian raju. Sen vuoksi yhteistyön uudelleen rakentamisen pelätään vievän aikaa, vaikka tarpeet yhteistyön tiivistämiselle on useimmissa tapauksissa tunnistettu ja tunnustettu.

Opiskeluaikojen lyhentäminen edellyttää, että ammattikorkeakoulujen on entistä tärkeämpää rekrytoida motivoituneita opiskelijoita. Ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneilla opiskelijoilla on usein erittäin hyvä kuva opintojen keskeisestä sisällöstä ja uratavoite jo opintojen alkuvaiheessa. Ammattikorkeakoululle he ovat erittäin hyviä hakijoita.

Ammattikorkeakoululla on autonomiansa puitteissa hyvät mahdollisuudet joustavien koulutuspolkujen luomiseen. Myös toisen asteen ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmat ja niiden rakenteet antavat riittävät mahdollisuudet sujuvan yhteistyön rakentamiseen. Kannusteet yhteistyön rakentamiselle eivät ilmeisesti vielä ole riittävät, kun vallitseva käytäntö poikkeaa niin paljon esille tuodusta yhteistyötarpeesta.

4.4.3 Johtopäätökset

Koulutuspolkujen toteutumisen keskeisistä koulutuspoliittisista tekijöistä vallitsee jokseenkin yhtenäinen näkemys sekä ammatillisen koulutuksen järjestäjien että ammattikorkeakoulujen keskuudessa. Keskeisiksi tekijöiksi ja kehittämiskohteiksi nousevat jatko-opintoihin siirtymistä edistävä ja yhteistyöhön kannustava rahoitusjärjestelmä sekä osaamisperusteisuuden vahvistaminen aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöissä sekä niiden yhtenäistämässä.

Ammatillisen väylän toimivuutta ja opinnoista työelämään siirtymistä edistävästä tekijöistä nousevat esille myös etenemistä edistävät opiskelijavalinnan menettelyt sekä koulutusasteiden välisen yhteistyön saattaminen myös käytännössä yhteisesti tiedostettujen tarpeiden tasolle. Ammattikorkeakoulujen avoimet opinnot tarjoavat

uusia mahdollisuuksia sekä opiskelijaksi hakeutumiseen että opintojen etenemisen nopeuttamiseen.

Tiukassa taloustilanteessa on erityisen tärkeää osata kohdistaa voimavarat oikein. Opintojen ohjauksen keskeisen merkityksen tiedostaminen on avain yhteistyön tiivistämiseen ja toiminnan tuloksellisuuden parantamiseen.

Kehittämissuosituksen

Opiskelijälähtöisyyden vahvistaminen: Varhainen informointi jatko-opintoihin liittyvistä mahdollisuuksista ja opinnoissa tarvittavista valmiuksista sekä hakujärjestelmistä tulee varmistaa kaikissa ammatillisen koulutuksen toteuttamismuodoissa, myös ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. Opiskelijoiden jatko-opintoihin liittyviä tiedontarpeita tulee kartoittaa entistä perusteellisemmin.

Ohjauksen saatavuuden varmistaminen ja ohjausmuotojen kehittäminen: Opiskelijoiden jatko-opintoihin ohjauksen saatavuus tulee varmistaa ammatillisen koulutuksen eri järjestämissuodoissa ja kaikilla koulutusaloilla. Vaikka koulutuksen järjestäjällä olisikin tietty tai tietyt pääasialliset toimintamallit jatko-opintoihin ohjaukseen – esimerkiksi yhdistelmätyöntekijä tai väyläopinnot – tulee jatko-opintoihin ohjauksen saatavuus varmistaa myös niiden ulkopuolelle jääville opiskelijoille. Ohjauksen muotoja ja menetelmiä – yksilö-, ryhmä- ja virtuaaliohjaus – tulee edelleen kehittää siten, että ne vastaavat entistä paremmin opiskelijoiden tarpeita.

Ura-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen järjestelmällinen kehittäminen: Ammatillisen koulutuksen järjestäjien tulee kehittää alueellisia koulutusverkostoja ja olemassa olevia hyviä käytäntöjä hyödyntäen ura-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen kokonaisuutta siten, että sen avulla voidaan varmistaa opiskelijoiden riittävä informointi, ohjaustoiminnan suunnitelmallisuus ja nivelvaiheen yhteistyön kehittäminen ammattikorkeakoulujen ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Kaikilla koulutuksen järjestäjillä tulee olla opintojen ohjauksen suunnitelma, joka sisältää myös jatko-opintoihin ohjauksen prosessin. Kehitettävän kokonaisuuden tulee kattaa myös henkilöstön ohjausosaamisen kehittäminen sekä ohjaustoiminnan säännöllinen arviointi ja laadunvarmistus.

Ohjausresurssien käytön optimointi: Opintojen ohjaukseen kannattaa suunnata resursseja. On myös tärkeää ja hyödyllistä monipuolistaa läheisyysperiaatetta ohjauksessa eli käyttää perinteistä lähiohjausta sekä hyödyntää digitalisaation mahdollisuudet. Oleellista on sitouttaa ammatillisen koulutuksen henkilöstö täydennyskoulutuksella uraohjaukseen.

Osaamisperusteisuuden hyödyntäminen: Aiemmin hankitun osaamisen arvioinnin tulee perustua ainoastaan osaamisen arviointiin, ei siihen, miten osaaminen on hankittu. Osaamisen arviointikäytäntöjä on yhtenäistettävä ammattikorkeakouluissa opiskelijoiden oikeusturvan varmistamiseksi. Arvioinnin tulee olla normaali toiminto, jota ei saa jättää pelkästään opiskelijan oman aktiivisuuden varaan. Ammattikorkeakoulujen rahoituksessa kaikilla tutkintoon hyväksyttävillä opintopisteillä tulee olla sama painoarvo.

Opiskelijahaun ja -valinnan kehittäminen: Ammattikorkeakoulujen uusien valintaperusteiden tulee tarjota aiempaa tasapuolisemmat mahdollisuudet koulutukseen hakeutumisessa. Perusteiden kehittämisessä ja käyttöön otossa on oleellista, että kaikki ammattikorkeakoulut sitoutuvat niihin. Valintakokeiden tulee kohdella ammatillista väylää eteneviä tasapuolisesti lukioväylää etenevien kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaa myös ammatillisen osaamisen arvostamista valintaperusteissa.

Opiskelijahakuun liittyvän tiedotuksen tehostaminen: Tiedotukseen tulee tuottaa monipuolista materiaalia ja hyödyntää tehokkaasti sosiaalista mediaa. Koulutusta ja hakeutumista koskevan tiedon ajantasaisuudesta tulee huolehtia. Tarvitaan myös yhteisiä tilaisuuksia ja työpajoja, joissa opiskelijat voivat pohtia ohjatusti omaa uraa ja opintopolkua.

Yhteistyön lisääminen ja kehittäminen: Nivelvaiheen toimivuutta tulee edistää koulutusasteiden yhteisellä suunnittelulla ja ammattikorkeakouluopintoihin valmentavilla yhteistoteutuksilla, joissa voidaan hyödyntää myös muualla kehitettyjä hyviä käytäntöjä. Oppimisympäristöjen yhteiskäyttöä sekä opettajavaihtoa tulee lisätä ja samalla kehittää myös yhteisiä opintokokonaisuuksia esimerkiksi projekteissa ja virtuaalisesti. Avoimen ammattikorkeakoulun opintojen hyödyntämisessä on vielä paljon käyttämättömiä mahdollisuuksia. Molemmilla koulutusasteilla tulee myös lisätä urahjauksen kehittämiseen liittyvää yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa.

Työelämäyhteistyön hyödyntäminen: Koulutustehtävään liittyy oleellisena osana työelämäyhteistyö. Yritysten ja muun työelämän kanssa yhteistyössä toteutettavien oppimisympäristöjen hyödyntämistä ja työpaikalla tapahtuvan oppimisen yhteistyötä tulee edelleen kehittää. Myös ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja ammattikorkeakoulujen keskinäinen yhteistyö työelämän kehittämisessä on tärkeä kehittämiskohde. Syntyvä yhteistyö ja yhteiset käytännöt edistävät myös alueellista kehittämistä.

Kannusteiden lisääminen: Ministeriön tavoiteohjauksella tulee kannustaa ammatillisen koulutuksen järjestäjiä ja ammattikorkeakouluja kehittämään ammatillisen väylän toimivuutta yhteistyötä lisäämällä ja AHOT-menettelyjä kehittämällä. Kannustukseen tulee liittää myös strategista rahoitusta opintopolkujen kehittämiseen, aiemmin hankitun osaamisen tunnustamiseen, opintojen ohjaukseen ja yhteistyön lisäämiseen. Jatko-opintojen tulee olla rahoitusjärjestelmän painotuksissa tasa-arvoinen työllistymisen kanssa.

Sammanfattning av utvärderingens genomförande och resultat

6.1 Bakgrund

Finland har ett på många sätt framgångsrikt system för yrkesutbildning. Vi har i huvudsak lyckats med att avhjälpa återvändsgränderna i utbildningen och samtidigt göra yrkesutbildningen mycket mer attraktiv. Utbildningsutbudet är omfattande och mångsidigt. Samtidigt som yrkesutbildningen leder till ett yrke och in i arbetslivet möjliggör den också påbyggnadsutbildning. Yrkesinriktad grundexamen samt yrkesexamen och specialyrkesexamen ger behörighet för högskolestudier. Yrkeshögskolorna är en viktig fortbildningskanal för de som avlagt en yrkesexamen och dessa personers andel bland sökanden till yrkeshögskolorna har ökat under hela 2000-talet.

Enligt lagstiftningen ska yrkesutbildningen svara mot arbetslivets behov av kunskaper och samtidigt utveckla och förnya arbetslivet. Betoningen ligger på arbetslivsinriktning och -förbindelser och partnersamarbete när det gäller planeringen av studerandenas studie- och arbetskarriärer liksom också i verkställandet av utvecklings- och innovationsinsatser som betjänar arbetslivet.

Individuella och flexibla utbildningar och livslångt lärande har fått en framträdande roll i utbildningspolitiken de senaste åren. Enligt utvecklingsplanen för utbildning och forskning 2011–2016 är det en väsentlig del av livslångt lärande att övergångarna från ett stadium till ett annat och från utbildningen till arbetslivet är så flexibla som möjligt. Lärandet slutar inte med en examen som avlagts i ungdomen, utan fortgår under hela det vuxna livet. I all utbildning ska det man lärt sig identifieras och erkännas så att sådant lärande som skett i tidigare utbildning och på annat håll på ett så komplett sätt som möjligt godkänns som en del av studierna. För att trygga utbildningens regionala tillgänglighet och kvalitet och för att svara på arbetslivets varierande kompetenskrav är det nödvändigt att öka studerandenas möjligheter att utnyttja undervisningsutbudet vid olika läroanstalter. (Undervisnings- och kulturministeriet 2012.)

Till målen enligt det strategiska programmet för statsminister Juha Sipiläs regering Lösningar för Finland 29.5.2015 (Statsrådet 2015) hör att förlänga arbetskarriärerna och därmed ska studiegången göras så smidig som möjligt såväl inom som mellan utbildningsstadierna. De studerande stöds att snabbt bli färdiga och komma ut i arbetslivet. Samarbetet mellan utbildningen på andra stadiet och på högre nivå utökas. Samtidigt eftersträvas större växelverkan mellan utbildning och arbetsliv.

6.2 Utvärderingens genomförande

Rådet för utbildningsutvärdering och Rådet för utvärdering av högskolorna beslutade i december 2013 att i samarbete inleda en utvärdering av den yrkesinriktade utbildningen och yrkeshögskoleutbildningen. I sina tidigare utvärderingar har råden inte primärt fokuserat på den yrkesinriktade utbildningen som en helhet eller på samarbetet mellan yrkesutbildningsanordnarna och yrkeshögskolorna. De har inte heller tidigare utvärderat möjligheterna till fortsatt yrkesinriktad utbildning eller till yrkeshögskoleutbildning. Planeringsgruppen för utvärderingen var verksam från januari till juni 2014. I maj 2014 övertogs utvärderingen av det nyligen grundade Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) och utvärderingsgruppen inledde sitt arbete i september 2014.

Utvärderingen planerades av en arbetsgrupp (se avsnitt 3.1) med uppdraget att definiera målen och att identifiera vem som skulle delta i utvärderingen och utarbeta en utvärderingsplan. Som stöd för sitt arbete ordnade planeringsgruppen ett samrådsmöte om temana och föremålen för utvärderingen. Mötet hölls den 3 april 2014 och i det deltog representanter för följande organisationer: Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf, Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry, Undervisningssektorns Fackorganisation rf, Utbildningsstyrelsen – verksamhetsenheten för antagning av studerande, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry, Studiehandledarna i Finland rf och Finlands studerandekårers förbund – SAMOK rf. Även de yrkesutbildningsanordnare och yrkeshögskolor som hörde till utvärderingens målgrupp bereddes möjlighet att yttra sig om de centrala temana och föremålen för utvärderingen. De kunde lämna in sina synpunkter på en elektronisk blankett i samband med att de meddelade sin kontaktperson för utvärderingen.

NCU tillsatte utvärderingsgruppen i september 2014. Gruppen representerade sakkunskap inom utbildningsutvärdering, yrkesutbildning, yrkeshögskoleutbildning och utvärderingstemat. I gruppens sammansättning beaktades också arbetslivets och studerandenas perspektiv (se avsnitt 3.2). Utvärderingsgruppens uppdrag bestod av att precisera och operationalisera projektplanen, planera insamlingen av utvärderingsmaterialet, delta i analysen av materialet och utarbeta en rapport om utvärderingsresultaten. Utvärderingsgruppen arbetade från september 2014 till november 2015.

Utvärderingens mål, föremål och avgränsning

Syftet med utvärderingen var att ta fram information om hur väl studiegången från yrkesinriktad utbildning till yrkeshögskoleutbildning fungerade. Utvärderingen var inriktad på handledningen och förberedningen inför yrkeshögskolestudier i den yrkesinriktade utbildningen, antagningen av studerande ur de yrkesstuderandes perspektiv, studerandenas färdigheter för studier och lärande, organiseringen och handledningen av studierna på yrkeshögskolorna och förfarandena för identifiering och tillgodoräknande av tidigare kunskaper. Målet var också att ta fram utvärderingsdata om samarbetet mellan yrkeshögskolorna och yrkesutbildningsanordnarna när det gäller uppläggningsen av utbildningskarriärer och utvecklingen av arbetslivet. I utvärderingen ingår analyser av styrkorna, de kritiska punkterna och utvecklingsområdena i de processer som hänför sig till studiekarriärer och samarbetet för utvecklingen av arbetslivet. Dessutom ges rekommendationer för de olika utbildningsstadierna och utvärderingsteman.

Utvärderingen var inriktad på den examensinriktade utbildningen. Inom den yrkesinriktade utbildningen avsågs med detta sådan utbildning som leder till yrkesinriktad grundexamen, yrkesexamen och specialyrkesexamen och inom yrkeshögskoleutbildningen dagstudier (ungdomsutbildning) och flerformsstudier (vuxenutbildning) som leder till yrkeshögskoleexamen. Eftersom utvärderingen inriktades på övergången mellan yrkesutbildningen och yrkeshögskoleutbildningen togs utbildning för högre högskoleexamen och icke-examensinriktad utbildning inte med i utvärderingen.

Som målgrupp för utvärderingen definierades anordnarna av examensinriktad yrkesutbildning och yrkeshögskolorna. I målgruppen ingick samtliga 25 yrkeshögskolor, däribland två svenskspråkiga, och 151 yrkesutbildningsanordnare av vilka 142 var finskspråkiga och nio svenskspråkiga.

Två av de sju specialyrkesläroanstalterna i Finland ordnade också annan yrkesutbildning och ingick därför i målgruppen. Utvärderingen omfattade också sexton yrkesläroanstalter.

Inhämtning av material

Utvärderingens ansats byggde på multiperspektiv och multimetod. Utvärderingsmaterialet utgjordes av en elektronisk enkät inklusive självutvärdering som riktades till yrkesutbildningsanordnarna och yrkeshögskolorna i målgruppen. Dessutom gjorde utvärderingsgruppen tematiska gruppintervjuer.

Enkätens första del bestod av bakgrundsfrågor om utbildningsanordnaren. I den andra delen fick yrkesutbildningsanordnarna svara på frågor om handledningen för yrkeshögskolestudier och yrkeshögskolorna svarade på frågor om studiernas organisering och handledning för studerande med yrkesutbildningsbakgrund. På bägge

utbildningsstadierna innehöll enkäten frågor om yrkesutbildade studerandes studie- och lärandefärdigheter samt om antagningen av studerande till yrkeshögskolorna och identifieringen och tillgodoräknandet av tidigare kunskaper. På bägge stadierna frågades också hur strukturella faktorer inverkar på en smidig studiegång. Den tredje delen i enkäten fokuserade på samarbetet mellan yrkeshögskolorna och yrkesutbildningsanordnarna när det gäller utveckling av utbildningen, arbetslivet och regionerna.

Enkäten skickades till 151 yrkesutbildningsanordnare. Av dem svarade 133, vilket gav en svarsprocent på 88. Av yrkeshögskolorna svarade 24 på enkäten, varigenom svarsprocenten var 96. De yrkesutbildningsanordnare och yrkeshögskolor som inte svarade på enkäten var finskspråkiga. Av de svenskspråkiga utbildningsanordnarna svarade samtliga på enkäten. Bland specialyrkesläroanstalterna svarade tre på enkäten och bland yrkesläroanstalterna sju.

Utvärderingsgruppen ordnade gruppintervjuer i mars och april 2015 på fem orter (Vasa, Helsingfors, Tammerfors, Kuopio och Rovaniemi). I intervjuerna deltog studerande vid yrkesutbildning och yrkeshögskolor, karriärrådgivare, handledare och rådgivare från bägge utbildningsstadierna samt representanter från såväl läroanstaltens ledning som arbetslivet. Regionerna och läroanstalterna valdes så att intervjuerna skulle ge kompletterande information från olika delar av landet, bägge språkområdena och olika stora utbildningsanordnare. Intervjuerna var tematiska intervjuer där ämnesområdena hade härletts från utvärderingsobjekten och var desamma för alla intervjupersoner. Utvärderingsgruppen indelades i två grupper för intervjuerna.

Utbildningsanordnarnas och yrkeshögskolornas kontaktpersoner ombads att samordna sammansättningen av intervjugrupperna. Inom den yrkesinriktade utbildningen intervjuades främst studerande som planerade att söka sig till yrkeshögskola eller var intresserade av yrkeshögskolestudier. Beroende på studieanordnaren skulle i gruppen ingå studerande med olika studieinriktningar (yrkesinriktad grundexamen, yrkesexamen och specialyrkesexamen), olika studieformer och utbildningsområden. Även eventuella studerande för kombinationsexamen skulle ingå i gruppen. På yrkeshögskolorna inbjöds till grupperna studeranden med yrkesutbildningsbakgrund från både dagstudier och flerformsstudier och från olika utbildningsområden. Den rekommenderade gruppstorleken var 8–12 intervjupersoner per utbildningsanordnare. Varje utbildningsanordnare och yrkeshögskola skulle anmäla 1–2 personer till intervjuerna med personal från karriär-, rådgivnings- och handledningstjänster, läroanstaltens ledning och arbetslivsrepresentanter. Studerandena i yrkesutbildningen respektive yrkeshögskolorna och arbetslivsrepresentanterna intervjuades huvudsakligen vid separata tillfällen. Rådgivningspersonalen på bägge utbildningsstadierna intervjuades vid samma tillfällen, liksom också representanterna för läroanstaltens ledning.

I intervjuerna deltog sammanlagt 115 studerande, av vilka 60 procent studerade inom den yrkesinriktade utbildningen och 40 procent på yrkeshögskola. Från bägge stadierna deltog sammanlagt 87 personalrepresentanter och 27 arbetslivsrepresentanter. De läroanstalter som deltog i intervjuerna framgår av bilaga 1.

6.3 Utvärderingens resultat

6.3.1Handledning för yrkeshögskolestudier inom den yrkesinriktade utbildningen

Handledningen för påbyggnadsstudier varierar beroende på yrkesutbildningsanordnarens typ och utbildningsform. Inom utbildningen för yrkesinriktad grundexamen var alternativet som möjliggör en kombinationsexamen den vanligaste verksamhetsmodellen näst efter handledning enligt genomslagsprincipen (handledning i kontinuerlig form) hos olika stora utbildningsanordnare. Utbildningsanordnare med stora studerandevolymmer och många utbildningsområden erbjuder egna förberedande studier och möjliggör därmed yrkeshögskolestudier för sina studerande oftare än små utbildningsanordnare. Hos de mångsektoriella utbildningsanordnarna förekom ändå variation i handlingsmodellerna och processerna beroende på utbildningsområde.

Inom utbildningen för yrkesinriktad grundexamen var det vanligare med möjligheten att avlägga kombinationsexamen och ta del av egen förberedande utbildning hos de svenskspråkiga utbildningsanordnarna än hos de finskspråkiga. Däremot erbjöd de finskspråkiga utbildningsanordnarna oftare möjlighet att genomföra yrkeshögskolestudier.

Vid en jämförelse av anordnings- och utbildningsformerna har de studerande som tar del av grundläggande yrkesutbildning i skolform mer mångsidiga möjligheter att få handledning och förberedning inför fortsatta studier jämfört med läroavtalsutbildning eller utbildning för fristående examen. Speciellt de som tar del av läroavtalsutbildning har mycket liten tillgång till olika slags träning och handledning. Detsamma gäller den yrkesinriktade tilläggsutbildningen där förberedande utbildning samt möjligheter att studera vid yrkeshögskola och bekanta sig med yrkeshögskolestudier var mycket sällsynta. Tillgången till handledning för fortsatta studier bör förbättras inom den yrkesinriktade vuxenutbildningen. I dagens läge är det ofta den studerandes egen aktivitet som avgör hur mycket information hen får om yrkeshögskolestudierna.

Utifrån utvärderingsmaterialet bör handledningen för fortsatta studier förbättras speciellt vad gäller tydligare och mer systematiska modeller för rådgivning hos utbildningsanordnarna samt kvaliteten på modellerna och deras funktion. En del av utbildningsanordnarna hade ingen studiehandledningsplan. Även de anordnare som har en handledningsplan bör förbättra handledningen för fortsatta studier genom att utarbeta en processbeskrivning eller handlingsplan. Gruppledarnas handledningsskompetens bör stärkas genom till exempel utbildning, och den högsta ledningen bör delta och engagera sig mer i att utveckla handledningen.

Det behövs mer grundliga kartläggningar av studerandes behov av information om yrkeshögskolestudier. Likaså ska det finnas mer information om möjligheterna till

fortsatta studier. Informationsspridningen genom olika kanaler bör förbättras. Vid sidan av individuell handledning och grupphandledning behövs också olika former av virtuell handledning. Handledning för fortsatta studier borde bjudas redan i ett tidigare skede och handledningsprocessen göras mer systematisk jämfört med nuläget. Det ska säkerställas att även sådana studerande får handledning som inte går vidare enligt utbildningsanordnarens primära utbildningsformer för fortsatta studier, som kombinationsexamen eller studieväg.

Samarbetet mellan yrkesutbildningen och yrkeshögskolorna i övergångsskedet mellan dessa två fungerar ”knaggligt”. Det förekommer samarbete i fråga om informationen om yrkeshögskolestudier men övergångssamarbetet överlag är inte speciellt omfattande eller välfungerande och därför bör utbildningsanordnarna satsa på att utveckla det. Karriärhandledningen, inklusive handledning för fortsatta studier, bör utvärderas regelbundet och utvecklas i samarbete med olika intressenter.

6.3.2 Smidigare studiestigar på yrkeshögskolorna

Bilden av studerandeantagningen till yrkeshögskolorna är fortfarande oklar och det behövs arbete för att förtydliga antagningskriterierna. En viss positiv utveckling har redan satts in genom att man har frångått viktning av betygen för de sökande som kommer från yrkesutbildning. Dessutom har det införts ett nationellt ansökningssystem som kommer att bidra till en enhetligare antagningsprocess. Å andra sidan minskar betygets värde vilket kan inverka på yrkesstuderandenas motivation att eftersträva goda vitsord för att komma in på fortsatta studier. Yrkeshögskolorna borde både i samband med studerandeantagningen och under studiernas gång utveckla identifieringen av studerandenas olika kompetenser och nyttjandet av deras olika bakgrunder.

Studievägarna i den öppna yrkeshögskolan och smidiga övergångar från yrkesutbildning på andra stadiet till yrkeshögskola är önskvärda metoder för att försnabba övergången till fortsatta studier. Mer systematiska och modellenliga processer skulle bidra till öppenheten och öka studerandenas möjligheter att redan på andra stadiet välja studier som förbereder högskolestudier.

Med tanke på utvecklingen av studerandenas lärandekompetenser på andra stadiet är det viktigt att man fäster uppmärksamhet vid hanteringen av faktastoff speciellt hos de studerande som ämnar fortsätta till högskola. I handledningen ska färdigheterna för fortsatta studier tas upp tillsammans med arbetslivsfärdigheterna. Det är viktigt att de olika möjligheter för fortsatta studier som anknyter till de olika studieformerna för yrkesexamen också beaktas.Handlednings- och undervisningspersonalen behöver också kunskaper om vad som krävs av studerandena för fortsatta studier. De behöver också information om vilka möjligheter fortsatta studier erbjuder.

Studierandehandledningen spelar en viktig roll och därför borde resurserna inriktas där handledning verkligen behövs. Visserligen styr yrkeshögskolornas nya finansieringsmodell verksamheten mot att de som studerar långsammare får handledning och yrkeshögskolan strävar efter att säkra studiepoängsutfallet för att trygga sitt resultat. Handledningens kvalitet beror alldeles för ofta på den enskilda lärarens kunskande.

Processen för validering och tillgodoräknande av tidigare inhämtad kunskap samt kompetensorienteringen ger yrkeshögskolorna redan smidiga verktyg för identifiering av kompetens. Processen (som på finska kallas AHOT) ter sig likväl som en på riksnivå splittrad och vag metod för studerandena att inhämta studiepoäng. Konceptet för validering och tillgodoräknande behöver skärpas ytterligare med evaluerings- och valideringskriterier enligt examina. Det är i hög grad fråga om en övergripande reform av undervisningen och utbildningen som innebär en skiftning från spridning av kunskande till identifiering och vidareförädling av kompetens.

Det behövs en tydlig strategisk ambition för att åstadkomma mer samarbete mellan yrkeshögskolorna och yrkesläroanstalterna på andra stadiet. Viljan för samarbete finns nog, men målen saknas eller är otydliga. Bättre samarbete och tydlig identifiering av utmaningarna vid övergångsskedet skulle både höja personalens kompetens (bättre kännedom om vad som ingår i examina) och ge önskade resultat på individnivå (snabbare studiegång och utnyttjande av hela kompetensen). Att speciellt övergångsskedet löper smidigt spelar en avgörande roll för den nationella konkurrenskraften.

6.3.3 Samarbete inom utbildning, undervisning och arbetsliv

Till de viktigaste samarbetsformerna inom undervisning och utbildning med yrkeshögskolorna hör enligt yrkesutbildningsanordnarna samarbetet inom identifiering och verifiering av tidigare inhämtade kunskaper, möjliggörande av yrkeshögskolestudier samt fortbildning för undervisningspersonalen. Av dessa är det emellertid endast det sistnämnda där samarbetet är på en godtagbar nivå.

Yrkeshögskolorna önskar sig mest samarbete inom utbildning och undervisning med yrkesutbildningsanordnarna när det gäller marknadsföring av utbildningen, rekrytering av studerande och yrkesstuderandenas möjligheter att avlägga yrkeshögskolestudier som en del av yrkesinriktade studier. Dessa önskemål anses vara rätt så väl uppfyllda. Samarbetet för identifiering och validering av tidigare inhämtade kunskaper anses också vara relativt viktigt och enligt yrkeshögskolorna uppnås detta mål på ett tillfredsställande sätt. Yrkeshögskolorna ger detta ett betydligt bättre betyg än yrkesutbildningsanordnarna.

Att yrkeshögskolestuderande ska ha möjlighet att avlägga yrkesinriktade studier, till exempel examensdelar, anses inte vara speciellt viktigt på yrkeshögskolorna. Därmed

förekommer det endast litet samarbete på detta område. Samarbete mellan alumnerna anses inte heller vara viktigt och förekommer således inte.

Enligt enkätmaterialen samarbetar de svenskspråkiga yrkesutbildningsanordnarna mer med yrkeshögskolorna när det gäller information om och karriärhandledning för fortsatta studier än vad som är fallet hos de finskspråkiga utbildningsanordnarna. Däremot samarbetar de finska utbildningsanordnarna mera med yrkeshögskolorna när det gäller utveckling av arbetslivet samt genomförande och utveckling av utbildningen.

Enligt utvärderingsmaterialen upplevs samarbetet för utveckling av arbetslivet som viktigt på bägge utbildningsstadierna. De viktigaste samsamarbetsformerna ansågs vara prognostisering av kompetens- och utbildningsbehoven, regional utveckling och olika projekt med anknytning till arbetslivets utveckling. Trots att yrkesutbildningsanordnarnas och yrkeshögskolornas samarbete med arbetslivet har ökat speciellt i fråga om undervisningen är samarbetet mellan de parter som förmedlar undervisning fortfarande splittrat och några gemensamma strategier finns egentligen inte. Samarbetet bygger mera på personliga kontakter eller samarbete med enskilda företag än på en övergripande syn på och verksamhet för utveckling av arbets- och näringslivet i regionen. Ändå finns det ett stort behov av nätverkande för att de ska vara möjligt att svara mot de specifikt regionala behoven. Enligt utbildningsanordnarna ska fokus i framtiden ligga på att utveckla och ge service till arbetslivet och regionen samt att delta i innovationsverksamhet som främjar den regionala utvecklingen. Mörarna mellan utbildningsstadierna och trösklarna för samarbetet bör sänkas ytterligare, samtidigt som samarbetet med de regionala myndigheterna och näringslivet bör utökas.

6.3.4 Utbildningspolitiska och strukturella faktorer som anknyter till studiegången

Yrkesutbildningsanordnarna och yrkeshögskolorna har i stort sett samma syn på de utbildningspolitiska faktorerna som påverkar studiegången. De viktigaste faktorerna och tillika utvecklingsområdena är ett finansieringssystem som främjar övergången till fortsatta studier och samarbete mellan olika parter och större fokus på kompetenser vid förfarandena för identifiering och verifiering av tidigare inhämtade kunskaper och vid samordningen av dessa förfaranden.

När det gäller en fungerande studiegång inom yrkesutbildningen och övergången från studier till arbetsliv är det viktigt att processerna för studerandeantagningen främjar studiegången och att samarbetet mellan utbildningsstadierna också i praktiken motsvarar de uttalade behoven. Genom öppen yrkeshögskoleutbildning finns det nya möjligheter för både studerandeantagning och snabbare studietakt.

När ekonomin är trängd är det viktigt att resurserna riktas rätt. Insikten om studiehandledningens avgörande roll är en nyckel till intensivare samarbete och bättre verksamhetsresultat.

6.4 Utvecklingsrekommendationer

Mer fokus på studerande: Inom alla former av yrkesinriktad utbildning, inklusive yrkesinriktad vuxenutbildning, är det viktigt att i ett tidigt skede ge information om möjligheterna till och färdighetskraven för fortsatta studier samt om olika ansökningsvägar. Det behövs noggrannare kartläggning av studerandenas behov av information om fortsatta studier.

Säker tillgång till handledning och utveckling av olika handledningsformer: Studerandena ska ha tillgång till handledning för fortsatta studier inom alla former av yrkesinriktad utbildning och på alla studieområden. Även om utbildningsanordnaren följer en viss eller vissa huvudsakliga processer för handledningen för fortsatta studier – till exempel kombinationsexamen eller studiestig – ska även studeranden som inte följer dem ha tillgång till handledning. Formerna och metoderna för handledningen (individuellt, i grupp och virtuellt) ska vidareutvecklas så att de bättre svarar mot studerandenas behov.

Systematisk utveckling av karriär-, rådgivnings- och handledningstjänster: Yrkesutbildningsanordnarna ska med stöd av de regionala utbildningsnätverken och befintliga goda praxis utveckla karriär-, rådgivnings- och handledningstjänsterna så att de med hjälp av dessa tjänster kan bjuda studerandena tillräcklig information, tillhandahålla systematisk handledning och utveckla samarbetet vid övergångsskedet med yrkeshögskolorna och övriga samarbetsparter. Samtliga yrkesutbildningsanordnare ska ha en plan för studiehandledningen som omfattar även en process för handledningen för fortsatta studier. Utvecklingen på detta område ska även inbegripa personalens handledningskompetens samt regelbunden utvärdering och kvalitetskontroll av handledningen.

Optimal användning av handledningsresurserna: Det behövs mer resurser för studiehandledning. Dessutom är det viktigt och nyttigt att närhetsprincipen realiserar på många olika sätt i handledningen, med andra ord genom traditionell handledning i direktkontakt och med hjälp av olika digitala verktyg. Det är viktigt att genom fortbildning förankra karriärhandledning hos personalen inom yrkesutbildningen.

Utnyttjande av kompetensgrund: Bedömningen av tidigare inhämtade kunskaper ska fokuseras endast på kompetensen, inte på hur den har förvärvats. Yrkeshögskolornas bedömningsförfaranden ska förenhetligas för att trygga studerandenas rätts-säkerhet. Bedömningen ska vara en rutinmässig process som inte endast ska bero på studerandens egen aktivitet. I yrkeshögskolornas finansiering ska alla studiepoäng som inräknas i examen ha samma vikt.

Utveckling av ansökan och antagning av studerande: De nya antagningskriterierna för yrkeshögskolorna ska ge mer jämlika möjligheter till ansökan för studier än tidigare. När det gäller framtagningen och implementeringen av antagningskriterierna är det viktigt att yrkeshögskolorna förbinder sig att följa dem. Sökande med bakgrund

i yrkesutbildning ska i inträdesproven behandlas lika som sökande med gymnasiebakgrund. Det betyder i praktiken att yrkesfärdigheter värdesätts i urvalskriterierna.

Effektivare information om studerandeantagningen: Informationen ska bygga på olika slags material och utnyttja sociala medier. Informationen om utbildning och ansökan ska vara aktuell. Det behövs också gemensamma evenemang och workshopar där studerandena kan få handledning i hur de ska lägga upp sin karriär och studieväg.

Mer och bättre samarbete: Övergångsskedet ska göras smidigare genom gemensam planering mellan utbildningsstadierna och gemensamt genomförd förberedande utbildning för yrkeshögskolestudier där det är möjligt att utnyttja god praxis från andra instanser. Det behövs mer insatser för sambruk av lärandemiljöer och lärarutbyte och för framtagning av gemensamma temahelheter till exempel genom olika projekt och på virtuella plattformar. Inom den öppna yrkeshögskoleutbildningen finns många outnyttjade möjligheter. Bägge utbildningsstadierna ska öka samarbetet för utveckling av karriärhandledning med olika intressenter.

Utnyttjande av samarbetet med arbetslivet: Samarbete med arbetslivet är en viktig del av utbildningsuppdraget. Det behövs mer insatser för utveckling av utnyttjandet av lärandemiljöer som bygger på samarbete med företag och andra arbetslivsaktörer och för utveckling av samarbetet för lärande på arbetsplatser. Insatser behövs också inom samarbetet mellan yrkesutbildningsanordnarna och yrkeshögskolorna för utveckling av arbetslivet. Intensivare samarbete och gemensamma processer främjar också den regionala utvecklingen.

Fler incitament: Ministeriets målstyrning ska uppmuntra utbildningsanordnarna och yrkeshögskolorna att göra studievägen inom yrkesutbildningen smidigare genom att öka samarbetet och att effektivisera processerna för tillgodoräknande av tidigare inhämtad kunskap och validering av kompetenser. Denna uppmuntran ska kopplas till strategisk finansiering för utveckling av studiegången, tillgodoräknande av tidigare inhämtade kunskaper, studiehandledning och samarbete. Fortsatta studier ska i finansieringssystemet ges samma vikt som sysselsättningsgraden.

- A 293/2014 Valtioneuvoston asetus korkeakoulujen yhteishausta
- Ahokas, J., Honkatukia, J., Lehmus, M., Niemi, J., Simola, A. & Tamminen, S. 2015. Työvoiman tarve Suomen taloudessa vuosina 2015–2030. VATT tutkimukset 181. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/t181.pdf (luettu 31.8.2015)
- Ahoranta, P. & Parkkinen, R. 2009. Avoimen ammattikorkeakoulun opintopolku – monta polkua tutkintoon. Mikkelin ammattikorkeakoulu.
- Alasoini, T. 2014. Työn organisoinnin muutostrendit: teknis-taloudellinen ja sosiokulttuurinen näkökulma. Teoksessa Leena Pentikäinen (toim.) Katsaus suomalaisen työn tulevaisuuteen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 30 / 2014. https://www.tem.fi/files/40889/30_2014_TEM_katsaus_suomalaisen_tyon_tulevaisuuteen_25082014.pdf (luettu 1.9.2015).
- Alasoini, T., Järvensivu, A. & Mäkitalo, J. 2012. Suomen työelämä vuonna 2030: Miten ja miksi se on toisennäköinen kuin tällä hetkellä? Työ- ja elinkeinoministeriö. Raportteja 14 / 2012. https://www.tem.fi/files/33157/TEMrap_14_2012.pdf (luettu 31.8.2015)
- Annala, J. 2007. Merkitysneuvotteluja hopsista ja sen ohjauksesta. Toimintatutkimus hopsin ja sen ohjauksen kehittämistä korkea-asteen koulutuksessa. Acta Universitatis Tamperensis 1225. Akateeminen väitöskirja.
- Arene 2015. Ammattikorkeakoulujen valintaperustesuositus 2016.
- ESR-projektin loppuraportti 2014. Kiihdytyskaista II. <https://www.jao.fi/loader.aspx?id=c433e771-8449-4664-90a4-ccaec2022321> (luettu 5.11.2015)
- Euroopan yhteisöt 2009. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys elinikäisen oppimisen edistämiseksi (EQF). Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, Luxemburg. https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/broch_fi.pdf (luettu 2.12.2015)
- Hakulinen, H. 2006. Ammatillista väylää ammattikorkeakouluun – tutkimus ammatillista polkua ammattikorkeakouluun edenneiden opiskelijoiden vaiheista. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 22.
- Hievanen, R., Lounema, K., Räisänen, A., Kärki, S-L., Rajamäki, A. ja Kantosalu, M. 2013. Ammatillisten perustutkintojen perusteiden sekä valmistavien ja valmentavien koulutusten opetussuunnitelmien toimeenpanon seuranta. Tilannekatsaus 2011. Opetushallitus.
- Huusko, M. 2008. Itsearviointi kehittävän arvioinnin menetelmänä. Teoksessa E. Korkeakoski & H. Silvennoinen (toim.). Avaimia koulutuksen arvioinnin kehittämiseen. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 31, 127–138.
- Ilmavirta, V., Salminen, H., Ikävalko, M., Kaisto, H., Myllykangas, P., Pekkarinen, E., Seppälä, H. & Apaja-lahti, T. 2013. Korkeakoulut yhteiskunnan kehittäjinä. Korkeakoulujen yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden arviointiryhmän loppuraportti. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 5:2013.

- Jaakkola, M., Lakaniemi, A., Pasto, M-P. & Virkkunen, A. 2011. Kehittämishanke. Polku toiselta asteelta amk-opintoihin. Opiskelijan ohjaus ja urasuunnittelu sekä siihen vaikuttavat tekijät. Kehittämishanke. Tampereen ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu.
- Kauhanen, A. 2014. Tulevaisuuden työmarkkinat. ETLA Raportit No 30. <http://pub.etla.fi/ETLA-Raportit-Reports-30.pdf> (luettu 31.8.2015)
- Kivelä M. (toim.) 2012. Yksin hyvä, yhdessä parempi. Uraohjaus – joustavasti toiselta asteelta korkeakouluun -hankkeen loppuraportti. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Tutkimuksia ja raportteja 73.
- Kokkonen, T., Saarimaa, T. & Vallisaari, M. 2010. ”Amiksesta amkkiin”. Toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden jatko-opintovalmius ammattikorkeakoulussa. NITOJA-projektin osana tehty selvitys.
- Korkeakoski, E. 2010. Arviointitoiminnan vaikuttavuuden strategiset menestystekijät. Teoksessa E. Koreakoski & P. Tynjälä (toim.). Hyötyä ja vaikuttavuutta arvioinnista. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 50, 101–116.
- L 558/2009 Yliopistolaki.
- L 630/1998 Laki ammatillisesta koulutuksesta (lainmuutos 787/2014)
- L 631/1998 Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (lainmuutos 788/2014)
- L 932/2014 Ammattikorkeakoululaki
- Laitinen-Väänänen, S., Vanhanen-Nuutinen, L., Ahmaniemi R., Boman, S. & Lamppu, V-M. 2013. PK-yrittäjien ja ammattikorkeakoulujen yhteistyö ja alueellinen vaikuttavuus. AMKtutka 2013.
- Lepänjuuri, A. & Niskanen, A. 2014. Ostu, AHOT ja Ohot työelämän ja koulutuksen rajapinnalla. Teoksessa S. Blom, A. Lepänjuuri, A. Niskanen & Nurminen, R. (toim.) Opintopisteistä osaamiseen. Työvälineitä ja tarinoita työelämäyhteistyöstä. Jamk-julkaisuja, 11–20.
- Maassen, P., Kallioinen, O., Keränen, P., Penttinen, M., Spaapen, J., Wiedenhofer, R., Kajaste, M. & Mattila, J. 2012. From the bottom up. Evaluation of RDI activities of Finnish Universities of Applied Sciences. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 7:2012. Tampere: Tammerprint Oy.
- Mahlamäki-Kultanen, S., Byholm, K., Kärppä, J., Orelma, A., Vaso, J., Kamppi, P., Knubb-Manninen, G. & Silvennoinen, H. 2009. Työelämän kehittämis- ja palvelutehtävän toimivuus ja vaikuttavuus. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 35.
- Moitus, S., Huttu, K., Isohanni, I., Lerkkänen, J., Mielityinen, I., Talvi, U., Uusi-Rauva, E. & Vuorinen, R. 2001. Opintojen ohjauksen arviointi korkeakouluissa. Korkea-koulujen arviointineuvoston julkaisuja 13:2005.
- Moitus, S. & Pyykkö, R. 2014. The Role of Evaluation in Promoting the Bologna Implementation. Journal of European Higher Education Area 2014 No. 4, 85–102.
- NICE Handbook for the Academic Training of Career Guidance and Counselling Professionals. Common Points of Reference 2012. Edited by Christiane Schiersmann, Bernd-Joachim Ertelt, Johannes Katsarov, Rachel Mulvey, Hazel Reid & Peter Weber http://www.eunec.eu/sites/www.eunec.eu/files/members/attachments/handbook_for_the_academic_training_of_guidance_and_counselling_professionals.pdf (luettu 2.12.2015)
- Noppari, E., Koivunen, R., Kopra, E-K. & Valtanen, P. 2012. Jatko-opintoväylän mallintaminen Väyläopinnot-hankkeessa. Asiantuntijatyön loppuraportti. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Työpapereita 60.

- Opetushallitus 2014. Hyvän ohjauksen kriteerit. Hyvän ohjauksen kriteerit perusopetukseen, lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen.
- Opetushallitus 2015. Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano ammatillisessa peruskoulutuksessa. Oppaat ja käsikirjat 10:2015. http://www.oph.fi/download/168861_ammattillisten_perustutkintojen_perusteiden_toimeenpano_ammattillisessa_perusk.pdf (luettu 19.11.2015)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010. Ei paikoillanne, vaan valmiit, hep! Koulutukseen siirtymistä ja tutkinnon suorittamista pohtineen työryhmän muistio. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:11.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016. Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:1.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013. Monipuoliset ja sujuvat opintopolut. Korkeakoulujen koulutusrakenteiden kehittämistyöryhmän muistio. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:2.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014. Korkeakoulujen opiskelijavalintojen uudistaminen. http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/opiskelijavalinnat/ (luettu 2.12.2015)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Suomi osaamisen kasvu-uralle. Ehdotus tutkintotavoitteista 2020-luvulle. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:14. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2015/liitteet/tr14.pdf?lang=fi> (luettu 31.8.2015).
- Opetusministeriö 2003. Ammattikorkeakoulujen yhteishaku-uudistus. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:26.
- Opetusministeriö 2007. Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen korkeakouluissa. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä, 2007:4.
- Pyykkö, R. 2014. Osaamisperustaisuus-hanke
- Pyöriä, P., Saari, T., Ojala, S. & Siponen, K. 2013. Onko y-sukupolvi toista maata? Nuorten työorientaatio 1980-, 1990- ja 2000-luvuilla. Hallinnon tutkimus, 32(3), 197–212. <http://www.researchgate.net/publication/259592831> (luettu 31.8.2015)
- Räisänen, A. & Hietala, R. (toim.) 2007. Yhteisiin pöytiin. Ammatillisen koulutuksen aluekehitysvaikutukset. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 27.
- Silvennoinen, H. 2010. Arviointiprosessin vaikuttavuus osallistumisen näkökulmasta. Teoksessa E. Korkea-koski & P. Tynjälä (toim.) Hyötyä ja vaikuttavuutta arvioinnista. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 50, 117–125.
- Slotte, V., Seppä, S. & Sääski, J. 2002. Terveysalan ammattikorkeakoulun opiskelijavalinta ja opintomenestys. Kasvatus 3/2002.
- Stenström, M-L, Virolainen, M., Vuorinen-Lampila, P. & Valkonen, S. 2012. Ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen opintourat. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslauseita 45. <http://ktl.jyu.fi/img/portal/23031/g045.pdf>
- Suomen yliopistojen rehtorineuvosto ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2009. Oppimisesta osaamiseen: Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen. Työryhmäraportti.
- Suomen Yrittäjien jäsenrekisteri 2014.

- Talman, K. 2014. Hoitotyön koulutuksen opiskelijavalinnat. Seurantatutkimus kahden valintakoemenetelmän yhteydestä opiskelijoiden osaamiseen ja opiskelumotivaatioon. Turun yliopiston julkaisu, sarja C, osa 383.
- Tilastokeskus 2015. Tilastokeskus, koulutustilastot. Opetushallituksen AMKOREK hakurekisterit 2011–2013.
- Valtioneuvosto 2015. Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015.
- Valtionalouden tarkastusvirasto 2009. Ammattikorkeakoulutuksen työelämälähtöisyyden kehittäminen. Valtionalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus 188/2009.
- Vuorinen, R., Karjalainen, M., Mylly, H., Talvi, U., Uusi-Rauva, E., & Holm, K. 2005. Opintojen ohjaus kor-keakouluissa -seuranta. Korkeakoulujen arviointineuvosto. Verkkojulkaisu 5:2005.

Liite: Haastatteluihin osallistuneet oppilaitokset ja työelämän organisaatiot

Vaasa 3.3.2015

Fria Kristliga Folkhögskolan
Vaasan aikuiskoulutuskeskus
Vaasan ammattikorkeakoulu
Vaasan ammattiopisto
Yrkesakademin i Österbotten
Yrkeshögskolan Novia

ABB
Korsholm kommun
Nuorisopsykiatrinen asumiskoti Puro Oy
Vaasan kaupunki
Vaasan sähköpalvelu Oy
Verkostomarkkinointi Kimmo Köykkä

Tampere 16.3.2015

Tampereen aikuiskoulutuskeskus
Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampereen seudun ammattiopisto Tredu

Fastems Oy
Maalausliike Tanhuanpää Oy
Tampereen kauppakamari
Tampereen Lääkärikeskus Oy
Tampereen tilakeskus liikelaitos

Helsinki 19.3.2015

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu
Helmi Liiketalousopisto
Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö
Helsinki Business College
Humanistinen ammattikorkeakoulu
Metropolia Ammattikorkeakoulu
Pop & Jazz Konservatorio
Ravintolakoulu Perho
Stadin ammattiopisto
Yrkeshögskolan Arcada
Yrkesinstitutet Prakticum

Helsingin Diakonissalaitos
Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveysvirasto
Helsingin seudun kauppakamari
2BCn
LähiTapiola
Sweco Rakennetekniikka Oy

Kuopio 23.3.2015

Kuopion konservatorio
Kuopion Talouskoulu
Pohjois-Savon Opisto
Savon ammatti- ja aikuisopisto
Savonia ammattikorkeakoulu

Ark Oy
Hotelli Isovalkeinen
Savon yrittäjät

Rovaniemi 27.3.2015

Lapin ammattikorkeakoulu
Lapin ammattiopisto
Lapin matkailuopisto
Lapin urheiluopisto
Rovala-Opisto

Arctic Connect Oy
Lapin keskussairaala
Lappset Group Oy

Metsähallitus, Tiedekeskus Pilke
Sijaishaltija Oy

Ammatilliset erikoisoppilaitokset 7.4.2015

AVA-instituutti
Jollas-Opisto Oy
Rakennusteollisuuden Koulutuskeskus RATEKO
Toyota Ammattioppilaitos

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on itsenäinen koulutuksen arviointivirasto. Se toteuttaa koulutukseen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan liittyviä arviointeja varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. Lisäksi arviointikeskus toteuttaa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppimistulosten arviointeja. Keskuksen tehtävänä on myös tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa sekä kehittää koulutuksen arviointia.

Arvioinnin tavoitteena oli tuottaa tietoa ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun johtavan koulutuspolun toimivuudesta. Arvioinnin kohteina olivat ammattikorkeakouluopintoihin ohjaus ja valmennus ammatillisessa koulutuksessa, opiskelijavalinnat ammatillista polkua etenevien kannalta, opiskelijoiden opinto- ja opiskeluvälmiudet, opintojen organisointi ja ohjaus ammattikorkeakoulussa sekä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöt. Arvioinnissa tuotettiin myös tietoa ammattikorkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyöstä koulutuspolkujen rakentamisessa, koulutuksen kehittämisessä ja toteuttamisessa sekä työelämän kehittämisessä.

ISBN 978-952-206-318-2 (nid.)

ISSN-L 2342-4176

ISSN 2342-4176 (Painettu)

ISSN 2342-4184 (Verkkajulkaisu)

Kansallinen
koulutuksen arviointikeskus
PL 28 (Mannerheiminaukio 1 A)
00101 HELSINKI

Sähköposti: kirjaamo@karvi.fi
Puhelinvaihe: 029 533 5500
Faksi: 029 533 5501

karvi.fi